

MASTEROPPGAVE

Emnekode: MAP045

Navn / kandidatnr.: Key-Anne Riksen 713

OMSORG –

**Hvordan forstår barnehagelærerne begrepet omsorg i
barnehagen, og ser de på omsorg som en del av
barnehagelærerens profesjon?**

Dato 14.11.2019

Totalt antall sider: 99

Forord

Denne masteroppgaven er skrevet med utgangspunkt i et tema jeg har et stort engasjement for. Etter mange år som barnehagelærer, og gjennom masterstudiet, har jeg stilt meg spørsmålet om omsorgen i barnehagen har fått mindre plass og ikke lengre er en del av barnehagelærerens fagspråk? Har kartlegging, dokumentasjon og læring overtatt, og hva er det barnehagelærerne er opptatt av?

I løpet av mine 27 år i barnehage har jeg fått vært en del av de endringer som har skjedd. Både samfunnets endrede syn på barnehagens plass og rolle, men også de dreininger som har skjedd med et større fokus på læring, dokumentasjon og kartlegging.

I 21 av disse årene har jeg innehatt lederfunksjon, da jeg for 6 år siden begynte i jobb som pedagogisk leder, startet mine spørsmål og refleksjoner rundt omsorg som fenomen og omsorgens plass i barnehagen for alvor.

Da jeg skulle velge emne for min masteroppgave, falt det helt naturlig å velge omsorg som tema. I og med at jeg har opplevd at temaet ikke så ofte ble snakket om i hverdagen, ble jeg nysgjerrig på å finne ut litt mer om barnehagelærernes forståelse av begrepet omsorg.

Jeg vil her benytte anledningen til å rette en stor takk til alle mine informanter, som på en så engasjert og åpen måte delte sin forståelse med meg gjennom gruppeintervjuene. Uten dem hadde ikke en mangeårig drøm om å skrive en masteroppgave latt seg realisere.

Videre ønsker jeg å sende en stor takk til lærere, forelesere og fagansvarlige for 3 særdeles lærerike år. Det samme gjelder for mine medstudenter, som alle har støttet, oppmuntret, bidratt og gitt meg så mye.

En stor takk til veileder Øystein for klare, tydelige og ærlige tilbakemeldinger og veiledning. De har bidratt til mange refleksjoner og til tider store frustrasjoner. Begge deler har lært meg mye på min reise gjennom oppgaven.

Den største takken må jeg nok gi min kjære mann. Uten han ville jeg aldri kommet i mål. Han har støttet, trøstet, hjulpet, oppmuntret og gitt meg tro på at jeg skulle klare det.

Dere alle har bidratt til at jeg kunne realisere en mangeårig drøm om å gjøre et dypdykk i et tema jeg brenner for.

Sammendrag

Jeg har i denne oppgaven satt fokus på begrepet omsorg og om barnehagelærere ser på omsorg som en del av barnehagelærerprofesjonen. Jeg valgte meg en hermeneutisk – fenomenologisk tilnærming og elementer fra Grounded Theory for å finne svar på mitt spørsmål om hva barnehagelærere forstår med begrepet omsorg.

For å finne svar på mitt spørsmål og for å få økt kunnskap om barnehagelærernes forståelse, valgte jeg gruppeintervju som metode. Det som kom frem i samtalene i intervjugruppene er blitt drøftet med utgangspunkt i informantenes forståelse, relevant teori og forskning.

Omsorg har vært en del av barnehagens fundament helt fra grunnleggingen av det første barneasylet i Trondheim i 1848, der målsettingen var å gi barn tilsyn, omsorg og oppdragelse.

Den første utdanningsinstitusjonen for barnehagelærere i Norge, Barnevernsakademiet i Oslo, ble etablert i begynnelsen av 1900-tallet. Den første barnehageloven kom så sent som i 1975.

Gjennom denne oppgaven håper jeg at jeg har bidratt til å løfte fokuset på omsorg som begrep og den omsorgsfulle væremåten som en viktig faktor i barnehagen. Selv om omsorg alltid har vært en del av barnehagens egenart helt fra begynnelsen av, har vektlegging av barnehagen som pedagogisk eller sosialt tilbud, med hovedvekt på tilsyn, omsorg, lek eller læring variert. Med et økende fokus fra samfunnet på kunnskap og kompetanse kan det være en fare for at møtet mellom barn og voksne i barnehagen preges av objektive, rasjonelle vurderinger som er basert på ytre krav og forventninger, på regler og teori.

Jeg har prøvd å løfte frem omsorg, den omsorgsfulle væremåte og den omsorgsfulle handling som noe av de viktigste barna blir møtt med i barnehagen. Der utgangspunktet mitt har vært at omsorg er noe alle trenger for å leve og at alt som gjøres i barnehagen skal være bygd på omsorg.

Omsorg er gulvet i hvert menneskes liv; det vi står på, det vi støtter oss til, det som holder oss opp.

Forord	1
Sammendrag	2
Kapittel 1 Innledning og introduksjon	6
Barnehagepedagogikkens barndom.....	7
Oppbygging av oppgaven.....	9
Kapittel 2 – Teoretisk plattform	10
Avklaring av omsorgsbegrepet.....	10
Omsorg og kjærlighet.....	12
Etisk omsorg.....	13
Omsorg som ivaretagelse	18
Omsorg, tillit og anerkjennelse	18
Fysisk og psykisk omsorg	19
Omsorg og medmenneskelighet	20
Omsorg og samhandling.....	20
Omsorg som en del av et fagspråk	24
Profesjonell omsorg – Omsorg som yrkeskompetanse	25
Barn som omsorgsutøvere.....	31
Kvaliteten på omsorg som gis, egenskap og dyd	33
Omsorgsrasjonalitet, sosial omsorg og pedagogisk omsorg	35
Kapittel 3 - Metode	37
Forskningsdesign.....	37
Kvalitativ metode	38
Fenomenologisk – hermeneutisk tilnærming.	39
Fenomenologisk tilnærming.....	39
Hermeneutisk tilnærming.....	40
Grounded Theory	40
Utvalg – hensiktsmessighetsutvalg	41
Metode for datainnsamling.....	41
Gruppeintervju	41
Analyse.....	42
Validitet – Reliabilitet	43
Forskningsetiske spørsmål	44
Presentasjon.....	44
Egen posisjon	45
Vurdering av gruppeintervju som kilde for informasjonsinnhenting.....	46
Kapittel 4: Presentasjon av funn.....	47
Innledning.....	47
Presentasjon av informanter	47
Hva forstår dere med begrepet omsorg i barnehagen?.....	48
Trygghet	48
Fysisk omsorg	50
Barn er ulike og har ulike behov	51
Egen bevissthet, felles plattform og felles forståelse	53
Profesjon, profesjonalitet og samfunnsmandat	54
Profesjonell omsorg.....	56
Samarbeid med foreldrene	58
Funderte vurderinger og valg	59
Ivaretagelse – Anerkjennelse – Likeverd – Respekt	60

Barnesyn.....	62
Refleksjon.....	63
Bekreftelse.....	65
Medvirkning og medbestemmelse	66
En god voksen – Egen væremåte – Nestekjærlighet – Tilstedeværelse - Nærhet.....	68
Ansvar	69
Barn som omsorgsutøvere.....	70
Ulikheter.....	71
Kapittel 5 Drøfting	72
A Barnehagelæreren som omsorgsperson	74
Profesjonell omsorg.....	74
Funderte vurderinger og valg, refleksjon, egen bevissthet, en god voksen og egen væremåte	75
Relasjon.....	77
Nestekjærlighet – tilstedeværelse – nærhet – ansvar - barnesyn.....	78
Felles plattform – felles forståelse	79
B. Barnets behov og muligheter.....	80
Trygghet	80
Ivaretagelse – anerkjennelse – likeverd – respekt - bekreftelse	81
Barn er ulike og har ulike behov	82
Barn som omsorgsutøvere.....	82
C. Rammer for utøvelse av omsorg.....	84
Fysisk omsorg - tid.....	84
Medbestemmelse og medvirkning	86
Profesjon – profesjonalitet – samfunnsmandat	87
Foreldresamarbeid.....	88
Kapittel 6. Konklusjon	89
A. Barnehagelæreren som omsorgsperson	90
B. Barnets behov og muligheter	92
C. Rammer for utøvelse av omsorg.....	93
Oppsummering	93
Litteraturliste	95
Vedlegg 1. NSD godkjenning	i
Vedlegg 2 Forespørsel om deltakelse og informasjonsskriv.....	v
Vedlegg 3. Intervjuguide.....	ix
Vedlegg 4. Fortetnings- og kategori-skjema.....	x

JEG HOLDER DITT HODE

JEG HOLDER DITT HODE

I MINE HENDER, SOM DU HOLDER

MITT HJERTE I DIN ØMHET

SLIK ALLTING HOLDER OG BLIR

HOLDT AV NOE ANNET ENN SEG SELV

SLIK HAVET LØFTER EN STEN

TIL SINE STRENDER, SLIK TREET

HOLDER HØSTENS MODNE FRUKTER, SLIK

KLODEN LØFTES GJENNOM KLODERS ROM

SLIK HOLDES VI BEGGE AV NOE OG LØFTES

DIT HOLDER GÅTE I SIN HÅND

STEIN MEHREN (1971).

Kapittel 1 Innledning og introduksjon

I barnehagens formålsparagraf kan vi lese følgende:

«I samarbeid og forståelse med hjemmet skal barnehagen ivareta barns behov for omsorg og lek og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling» (Kunnskapsdepartementet, 2010).

I rammeplan (2017) står det at barnehagens verdigrunnlag skal formidles, praktiseres og oppleves i alle deler av barnehagens pedagogiske arbeid. Barnehagen skal ha en *helhetlig* tilnærming til barnas utvikling (s.7).

Videre kan vi lese at barnehagens samfunnsmandat er å ivareta barnas behov for omsorg og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Lek, omsorg, læring og danning skal ses i sammenheng (s.7).

«Omsorg er en forutsetning for barns trygghet og trivsel, og for utvikling av empati og nestekjærlighet. Barnehagen skal aktivt legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barna og personalet og mellom barna» (s.19).

Med utgangspunkt i Lov om barnehage og Rammeplan for barnehage kan man kanskje gå så langt som å si at omsorg skal være det helt grunnleggende for alt arbeid i barnehagen og at relasjoner er grunnlaget for all læring. Tholin (2014) er opptatt av at omsorgen skal gjennomsyre alt arbeidet i barnehagen. Og at det vil fordre etisk funderte holdninger.

For å kunne ivareta de verdier, mål og samfunnsmandat slik de står i Rammeplanen, forutsetter det at omsorgsbegrepet blir gjenstand for diskusjon og refleksjon, og at omsorg blir en del av det pedagogiske fagspråket blant barnehagelærere og i barnehagene. Da må det reflekteres over fenomenet omsorg, omsorg som en del av en praksis og hva som oppleves som omsorg dersom det skal bli en del av vårt fagspråk. Det er på den måten barnehagelærerne kan skape økt bevissthet, lære mer om betydningen og viktigheten av omsorg i barnehagen. Det vil kunne være en måte å utvikle og endre praksis slik at barnehagelærerne blir best mulig i stand til å møte hvert enkelt barn på en omsorgsfull måte.

Omsorg som fenomen er vidt. I denne masteroppgaven velger jeg i all hovedsak å konsentrere meg om omsorgsbegreper og hva som forstås med det.

Det er gjennom felles refleksjon over ulike fenomener, hver og en sin forståelse og handlinger at barnehagelærerne sammen skaper ny kunnskap, som igjen vil kunne være grunnlaget for ny

praksis. Med en slik refleksjon er barnehagelærerne med på å sette ord på taus kunnskap, begreper blir artikulert i et fellesskap som igjen vil kunne bidra til økt kunnskap og innsikt.

I St.melding nr. 41 (2008-2009) påpekes det at barnehagens personale skal møte hvert enkelt barn med omsorg, og omsorg skal prege det pedagogiske arbeidet (s.61).

Barnehagepedagogikkens barndom.

Aslanian (2016) beskriver barnehagepedagogikkens barndom med utgangspunkt i Rousseau (s.70-74).

Så langt tilbake som til Jean-Jacques Rousseaus (1712-1778) tid finner vi omtale av omsorg som en del av pedagogikken. I sin bok *Emile* ble den daglige oppdragelsen til et barn beskrevet. Der han blant annet skrev at; «*Mennesket, og særlig barnet er født godt, og barndommen har sin selvstendige verdi*» (Myhre,1992, s.70).

Videre sier hun at det finnes en interesse for barnet der Rousseau beskrev barnet som naturlig, og det naturlige som godt. Dette la grunnlaget for en pedagogikk med barnet i sentrum og for vektleggingen av det intuitive og det følelsesmessige (s.70). Både Fröbel (1782-1852), Maria Montessori (1870 -1952 og Pestalozzi (slutten av 1700-tallet) var alle tre inspirert av Rousseau. Pestalozzi skapte skoler som var knyttet til sosiale reformer. Han mente at datidens utdanningssystem var straffende og ekskluderte de fattige barna. Han var opptatt av at utdanning for fattige barn kunne bidra til å bedre livskvaliteten for barna. Hans filosofi var tuftet på barns indre potensiale og at den skulle gis næring. Han sa blant annet: «*kjærlighet til dem vi ville utdanne*» er utdanningens nødvendige fundament og beskrev den menneskelige utviklingsprosessen med hode, hjerte og hånden, der hjertet fungerer som ryggraden. Han lanserte også det vi i dag omtaler som privat og profesjonell omsorg, der praktisk eller profesjonell omsorg må ha en «*menneskekjærlig holdning i forhold til barn*» (s.72)

Aslanian (2016) viser til Fröbel som regnes som barnehagens grunnlegger og var opptatt av *det naturlige* barnet. Hans mål var at barn skulle få realisert sin indre natur. Han ønsket å skape og tilby et pedagogisk miljø som var preget av omsorg, lærings – og erfaringsmuligheter, der den voksnes omsorg og interesse for barnet sto sentralt (s.73).

Kjærlighet til barnet var sentral i den Italienske legen Maria Montessori sin filosofi. Hun sa blant annet: e: «*To serve children is to feel one is serving the spirit of man, a spirit which has to free itself*» (s.74).

Löfdahl Hultmann (2017) har forsket på hva ansatte i barnehagen legger i omsorgsbegrepet hevder i artikkelen: «Hvorfor snakker vi ikke lenger om omsorg i barnehagen»? at det har skjedd en forskyvning fra omsorg til læring. Hun har ved å analysere statlige og kommunale dokumenter og gjennomført intervju og observasjon av barnehagelærere og ledere, kommet frem til at pedagogisk dokumentasjon er viktig i barnehagen, men at omsorg i liten grad ble dokumentert eller snakket om. I hennes forskning fremkom det at omsorg ble sett på som en måte å forholde seg til barn på og at dette opplevdes som vanskelig å dokumentere. En av grunnene til det er at omsorg er en holdning og at en holdning vanskelig lar seg dokumentere. Hun fant i sin forskning at det primært er planlagte og målrettede aktiviteter som dokumenteres, Hun spør videre i artikkelen om hvordan man kan vite om den omsorgen som gis er godt nok når det ikke dokumenteres.

Löfdal Hultmann og Folke-Fichtelius (2013) sin forskning viser at barnehagepersonell sjelden snakker om omsorg og at det oppleves vanskelig å beskrive og dokumentere omsorg og omsorgshandlingen. Der det fører til at barnehagelærerne utvikler ulike profesjonelle strategier for å håndtere denne utfordringen og samtidig flytter fokuset over på barns læring og kunnskap. En måte å dokumentere at det ytes omsorg er f.eks. skjema for bleieskift.

Læring har, og har hatt over ei tid, forholdsvis stor plass i barnehagen, men må det nødvendigvis være konflikt mellom læring og omsorg? Tar vi utgangspunkt i Rammeplanen skal lek, omsorg, læring og danning sidestilles, der omsorgen skal være grunnlaget for alt arbeid i barnehagen (Rammeplan, 2017, s.19).

I evalueringen av implementeringen av rammeplan for barnehager (2006) «Alle teller mer» kom det frem i undersøkelsen at 85% av barnehagestyrere hadde svart at omsorg var lite krevende å omsette i praksis (Østrem, mfl.,2009). I 2014 gjennomførte Johansson mfl. forskningsprosjektet «Verdier i barnehagen. Mellom ideal og realitet» gjennomført. Forskningsprosjektet viste at omsorg fortsatt er den verdien som ble mest vektlagt i barnehagen.

Behovet for omsorg er noe alle har, og Foss har i sin D.Ph. (2009) «*Den omsorgsfulle væremåte*» uttrykt det slik: «*Omsorg er noe vi alle trenger for å leve, uten omsorg dør mennesket*» (s.10).

Wærness (1983) skiller mellom omsorg som aktivitet og omsorg som tilnærming (Lôfdal og Folke-Fichtelius s.2). Der tilnærming blant annet beskrives som en måte og sikre en trygg og omtenkksom atmosfære. Lôfdal og Folke-Fichtelius (2013) har også stilt spørsmål ved hvordan

man kan vite at den omsorgen man gir blir gjort godt nok når den ikke dokumenteres? Med utgangspunkt i dette ønsker jeg gjennom dette arbeidet å finne ut litt mer om hvordan barnehagelærerne forstår omsorgsbegrepet og hvordan det kommer til uttrykk i samhandlingen mellom barnet og barnehagelæreren.

Martinsen (1981) og Noddings (2013) vektlegger omsorg som et relasjonelt begrep, der Martinsen (1981) har formidlet det slik: «*Omsorg er en sosial relasjon, det vil si at det har med fellesskap og solidaritet med andre å gjøre*» (s.4). Der hun videre påpeker, at omsorgsbegrepet ikke er meningsfylt uten at man betrakter det i forhold til andre.

Gjennom dette arbeidet er målet mitt å få en bedre innsikt i, og mer kunnskap om, barnehagelærerens forståelse av omsorg og omsorgsbegrepet.

Med bakgrunn i dette er min problemstilling:

Hva er barnehagelærerens forståelse av begrepet omsorg?

Der forskningsspørsmålene omhandler både barnehagelærernes forståelse, men også beskrivelser og hva de mener kjennetegner omsorg som handling og i praksis.

Gjennom gruppeintervju av barnehagelærere søker jeg å få en større forståelse av hva barnehagelærere forstår med omsorg og omsorgsbegrepet.

I oppgaven velger jeg å fokusere på omsorg i et etisk perspektiv med forankring i Nodding og Løgstrup og deres omsorgsetikk. Omsorg i praksis og kvaliteten på forholdet mellom barn og voksne er forankret i blant annet Löfdahl & Folke- Fichtelius, Tholin, Foss, Aslanian, Vetlesen og Bae, samt nyere forskning på området.

Oppbygging av oppgaven

Kapittel 2 i oppgaven vil være utvalgt litteratur og teori jeg finner interessant og relevant i forhold til tema og problemstilling. Kapittel 3 er metode kapittel der jeg beskriver og begrunner valg av metode for å få svar på problemstilling og forskningsspørsmål. Kapittel 4 omhandler presentasjon av funn gjort gjennom gruppeintervjuene, transkriberingsarbeidet og analysearbeidet. Presentasjonen består av respondentenes forståelse av begrepet omsorg, der det kun er likheter fra de fire gruppene som vil bli presentert. Kapittel 5 er drøfting av funn knyttet opp til aktuell og relevant teori. Til slutt i kapittel 6 vil jeg prøve å trekke trådene sammen i en form for konklusjon.

Kapittel 2 – Teoretisk plattform

Avklaring av omsorgsbegrepet.

Det har vist seg vanskelig å finne entydige definisjoner på omsorgsbegrepet. Tyssen (1991) har definert grunnleggende omsorg som det å bry seg om og ta vare på andre menneskers beste. Mens Bastiansen (1994) forklarer omsorg med å gi hjelp og støtte til mennesker i deres livssituasjon eller å fremme utviklingen deres.

Omsorg kan være vanskelig å definere entydig, og omsorg kan forstås på ulike måter i ulike sammenhenger.

Synonymer for omsorg er sørge for, ta vare på eller vise omtanke for andre mennesker.

Lögstrups tanker om hva omsorg omhandler gjengis av Vetlesen (2001) slik:

«Omsorg handler om å holde noe av en annens skjebne i sine hender» (s.18).

Vetlesen (2001) beskriver videre omsorg på følgende måte: *«Omsorg er gulvet i hvert menneskes liv: det vi står på, det vi støtter oss til, det som holder oss oppe»* (s.18).

Han forklarer begrepet omsorg som noe verdifullt der det er gjennom omsorg vi lærer og vokser, og at det er da vi kan lære oss å blomstre.

Vetlesen og Henriksen (2000) definerer omsorg som en struktur ved «menneskets væren-i-verden». Ut fra det kan man betrakte omsorg som fundamentet ved den menneskelige eksistens. «Det omsorgen handler om, er menneskers grunnleggende sårbarhet, avhengighet, skjørhet og dødelighet» (s.29).

Tholin (2014) beskriver omsorg som det grunnleggende som inngår i dagliglivet mennesker imellom. Det handler om å knytte bånd og inngå i relasjoner til hverandre.

Jonassen refererer i en artikkel i *Forskning, publisert 19.9.2017* til Thomas Gitz-Johansen, Dansk forsker som har uttalt at:

«Det er viktig for barn i barnehagen at de har det godt. Det kommer før alt annet, at barna føler trygghet og får sine følelsesmessige behov dekt. Når man er trygg, kan man være nysgjerrig»

I samme publikasjon refererer hun også til Gertsen og hennes artikkel, «Krever mer omsorg i barnehagen» at omsorg og tilknytning er det viktigste i barnehagen. Der omsorg også forklares som omtanke, det å ta vare på og hvordan man forholder seg til andre mennesker.

Wiggins (1988), Gilligan (1983) og Noddings (1993) ser på omsorg blant annet som å være i en dialog, der det å se og følge et barns initiativ er viktig, og at omsorg omhandler å hjelpe eller bistå barnet slik at barns kompetanse utvides og bidrar til å utvide barns livsverden.

Alle tre er opptatt av den etiske siden av omsorg, og blir benevnt som omsorgsetikere.

Løvlie (1990) oppfordrer til å belyse hva omsorg er i ulike situasjoner, mer enn å strebe etter å finne en klar definisjon. Han skiller mellom to hovedperspektiv, det personlige indre, som kan sies å være en følelse, et motiv eller sinnelag som en person vier overfor andre som trenger støtte, hjelp eller pleie (Vetlesen, 2001, s.34). Og det offentlige ytre som er knyttet til rollen og arbeidsoppgaver relatert til omsorgspersoner i en profesjonell sammenheng. Omsorg som allmennmenneskelig fenomen kan være motivert fra eget ønske om å ta vare på og sørge for andre mennesker man er knyttet til. Det kan også omfatte ønske om å bry seg om andre man ikke har bånd til. Denne motivasjonen bak handlingen kan omtales som omsorg, eller det å bry seg om. Det vil da være indremotivert. Men den sier ikke noe om hva vi skal gjøre, men mer hva som er motivet bak handlingen. Det er fra det indre og subjektive perspektivet vi kjenner på ønsket om å ivareta andres behov for omsorg.

Begrepet «Edu-care», lansert av Noddings (2013) kan brukes for å skape et mer helhetssyn på sammenhengen og likeverd mellom læring og omsorg. Der education viser til undervisning og lærings - tenkning og caring til omsorg. Ved å slå sammen disse to ordene til edu-caring får man knyttet omsorg og læring til hverandre. Slik jeg forstår edu-caring, er at det omhandler utøvelsen av omsorg. Dette kan også ses i sammenheng med rammeplanen (2017) som sier at «*arbeidet med omsorg, danning, lek, læring, sosial kompetanse og kommunikasjon og språk skal ses i sammenheng og samlet bidra til barns allsidige utvikling*» (s.19).

Tholin (2014) avslutter sin bok «Omsorg i barnehagen» (2014) på følgende måte:

«Barn har rett til omsorg og skal møtes med omsorg. Barnehagens personale har en yrkesetisk forpliktelse til å handle omsorgsfullt overfor alle barn i barnehagen.

Omsorgsforpliktelsen stiller krav til personalet om oppmerksomhet og åpenhet overfor det unike hos hvert enkelt barn og det unike i situasjonen og i gruppen» (KD 2011a, s. 29).

Omsorg og kjærlighet

Aslanian (2016) er opptatt av likheten mellom kjærlighet og omsorg. Hun bruker begrepene om hverandre der hun hevder at for henne rommer omsorgsbegrepet mye av det hun beskriver som kjærlighet og at de på den måten utfyller hverandre (s. 18).

En stor forskjell på begrepene omsorg og kjærlighet er ifølge Aslanian (2016), at omsorg er noe konkret mens kjærlighet innebærer i større grad spontane følelser og er en respons på et annet menneskes tilstedeværelse.

Vetlesen (2001) hevder at omsorg er noe som oftest gis ved behov. Forskjellen på begrepene omsorg og kjærlighet forklares blant annet med at omsorg er noe konkret, mens kjærlighet har en langt større grad av spontane følelser som en respons på et annet menneskes tilstedeværelse (s.28).

Vi kan fort komme til å trekke likhetstegn mellom omsorg og kjærlighet. Kjærlighet til en annen innebærer omsorg, mens omsorg for en annen ikke behøver å innebære kjærlighet. Et barn i barnehagen har krav på vår omsorg. Vår evne til å yte og vise omsorg er en sentral del av yrkesutøvelsen og profesjon, vi snakker da om profesjonell omsorg. I en profesjonell kontekst kan vi si at omsorg som en ivaretagelse handler om å ta vare på, bry seg om eller gjøre godt for noen (Vetlesen 2001). Omsorg omhandler å gi den andre noe som denne ikke kan gi seg selv, en form for bekreftelse.

Som en del av barnehagepedagogikken har omsorg, ifølge Tholin (2014) ofte blitt knyttet til relasjonen mellom barn og barnehagelærer der det har vært snakket om måten barnehagelæreren inngår i en omsorgsfull relasjon. Der relasjonen består av å ha en anerkjennende væremåte, være sensitiv og en del av et gjensidig samspill.

Løgstrup (2012) mener at umiddelbar omsorg er kjærlig omsorg og trenger hverken å forklares eller begrunnes.

Han hevder videre at livene våre er innvevd i hverandre og på den måten ligger den andres skjebne i min hånd og at vi på den måten angår hverandre (2010). Han forklarer også forskjellen på omsorg og kjærlighet med at vi gir omsorg til hverandre fordi den andre har behov for det, men vi elsker hverandre bare fordi den andre er til (Løgstrup, 1997).

Ruyter (2001) mener at omsorg knyttes også til det ansvar man har for andre, der betegnelser som forpliktelser, støtte og beskyttelse ofte blir brukt. Da har vi benevnt omsorg med

utgangspunkt i en form for svakhet hos den andre. Når det gis omsorg, gjøres det da fordi den andre viser svakhet eller sårbarhet, og betyr omsorg da at behovet for omsorg er et negativt trekk ved å være menneske. Der svakhet blir et fenomen og den omsorgen som da gis blir en form for respons nettopp på den andres svakhet? Den omsorgsfulle handling er ofte en respons på et behov man oppfatter at den andre har. Å være menneske handler også om behovet for støtte og beskyttelse og å ha noen svakheter. Omsorgsgiver skal ikke overta, men støtte i veien videre (Vetlesen/ Ruyter, 2001).

Aslanian (2016) hevder at omsorg ofte knyttes til det ansvar man har for andre og betegnelser som forpliktelser, støtte og beskyttelse blir ofte blir brukt. Da mener hun videre at omsorg i utgangspunktet blir benevnt som en form for svakhet hos den andre. Og spør seg videre om når det gis omsorg, gjøres det da fordi den andre viser svakhet eller sårbarhet. Og betyr omsorg da at behovet for omsorg er et negativt trekk ved det å være menneske. Der svakhet blir et fenomen og den omsorgen som da gis blir en form for respons på den andres svakhet?

Etisk omsorg

Syse (2005) hevder at etikk forklares ofte med læren om verdier og verdienes gyldighet, eller som læren om rett og galt og moral forklares med hvordan verdiene blir praktisert. Forskjellen på etikk og moral er at etikk er knyttet til refleksjoner over handlinger og de normene og verdiene vi har, mens moral omhandler de konkrete handlinger som utøves (s.20).

Syse (2005) beskriver og definerer etikk og moral på følgende måte:

«Etikk betyr primært refleksjon eller teoretisering om menneskelig samhandling, mens moral i større grad brukes om oss selv og hvem vi er. Moral handler med andre ord om våre egne holdninger, karaktertrekk, idealer og handlingsmønstre- hvordan vi faktisk er, og hva vi faktisk gjør, ikke hva vi i teorien mener vi bør gjøre» (s.20).

Etikk handler med andre ord om å gjøre valg, der det forutsettes at man har et grunnlag å gjøre valg ut fra og er bevist dette grunnlaget.

Rammeplan for barnehage (2017) hevder at *omsorg er en forutsetning for barns trygghet og trivsel, og for utvikling av empati og nestekjærighet.* (s.19). For at dette skal kunne ivaretas er tillit, ansvar og relasjon viktige faktorer. Relasjoner mellom barn og barnehagelærer er nær og består av mange møter og situasjoner mellom barn og voksen i løpet av en dag. En stor del av en barnehagelærers hverdag består av å gjøre valg. Da er det slik jeg ser det, av stor betydning

at personalet er bevist og reflektert i forhold til det fundamentet de gjør sine valg ut fra. Som en del av barnehagelærerprofesjonen har omsorg en sammenheng med hver enkelt sin ansvarlighet og personlige moral.

Forholdet barn – voksen er et asymmetrisk forhold, der de voksne innehar mye makt. Når det gjelder omsorg i profesjonelt arbeid, snakker vi om å ta ansvar for andre, se hvilke behov de har og mestre det å la seg berøre av enten barnet eller en situasjon. I løpet av en dag må det gjøres mange valg og avveininger, og man står i mange ulike dilemmaer. Noe av hensikten med etikk er å være kritisk til egen yrkesutøvelse. En barnehagelærers etiske ståsted kommer til syne i de refleksjonene man gjør seg over egne handlinger, og i de holdninger og verdier som styrer en. Verdier og holdninger blir synlige i handlingen.

Ut fra dette kan man si at etisk omsorg i barnehagen krever at de ansattes handlinger skjer ut fra oppmerksomhet og åpenhet for det unike hos barnet, og i de ulike situasjonene. Det gjøres blant annet ved å se det positive og de gode sidene hos barnet.

Barnehagelærerne sammen med resten av personalet har et stort ansvar, det kreves likevel bevissthet rundt dette ansvaret slik at det ikke utøves på en slik måte at man overtar situasjonen for barnet.

Lögstrup (1997) snakker om *den etiske fordring*, der fordringen eller forpliktelsen er en konsekvens av den gjensidige avhengigheten av hverandre vi mennesker er i. Han har beskrevet det på følgende måte: «*Den enkelte har aldri med et annet menneske å gjøre uten å holde noe av dette menneskets liv i sine hender*» (s.37).

I følge Lögstrup (1999) består den etiske fordring av to deler, A) at vi mennesker er viklet inn i hverandres liv og at vi gjennom det er fordret å ha omsorg for hverandre. B) at livet er en gave som er gitt oss og innebærer at vi ikke kan be om gjengjeldelse fra den andre. Lögstrup`s etikk kalles også ofte nærhetsetikk. I det ligger det at «det er i møte med Den andre at vårt ansvar for den andre gjøres gjeldende og at det er den absolutte fordring som hviler på våre skuldre». Selv om det ifølge Lögstrup hevdes vårt ansvar for den andre og at vi har den andres liv i våre hender, blir det likevel viktig å ikke overta den andres selvstendighet eller ansvar.

Sentralt i Lögstrups (2012) tenking om den etiske fordring ligger tillit til, og det ansvaret vi har for hverandre Han hevder at det er et grunnleggende kjennetegn ved mennesket å møte hverandre med tillit. Videre sier han at når vi viser vår tillit til en annen, utleverer man seg selv (s.18). Fordringen i hans tenking er menneskers gjensidige avhengighet av hverandre der

nestekjærlighet er sentralt. Innholdet i nestekjærligheten er den etiske og omsorgsfulle handlingen vi viser og utøver. Han hevder videre, noe som også støttes av Martinsen at omsorgens fundament er nestekjærlighet. Martinsen (1981) er opptatt av at den betingelsesløse omsorgen omhandler det å hjelpe uten å være opptatt av hva man får tilbake og at man er opptatt av den andres situasjon (s.5).

Lögstrups (2012) utgangspunkt er at livet er skapt og at det er en gave. Der han benevner begrepene tillit, oppriktighet, solidaritet og medfølelse som en livsytring eller menneskets fødsels gave. Og at disse gavene kommer til syne kun i det som er oppriktig og umiddelbart. De etiske fordringene i dette omhandler at menneskers liv er innfiltrert i hverandre og at når vi yter omsorg ikke kan forvente noe tilbake. Tillit i en relasjon og i omsorgshandlinger er helt sentralt. I barnehagen vil det være særdeles viktig at vi som voksne er oss bevisst det ansvaret vi har i å skape tillit til oss hos hvert enkelt barn. Tillit er ikke noe du får, men noe du gjør deg fortjent til gjennom din væremåte og dine handlinger. Der din væremåte og handlinger er tuftet på de verdier og holdninger du har. Den tilliten et barn har til de voksne, er det kun og bare de voksne selv som kan ta vare på og som selv kan bryte ned. Den tilliten barn viser må ikke misbrukes, men forvaltes på en respektfull måte. En barnehageansatt må ha evne til å være den gode, trygge, nære omsorgspersonen barna viser de ansatte gjennom sin tillit til dem.

Nodding (2013) er opptatt av å se på omsorg som et etisk begrep og at det ikke er regler, men et etisk ideal som er det sentrale i omsorg. Tholin (2014) gjengir deres beskrivelse av omsorg slik. «*Omsorg forstått som relasjon og fundert i kjærlighet og etisk praksis*». (s.16).

I hennes omsorgsteori står naturlig omsorg og etisk omsorg sentralt. Den naturlige omsorgen er den omsorg foreldre har og viser sine barn, en omsorg som er knyttet til nære følelser, reaksjoner og relasjoner som naturlig kommer frem. Der hun hevder at det vi vil og det vi bør gjøre som handling er en og samme sak. Etisk omsorg er den formen for omsorg som utøves profesjonelt. Der det ikke er følelsene og den nære relasjonen som er mest sentral, men handlingene. Omsorg er også handling, der handlingen kan være barnehagelærerens måte og utøve omsorg på. Både Tholin (2014) og Foss (2009) har i sin forskning vært opptatt av handling og den omsorgsfulle væremåten. Begge hevder at de valg som tas, og de handlinger som gjøres bygger på de verdier og holdninger man har. De er opptatt av at som barnehagelærer utøves det etisk omsorg, der det handles ut fra både egne etiske valg, holdninger og verdier, men også ut fra etiske retningslinjer som gjelder for profesjonen.

Noddings (2013) mener at den omsorgen som utøves profesjonelt er ikke på samme måte påvirket av nære følelser og relasjoner, slik privat omsorg er det. Hun hevder videre at man bruker sine erfaringer fra den naturlige omsorgen, den omsorgen som enten er blitt gitt eller den en selv har mottatt som inspirasjon og modell for omsorgsutøvelsen i en profesjonell sammenheng. Hun sier videre, at omsorg er noe man lærer i forhold til andre og at omsorg alltid tar hensyn til den andres perspektiv der det er en gjensidighet i samspillet mellom den som gir omsorg og den som mottar omsorg.

Som omsorgsutøver må man evne å sette seg selv og egne behov til side og forsøke å forstå den annens behov og perspektiv. For å kunne mestre dette må man være personlig engasjert i den andre og samtidig overbevist og reflektert i sitt arbeid. Dette benevner hun som den tosidige i omsorgsrelasjonen, i denne sammenhengen er det snakk om barnet og barnehagelæreren. Hun hevder at begge parter må bidra for at det kan være en relasjon. Dette betyr igjen at synet på barnet ikke enveis blir sett på som en omsorgsmottaker, men har en mer aktiv rolle i relasjonen. Videre hevder hun «*at omsorgen fra en person blir fullendt av den andre hvis det er et omsorgsforhold (s.33).*» Dette forklarer Tholin (2014) med at et mislykket forsøk fra enten den som tar initiativ til å gi omsorg eller den omsorgen er rettet mot bidrar til å blokkere for oppfyllelsen av omsorgsrelasjonen. Det er fortsatt en relasjon, men ikke en omsorgsrelasjon (s.88). Våre handlinger skal være til det beste for den andre. Det kan være vanskelig å vite om et lite barn opplever den omsorgen vi gir som omsorg. Med utgangspunkt i akkurat det, må barnehagelæreren være særdeles oppmerksom på og se etter barnas reaksjoner på vår handling.

Buber (1992) er opptatt av møtet mellom mennesker. Han fremstiller menneskelig eksistens som et nettverk av relasjoner, der Du-Jeg relasjonen representerer møtet som realiseres gjennom dialog. Hans to sider handler om at vi kan velge å forholde oss til mennesker som objekter Jeg – Det, eller subjekter Jeg – Du der han hevder at Jeg – Du forholdet er av en grunnleggende karakter for den menneskelige eksistens. Et menneske kan bare bli et selv eller en person bare når det forholder seg til andre og være i dialog med dem. Vi kan velge om vi vil se på den andre som objekt eller subjekt, men jeget blir først til et jeg når det forholder seg til et du som subjekt. All interaksjon mellom mennesker handler om møter, og at livet må leves med det fundamentet i fellesskap med andre. Målet med møtet er at begge deler sine synspunkter og opplevelser med hverandre, og at dette kan berike fellesskapet. En styrke her kan være at både personal og barn er bidragsyttere. Gjensidighet og kommunikasjon er særlige premisser for forholdet mellom dem som inngår i omsorgsrelasjoner. I forhold til gjensidighet

handler det om at Jeg-et ser Du- et og andre veien, der han videre hevder at vi tilintetgjøres, og blir kraft - og motløse om en ikke blir sett av den andre. Når noen blir bekreftet, bidrar det til at man også i egne øyne blir en betydningsfull person. Den kontakten som oppstår mellom mennesker, skjer som en konsekvens av oppmerksomhet fra begge parter som ikke er selvopptatt. Tillit og fortrolighet mellom partene er sentralt både hos Buber og Lögstrup. For Lögstrup (2012) handler det om at: *«det hører vort menneskeliv til, at vi normalt mødes med en naturlig tillid til hinanden»* (s.17). Videre sier han at vi kan ikke velge tillit- den bare er der, mellom alle mennesker (s.30), og ut fra hans filosofiske fundament så innebærer alle møter mellom mennesker en *«etisk fordring»*.

Tholin (2008) hevder at i all samhandling kommer våre holdninger og verdier for mennesker vi står overfor, og situasjoner vi er en del av, til uttrykk. Derfor er det sentralt at barnehagepersonalet er bevisst sitt etiske og verdimesseige ståsted. Hensikten med etikk er å rette et kritisk blikk på egen praksis. Etikk bør være en del av det dagligdagse grunnlaget for alt det en barnehagelærer tenker og gjør. Barna og de ansatte har ulike posisjoner, roller, makt og ansvar. Holdninger og verdier kommer ofte til syne i møtet med andre mennesker. Da blir det viktig at barnehagelærerne har et kritisk blikk på eget arbeid for på den måten kunne øke egen selvinnsikt.

I barnehageloven fra 2010 kan vi lese følgende:

«Det er en målsetting for arbeidet i barnehagen at personalet er reflekterte og bevisste aktører. De skal ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling».

Knyttet opp til barnehagelærerens rolle, ansvar og funksjon i barnehagen ifølge rammeplan (2017) sitt verdigrunnlag, skal det blant annet jobbes for at personalet reflekterer over egne holdninger for å kunne formidle og fremme likeverd. Dette forutsetter at barnehagelæreren evner å ha et kritisk blikk på egen praksis og at barna gis mulighet til å utvikle tillit både til seg selv og andre.

Det er ifølge Vetlesen (2001) viktig at barnehagelærerne er bevisst og reflektert over de etiske sidene ved det å være omsorgsperson med tanke på sin måte å gi og motta omsorg på. Spesielt viktig mener han det er i forhold til de yngste barna i barnehagen. De yngste er i langt mindre grad i stand til å uttrykke hva de opplever som greit eller ikke greit.

Å gi omsorg beskriver Vetlesen som å trå over grenser, og å ta seg inn i livet til en annen. Mens det å motta omsorg, omhandler at man blir oppsøkt av en annen. Han sier videre at omsorg er noe man lærer i forhold til andre, der omsorgen tar hensyn til den andres behov og perspektiv, der gjensidigheten i samspillet mellom den som gir omsorg og den som mottar omsorgen er sentral (s.39).

Omsorg som ivaretagelse

Omsorg knyttes ofte til ansvar og det ansvaret man har for andre, ord som forpliktelser, støtte og beskyttelse blir brukt og som beskriver en form for svakhet hos den andre. Omsorg eller behovet for omsorg kan for mange oppleves som en svakhet eller noe negativt ut fra at behovet for omsorg er noe man har i situasjoner der man enten trenger hjelp, støtte eller er sårbare. Å være sårbar er ifølge Vetlesen (2001) en del av det å være menneske. Å motta omsorg fra andre er en del av selve livskvaliteten, en del av det å være menneske. Alle trenger at noen ser oss, anerkjenner oss, oppmuntrer og støtter. Dette er faktorer som bidrar til at mennesker «blomstrer». Omsorg menneskeliggjør tilværelsen vår. Vetlesen beskriver det å trenge omsorg, eller å vise noen omsorg, som en del av en viktig livskvalitet. At andre ser deg, bidrar til at man opplever trygghet, bygger selvtillit, skaper opplevelsen av anerkjennelse, få oppmuntring og støtte fra andre, er alle faktorer som bidrar til at vi som mennesker blomstrer. Med dette som grunnlag kan vi kanskje si, at omsorg ikke bare er et tegn på svakhet eller et negativt trekk, men også en del av det å være menneske og en del av en livskvalitet? Foss (2009) uttrykker det slik «*Omsorg for barn kan ses på som livsnødvendig og at uten omsorg dør barn*» (s.10).

Omsorg, tillit og anerkjennelse

Sentralt i omsorg, er tillit og anerkjennelse. Det å anerkjenne et annet menneske handler også om å se på den andre som subjekt, noe Bae (2005) er opptatt av. Hun sier blant annet at for å vise en annen anerkjennelse må de møtes med åpenhet, med innlevelse og oppmerksomhet for på den måten kunne klare å sette seg inn i den annens opplevelse. Bae (1996) omtaler anerkjennelse som det å se den andre som atskilt med rettigheter over egne opplevelser, som en person forståelig og aktverdig, og at det forutsetter at man ikke er forutinntatt og tør å slippe kontroll.

Man kan kanskje si at en god omsorgsperson er en person som er tilstedeværende og anerkjennende der synet på barn er å se det som et lite menneske og møte det med respekt, anerkjennelse og varme. Et lite menneske med rett til å bestemme over egen kropp og sinn.

I møte med barn er det viktig at ansatte i barnehagen er bevisst på at barn møter voksne ut fra sine erfaringer og referanser.

Merleau-Ponty (1962) og Bengtson (1998) er opptatt av at når vi møter barnet i deres livsverden, møter vi hele barnet med alle de erfaringene de har med seg.

Å bidra til at barna får en god og trygg start i barnehagen er viktig. Måten det bør gjøres på er blant annet slik Bae (1996) sier det, å anerkjenne barnet og ta ansvar for å skape en god relasjon.

Lillemyr (2004) hevder at et helhetlig læringssyn nettopp handler om måten man møter barna på der det er snakk om å oppfatte, oppleve, handle, forstå, føle og mene.

Fysisk og psykisk omsorg

I *Målrettet arbeid i barnehagen* (FAD 1982) ble omsorg forklart på følgende måte:

Omsorg inkluderer både fysisk og psykisk ivaretagelse av barnet. Den fysiske omsorgen har "gjøre med tilfredsstillelse av grunnleggende behov som sult, tørst, hvile/søvn, hygiene og sikkerhet. Omsorg innebærer også psykisk støtte – det vil si at barn opplever at noen ser dem, tar dem på alvor, er opptatt av det de sier og gjør, anerkjenner deres opplevelser og erfaringer (s.74).

Omsorg er både kroppslig og mellommenneskelig. Tholin (2014) deler omsorg inn i to kategorier. «*Fysisk omsorg dreier seg om pleie og tilsyn og psykisk omsorg dreier seg om kvaliteten på forholdet mellom barn og voksne*» (s.23).

Lôfdal- Hultman (2017) snakker også om to måter å yte omsorg på, det kroppslige, som handler om å gi mat, bytte bleie og ta vare på et lite menneske rent fysisk. Og det mellommenneskelige, som dreier seg om å bekrefte barnet, høre på hva det sier, gi det kjærlighet og trygghet og støtte under dets utvikling. Noddings (2013) har også denne to delingen, der hun skiller mellom omsorg for, som innebærer å ta vare på noen i konkrete situasjoner og å bry seg om, som innebærer å være omsorgsfull.

Omsorg og medmenneskelighet

Ifølge Ruyter (2001) er det mest grunnleggende, allmenne og nære betydningen av omsorg knyttet til *medmenneskelige* forholdt motivert ut fra den enkeltes ansvar for den andres vel (s.70).

Dette er også i henhold til Martinsen (1989), Bae (1996) og Lögstrup (2012) sin tenking om omsorg. Der Berit Bae i artikkelen «Det interessante i de alminnelige» publisert *Pedagogisk Forum* (1996) beskriver det på følgende måte: «Å definere hvilke behov et barn har, kan være en form for makt som gjør at relasjonen må være gjenstand for kontinuerlige etiske vurderinger».

Aristoteles forklarte omsorg på følgende måte: «Omsorg – som fenomen i menneskets livsverden og som handling mellom giver og mottaker – er å forstå primært som uttrykk for en opplevd moralsk forpliktelse.» (Vetlesen, 2001, s. 293).

En beskrivelse av blant annet hvordan man møter andre mennesker ut fra en vurdering av hva som er rett og galt eller klokt og ikke klokt og ikke bare ut fra fornuft, regler og prinsipper, noe også Noddings (2013) er opptatt av.

Klefbeck og Ogden (1992) har beskrevet kompetente og ansvarlige voksne slik:

«Barn som har gode omsorgspersoner har både guide, tolk og noen de kan holde i hånden. Barndommens reise går gjennom en rekke veikryss med stadig nye veivalg. Hvert av veiskillene peker videre både mot vinner – og taperkarrierer. Hvilke av disse veiene barna legger ut på avhenger av landskapet, av reisefølget og av hvem de møter underveis. Det er særlig de yngste som er helt avhengige av kompetente og ansvarlige reiseledsagere» (1992:12).

Omsorg og samhandling

Tholin (2014) ser på omsorg som et relasjonelt fenomen der det er snakk om møtet mellom barn og personal og det som påvirker møtet mellom dem.

En forutsetning for å forstå andre er at man er i en relasjon og samhandling med noen, i en relasjon og samhandling vil det alltid være noe hos eller i den andre man ikke helt vil få tilgang på. Denne relasjonen og samhandlingen vil også ha betydning for hvordan vi forstår den andre. Vi kan aldri forstå en annen fullt ut.

En relasjon kan også innebære makt. Å definere hvilke behov et barn har, kan være en form for makt som gjør at relasjonen må være gjenstand for kontinuerlig etiske vurderinger. Tholin (2014) refererer til Bae som hevder at måten voksne svarer på barns kommunikasjon på, hvordan de setter ord på deres handlinger og opplevelser, hva de reagerer på og ikke – her utøves definisjonsmakt.

Foss (2009) er opptatt av den omsorgsfulle væremåten i sin forskning. Hun hevder at en omsorgsfull væremåte handler om å være tilgjengelig og inkluderende. Å være tilgjengelig handler om å se enkeltbarnet og hva hver enkelt trenger og stille seg spørsmålet om hva kan «jeg» gjøre her eller der. Tilgjengelighet er for henne å være på tilbudssiden.

Etter hvert som man lærer barnet å kjenne vokser gjerne varme følelser frem, man bryr seg om de. For å få til det forutsetter det tilstedeværelse og engasjement. Å være engasjert er å være tilstede med hele seg. For å skape gode relasjoner må barnet ses på som subjekt. Ta barnet på alvor og la det få være den det er. Hun hevder så at å ta barn på alvor innebærer å se mangfoldet.

Når det vises omsorg er det også vesentlig å tenke over hvilken intensjon vi har, og hvilke motiv som er det bakenforliggende for vår intensjon. Ruyter (2001) hevder at omsorg i en moderne omsorgsetisk tenking, handler om at omsorg er rasjonell, noe som vil si at omsorg ikke beriker bare den du gir omsorg, men også deg selv som omsorgsperson og giver. Dette har etter min forståelse nær tilknytning til Lögstups (2012) tenking om det å gi omsorg. Der han snakker om en absolutt *fordring*. Det forklarer han med at det er i møte med *den andre* at vårt ansvar for dem gjør seg gjeldende og at dette ikke er et fritt valg, men noe som hviler på våre skuldre. Han sier videre at vi er viklet inn i hverandres liv og derfor avhengig av hverandres omtanke og omsorg, eller med hans egne ord: «*Den enkelte har aldri med et andet menneske at gjøre uden at han holder noget af dets liv i sin hånd*» (s.25).

Sett ut fra vår moderne velferdsstat er sannsynligheten for at omsorgen er motivert ut fra et ønske om å skape sosial orden og stabilitet for å løse sosiale problemer knyttet til blant annet fattigdom, tigging og større sosiale forskjeller.

Bae (1996) hevder at de som jobber med barn må tørre å ha et selvkritisk blikk på eget arbeid for å øke selvinnsikten.

Vetlesen (2001) er opptatt av at profesjonell omsorg har sin forankring i at den skal uttrykke både en ekte og personlig omtanke overfor den man skal yte omsorg for, den skal være

personlig men ikke privat, den skal være deltakende, men vi skal ikke hverken invadere eller overta. For barnehagelæreren vil dette si at de skal være tilstede og tilgjengelig uten å være påtrengende.

Vetlesen og Henriksen (2000) beskriver en relasjon som nærhet til barnet som gjør at man kan sette seg inn i barnets situasjon, og distanse nok som gjør at man kan gjøre de faglige, gode vurderingene.

Lögstrup (2012) mener relasjon handler om forbindelser og bånd mellom mennesker, en relasjon der vi angår hverandre. En relasjon som omhandler både hvordan vi møter andre mennesker, men også hvordan vi ivaretar den andre. Den omsorgen som vises i barnehagen er ikke privat, likevel har vi en relasjon til de barna vi skal være omsorgspersoner for. Dette innebærer at den omsorgsrelasjonen vi har i barnehagen som er mer perifer omhandler det ansvaret vi har i forhold til barnet og dermed også et moralsk ansvar. Relasjonen mellom barn og ansatt bygges på tillit og nestekjærlighet, dermed kan vi også si at omsorg er en sosial relasjon og en del av et fellesskap. Lögstrup (2012) forklarer relasjon på følgende måte:

«Hvordan det nå enn er, betyr det at det ligger en uuttalt fordring i et hvilket som helst møte mellom mennesker uansett under hvilke omstendigheter møtet finner sted og hvilken karakter det har» (s.27).

Også i et «flyktig» møte, som relasjonene mellom barnehagebarn og ansatte er, så er vi i en relasjon. For å kunne yte god omsorg hevder Vetlesen ((2001) at man må ha denne evnen, der han ser på den som en egenskap, eller dyd som han benevner det som. Han forklarer dyd som en egenskap hos den som skal utøve omsorg og at denne dyden omhandler rettskaffenhet, ærlighet, mot og integritet. Denne dyden oppøves hos den enkelte gjennom erfaringer som erverves gjennom hver gang man utøver en omsorgshandling rettet mot andre. Man utvikler denne dyden gjennom praksis og er ikke noe man kan lese seg til. Vetlesen hevder videre at *«omsorgen blir avhengig av individer som lykkes med å tilegne seg den type dyder som stimulerer ansvarsfølelse for andres ve og vel» (s.283)».*

Sett i lys av dette utsagnet vil det da være av betydning at omsorg, og den egenskap som kreves for å være en god omsorgsperson løftes i barnehagen og diskuteres? Noe som igjen vil kunne bety at man løfte omsorg og omsorgsbegrepet som begrep til en del av fagspråket i barnehagen. Vetlesen (2001) er opptatt av kvaliteten på den omsorgen man gir barna, der han mener at kvaliteten vil avhenge av barnehagelærerens evne til å tilegne seg denne egenskapen,

eller dyden. En egenskap som innebærer at man er i stand til å se hva som kreves i de ulike situasjoner og på hvordan den omsorgsfulle handlingen skal utøves (Vetlesen, 2001).

Tholin (2014) påpeker at relasjon og ansvar er to grunnleggende sider ved barnehageprofesjonen. Relasjonen mellom barnehagelæreren og barnet og barna imellom kan være avgjørende for barns liv i barnehagen, og det er barnehagelærerens ansvar at de lykkes. Omsorg er et kjernebegrep, og omsorg er den profesjonelle pedagogs kjærlighets- og kjerneytelser, slår Holm fast (ibid.).

Det er viktig å ha fokus på kvaliteten på den relasjonen som oppstår mellom barn og voksne i barnehagen. En slik kvalitet vil kunne oppstå når den voksne er sensitiv og «varm» slik at barna får opplevelsen av trygghet og å bli tatt vare på. Omsorg i barnehagen omhandler å ha nære relasjoner til barnet, disse nære relasjonene kan være vanskelig å dokumentere. Det kan være en mulig årsak ifølge Löfdahl og Folke- Fichtelius (2013) til at begrepet omsorg i noe mindre grad enn f.eks. læring snakkes om i barnehagen.

Det er vanskelig å vurdere noe som omsorg hvis vi ikke tar med den som omsorgen er rettet mot. Opplevs det som en omsorgsfull handling av mottaker, er noe vi aldri har noen sikkerhet for. Løvlie (1990) hevder at «*Hva omsorg er, bestemmes underveis av deg og meg og de andre som vier seg til omsorgens oppgave*» (s. 36).

I følge Tholin (2014) har man tradisjonelt sett tenkt omsorgsrelasjon med omsorgsgiver som gir omsorg til en mottaker, mottaker tar imot omsorgen og man kan da si at omsorgen er fullbyrdet (s.18). Her går omsorgen kun en vei. En slik beskrivelse tar ikke høyde for barnet selv som bidragsyter.

Ser vi på barnet som bidragsyter får vi en omsorgsrelasjon bestående av to subjekt, der begge parter bidrar og prosessen er en sirkulær prosess. I en slik omsorgsrelasjon er omsorgen fullbyrdet når mottaker opplever og aksepterer den omsorgen som gis som omsorg.

Noddings (1984) mener at en omsorgsrelasjon er fullbyrdet når barnet som omsorgen er rettet mot, opplever og aksepterer den som omsorg. Tholin (2014) bygger sin forståelse av omsorgsrelasjon på Noddings tenking, der Tholin forklarer det på følgende måte:

«En omsorgsrelasjon består av deltakere der begge bidrar og er aktive parter, og hvor forholdet mellom dem kjennetegnes av særlige kvaliteter som begge anerkjenner» (s.20).

Omsorg som en del av et fagspråk

Tholin (2014) stiller noen spørsmål og har noen betraktninger omkring omsorg i barnehagen, der hun blant annet stiller spørsmål om hvordan kan man vite hva som fungerer bra, hvis man i liten grad undersøker disse sidene ved arbeidet» (s.31)?

Lôfdal og Folke-Fichtelius (2013) har stilt spørsmål om hvordan barnehagelærere utfører pedagogikk i forhold til dokumentasjonsarbeid? Resultatet av deres undersøkelser presentert i artikkelen «*Barnehagens nye klær; omsorg når det gjelder læring og kunnskap*» viser at barnehagepersonalet har vanskeligheter med å beskrive og dokumentere meningen med omsorg. At de finner det vanskelig å beskrive og dokumentere mener Lôfdal og Folke-Fichtelius leder dem til å bruke ulike profesjonelle strategier hvor de unnslipper utfordringene, og at det da endrer seg til å ta vare på barns læring og kunnskap (s.1).

De ser videre i sin undersøkelse på to grunnleggende begrep om omsorg. Omsorg som aktivitet i barnehagen, som blant annet er å gi barn mat og ny bleie. Og omsorg som en tilnærming som handler om det å gi barna trøst og sikre en trygg og omtenksum atmosfære (s.2). De sier videre at om noe tas for gitt, kan det bidra til underkommunisering og usynliggjøring.

Det er ikke bare gjennom våre handlinger at våre holdninger, verdier og synspunkter kommer til syne, men kanskje også gjennom språk. Forskergruppen bak *Makt- og demokratiutredningen* (2003) hevder at språk er makt (Østerud, Ø, Engelstad, F. og Selle, P. s.281). De er opptatt av at gjennom våre språklige ytringer kommer våre synspunkter, tanker og meninger til uttrykk.

Lôfdal og Folke-Fichtelius (2013) kom også frem til, gjennom sin forskning at selve omsorgsbegrepet brukes lite i dagligtalen til barnehagelærerne. De hevder videre at det er viktig å bruke begrepet for å bevisstgjøre barnehagelærerne på hva omsorg er, hvordan vi ser på omsorg og handler i praksis. Begrepet må brukes og kommuniseres for at det kan løftes som en del av fagspråket i barnehagen. Det kom frem i deres forskning, at ansatte i barnehagen opplever det vanskelig å dokumentere omsorg og omsorgsarbeid. Der de stilles spørsmål om dersom omsorg ikke dokumenteres, hvordan kan man da vite om det arbeidet som gjøres i barnehagen er godt nok eller om noe kan eller bør forbedres?

Omsorg er en holdning og en følelse, noe som rører ved en, det spiller nok inn når det blir hevdet at omsorg er vanskelig å dokumentere. Hvordan dokumenterer man en holdning eller

en følelse? Vi er gjort kjent med gjennom Løfdal og Folke-Fichtelius at barneagelærere finner det vanskelig å beskrive omsorg og meningen med omsorg. Kanskje nettopp på bakgrunn av dette, vil det være viktig å løfte omsorgsbegrepet inn som en del av et fagspråk (s.7).

Gotvassli, Haugset, Johansen, Nossun og Sivertsen (2012) gjorde en undersøkelse av kompetansebehov i barnehagen. Resultatet ble presentert i Rapport nr. 1. Der fremkom det at omsorg ikke ble sett på som utfordrende sider ved arbeidet i barnehagen, og de stiller da spørsmål ved om dette kan bety at barnehagelærerne ser på omsorg som noe som alltid er tilstede i barnehagens innhold. Og at det da ses på som unødvendig å ha fokus på? Eller om omsorg blir sett på som noe selvfølgelig og enkelt, og noe alle har i fingrene (s.46)?

Profesjonell omsorg – Omsorg som yrkeskompetanse

Profesjonell fagutøvelse er ifølge Nygren (1995): «*målrettet og systematisk bruk av teoretiske kunnskap og en teoribasert metodikk*» (s.17). Dette forklarer han med at teoribasert kunnskap omhandler faglig kunnskap om omsorg, mens teoribasert metodikk omhandler ferdigheter og kompetanse i omsorg.

Omsorg har røtter så langt tilbake som til Aristoteles og hans filosofi om etikk og idealet om å strebe mot «det gode liv» og vise omtanke for medmennesker. Omsorg kan oppleves gjennom stemning, berøring eller varme blikk. Det er et mangfold av følelser og tanker som settes i sving når man snakker om omsorg. For barnehagelæreren er det sentralt å være bevisst på egne erfaringer og synspunkter på omsorg som kan påvirke eller ha innflytelse i arbeidet sitt.

Omsorg er en viktig del i et samfunn. Mye av den omsorgen som tidligere ble utøvd i hjemmet er det nå profesjonelle som står for. De moderne omsorgsyrkene er sentral i det moderne samfunn. I og med at omsorg er profesjonalisert vil spørsmål som faglig status kontra brukernes behov og profesjonsinteresser kontra medmenneskelige orienterte verdier komme. Noe av kritikken ifølge Vetlesen (2001) er akkurat det, at omsorgsprofesjonene får kritikk for manglende personlig innlevelse. Han hevder videre at profesjonsomsorgen forutsetter samme vektlegging av personlig holdningsdannelse og moral som er kjernen i all omsorg (s.43).

Omsorg har lange tradisjoner i barnehagen. Det første barneasylet ble grunnlagt i Trondheim allerede i 1837 og hadde som formål å gi barn tilsyn, oppdragelse og omsorg. Balke (1995) har sett på barnehager i et historisk perspektiv. Hun sier følgende: «*Når det gjelder*

personalets kvalifikasjoner, var det til å begynne med intet krav om utdannet personal – en moderlig omsorg var nok» (s.243). Dette forteller oss at omsorg ble sett på som en sentral verdi og som en del av innholdet allerede i barneasylene. I 1982 ble det nedsatt en arbeidsgruppe av Forbruker – og administrasjonsdepartementet der resultatet av denne gruppens arbeid dokumentet *Målrettet arbeid i barnehagen* (FAD 1982). I dette dokumentet hadde omsorg en sentral plass og det ble understreket omsorgens grunnleggende betingelser for arbeidet i barnehagen. Denne planen regnes som forløperen til den første Rammeplanen for barnehagen som kom i 1996.

Når det snakkes om omsorg i en profesjonell sammenheng vil det kanskje være naturlig å se på omsorg som en del av et samfunnsansvar, og dermed også som en del av et politisk bilde. Barnehager i dag har en annen plass i samfunnet enn tidligere. Det hevdes at det er blitt et langs større fokus på læring, der barnehagen blir sett på som en læringsarena og at det i den forbindelse ikke lengre på samme måte som tidligere, har fokus på omsorg. Der en konsekvens er at omsorg ikke har plass og fokus i de faglige og politiske sammenhenger. Det hevdes eller stilles spørsmål ved om omsorg er kommet i skyggen av det sterke læringsfokuset (Tholin i Glaser, Moen, Mørreaunet, Søbstad, 2018).

Øksnes (2007) stiller spørsmål om det ikke lengre er faglig nok å arbeide med omsorg og lek, der hun hevder at omsorg og lek er vanskelig å dokumentere og er en stor del av den tause kunnskapen som finnes i barnehagen?

Vetlesen (2001) hevder at som utgangspunkt er ikke vennlighet, en omsorgsfull holdning og empati en ferdighet som kan læres. De må være naturlige og ekteføyte og må ha en god hensikt og personlig karakter. Empati er ikke en teknikk, men et følelsesmessig svar på en annens behov (s.48).

Vennlighet er et sentralt begrep i omsorg. Løvli (1990) hevder at vennlighet eller barmhjertighet ikke er redskaper for omsorg, men uttrykk for omsorg.

Nørregård-Nielsen (2006) presenterer i sin avhandling *«Pædagoger i skyggen»* at barnehagelærere strever med både å definere og få respekt for kunnskapsgrunnlaget sitt. Der hun stiller spørsmål ved om grunnen til det kan ha en sammenheng med at barnehagepedagogene ikke tilstrekkelig nok tror på sin egen verdi og i stedet står «i skyggen» av seg selv. Hun relaterer det videre til at pedagogyrket er kvinnedominert og at kunnskap om omsorg ikke anerkjennes som en reell kunnskap, men mer som en egenskap og noe kvinnelig

(s. 52).

Foss (2009) har gjennom sin Ph.d. satt søkelyset på de voksnes væremåte overfor barn i barnehagen. Der har hun dokumentert hvor avgjørende den voksnes væremåte er for kvaliteten på den omsorg barn får, og omsorg som livsnødvendig og relasjonsbærer (s.199).

I funnene hennes viser hun til *den levende samværsoppdragelse* – at voksne med sitt nærvær formidler holdninger som preger barnehagebarn. Noe hun også omtaler som *umiddelbar normativ oppdragelse* – en oppdragelse som er med på, både på godt og vondt, å fremme barns holdninger. Noe som vil si at omsorg og oppdragelse er to sider av samme sak når det er snakk om den voksnes væremåte.

Middelbar normativ oppdragelse forklarer hun som oppdragelse på en språklig – tenkende og formålsrettet måte og veilede og lede barn med tanke på selvstendighet i forhold til kulturelle og sosiale retningslinjer. Videre hevder hun at *den omsorgsfulle væremåte som omsorgsholdning* er en forutsetning for at både den *umiddelbare og middelbare normative oppdragelsen* skal kunne lykkes.

Foss (2009) hevder videre at det å arbeide med mennesker kan være krevende fordi det utfordrer oss som menneske. Oppdragelse og arbeid med barn bygger alltid på verdier og oppfatninger. Det betyr ikke at vi alltid er like bevisst, av og til handler vi ut fra våre verdier og oppfatning av hva som er bra eller riktig. Andre ganger handler vi på impuls, der det ikke er gjort særlige vurderinger. Dette er en forståelse som også understøtter Palludans (2005) forskning.

Reflekterte verdier og holdninger legger grunnlaget for profesjonelt arbeid. Jensen (1993) stiller spørsmål om det mest sentrale kjennetegnet på å være profesjonell eller ikke kanskje er evnen til kontinuerlige kritiske refleksjoner. Som er tuftet på faglige og etiske overveielser. Hun har følgende spørsmålsstilling:

«Kanskje er det evnen til kontinuerlige kritiske refleksjoner, tuftet på faglige og etiske overveielser, som er det mest sentrale kjennetegnet på om man er profesjonell eller ikke» (s.23)?

Ifølge rammeplanen (2017) er omsorg en forutsetning for barns trygghet og trivsel, og for utvikling av empati og nestekjærlighet. Der barnehagen aktivt skal legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barna og personalet og mellom barna (s.19).

Holthe (2003) beskriver omsorgsbegrepet som et relativt begrep på den måten at det som oppleves som god omsorg hos en person, ikke nødvendigvis oppleves slik av en annen. Og at det ut fra dette kan sies at ligger en del subjektive opplevelser og verdier til grunn for hvordan omsorg oppfattes (s. 79). Omsorg kan også forklares eller forstås som kvaliteter ved en relasjon (Kjørholdt, 2010). Eide og Winger (1996) hevder at omsorg handler om innlevelse og det at man handler til den andres beste. Mens Henriksen og Vetlesen (2000) mener at omsorg er knyttet til menneskets grunnleggende skjørhet, avhengighet og dødelighet.

Martinsen (1989) har beskrevet hva som kjennetegner omsorg: «*Omsorg er kjennetegnet ved en forståelse av og innlevelse i den andres perspektiv, ved en holdning som ivaretar den andres verdighet og ved en forpliktelse på ansvar for de svakeste (solidaritet)*» (Martinsen i Vetlesen, 2004. s. 64).

Profesjonell omsorg kan oppleves noe vanskelig. Omsorg omhandler både nærhet, relasjoner og følelser og vi skiller mellom privat og profesjonell omsorg. Jensen (1990) beskriver privat omsorg blant annet som spontan, personorientert og intim og at dette er en omsorgsfunksjon som er blitt ivaretatt av familie og nærmiljøet. Foreldre tok seg av sine barn, friske tok seg av syke der man hjalp og støttet hverandre. Videre hevder hun at det hun beskriver som privat og uformell omsorg er blitt «opphøyet og gjort til målestokk for den offentlige omsorgen, og at det er skapt et bilde av omsorg som noe subjektivt, nært og intimt, som utvikles i og tilhørere det private» (s.11).

Vetlesen (2004) forklarer forskjellen på den private omsorgen og den profesjonelle omsorgen med hva som motiverer de ulike formene for omsorgsutøvelse. Privat omsorg har som ofte langvarige, følelsesmessige relasjoner, mens den profesjonelle omsorgen ofte er avkortet i tid, en relasjon over et kortere tidsrom. I tillegg er den profesjonelle omsorgen motivert ut fra en sosial forpliktelse. Der forpliktelsen vår ligger i barnets «tilstand». Han hevder at profesjonell omsorg ofte er preget av at den er gjennomtenkt, rasjonell og planlagt. De følelsesmessige båndene er ikke like sterke for barna i barnehagen som for egne barn og dermed blir denne omsorgen ikke like intens. Kravet til upartiskhet i den profesjonelle omsorgen innebærer at ivaretagelsen skal forankres i objektive behov og ikke la seg styre av personlige relasjoner eller bånd. Likevel vil det være viktig at omsorgen ikke er styrt av omsorgsgivers personlige relasjoner og bånd til barnet, men ha sitt grunnlag i objektive behov. Det er her snakk om en profesjonell ivaretagelse som består av en upartisk vurdering, men likevel med nødvendig medfølelse og omtanke.

Han hevder også at omsorg er en yrkeskompetanse og at omsorg er en fundamental betingelse for et fullverdig menneskeliv. Selv om omsorgen er profesjonalisert bygger den på medmenneske orienterte verdier. Det kan vi se igjen blant annet i verdigrunnet for barnehager og etiske retningslinjer både for lærere og sykepleiere. Med utgangspunkt i noen av disse etiske retningslinjene leser jeg ut av det, at holdninger og ideen om omtanke, individuell ivaretagelse og et ønske om å gjøre godt for andre er kjennetegn på innholdet. Noe som igjen er i tråd med Lögstrups (2012) filosofi og tanker i forhold til omsorg som en del av en profesjonsutøvelse. Profesjonell omsorg må også være preget av både oppriktighet og omtanke for den andre og det må oppleves ekte.

Holthe (2011) forklarer omsorg som vises mellom foreldre og barn som noe betingelsesløst, noe som er der helt naturlig (s.89). Profesjonell omsorg er tradisjonelt kjennetegnet som noe planlagt, distansert, regelstyrt og oppgaveorientert (s.81). Martinsen (1990) har tre dimensjoner ved omsorgsbegrepet; *den rasjonelle, praktiske og moralske dimensjon*. Der den moralske dimensjonen er det overordnede og kommer til syne i måten omsorgsarbeidet er utført på (s.60).

I tillegg til personlig – og sosial omsorg, der personlig omsorg beskrives som det som skjer i familie der båndene og nærhet er sentral og omsorgen som skjer i det offentlige rom. Brukes også betegnelsene fysisk og psykisk omsorg. Der fysisk omsorg omhandler tilsyn og pleie, mens psykisk omsorg omhandler kvaliteten på det forholdet som er mellom barn og voksen der omsorgsrelasjonen er en viktig faktor.

I NOU fra 2010 ble det satt fokus på viktigheten av videreutvikling av omsorgsfull handlingskompetanse hos personalet i barnehagen, der vi kan lese følgende: «*Omsorg er mer enn positiv innstilling til medmennesker, at holdningene må følges opp av gode handlinger, og at omsorgsfulle handlinger må bygge på erfaringer og systematisk kunnskap*» (s.29).

Greve forklarer profesjonell omsorg i sin artikkel publisert 11.11.2016 i *Gode Barnehageliv* på følgende måte: «*Det å være profesjonell innebærer å ta funderte valg, utøve profesjonelt skjønn og vite hva som er best i den enkelte situasjon*».

Vetlesen (2001) forklarer profesjonell omsorg på følgende måte: «*Profesjonell ivaretagelse er upartiske vurderinger med nødvendig medfølelse og omtanke*» (s. 60).

Han hevder videre at det å være profesjonell innebærer at man har både teoretisk kunnskap, men også praktisk kunnskap og ferdigheter. Som profesjonell forventes det at det tas funderte

valg, brukes profesjonelt skjønn og at man er i stand til å vite hva som er til barnets beste i de ulike situasjoner.

For å kunne mestre det, kreves både faglighet og medmenneskelighet, det å kunne la seg berøre og ha engasjement for den andre.

Som omsorgsutøver må det være samsvar mellom målet for omsorgen og de midler en barnehagelærer bruker. Det må være samsvar mellom måten man viser eller utøver omsorg på, og de verdier man sier man har. Omsorgen må være i forhold til de behov mottaker har og om mottaker opplever at den omsorgen som gis er omsorgsfull. Den omsorgen barnehagelærerne utfører må gjøres med bakgrunn i de rette intensjonene. Det må være ekte og uselvisk.

Også i profesjonell omsorg er det viktig å være oppriktig og omtenssom der barnet har krav på å oppleve at omsorgen vår er ekte, vise dem at vi bryr oss og er opptatt av dem. Vi må utvise evne til empati.

Øksnes (2007) stiller spørsmål ved om det ikke lengre er faglig nok å arbeide med omsorg og lek, der hun hevder at omsorg og lek er vanskelig å dokumentere og er en stor del av den tause kunnskapen som finnes i barnehagen.

Vetlesen (2001) hevder at som utgangspunkt er ikke vennlighet, en omsorgsfull holdning og empati en ferdighet som kan læres. De må være naturlige og ekteføyte og må ha en god hensikt og personlig karakter. Empati er ikke en teknikk, men et følelsesmessig svar på en annens behov (s.48).

Vennlighet er et sentralt begrep i omsorg. Løvli (1990) hevder at vennlighet eller barmhjertighet ikke er redskaper for omsorg, men uttrykk for omsorg.

Et mulig etisk dilemma i den profesjonsbaserte omsorgen er kanskje å finne balansen mellom nærhet og distanse i omsorgsrelasjonen. Barnehagelæreren må utvise en genuin og ekte omtanke for et barn, uten at omsorgen for barnehagebarnet bli privat og følelsesstyrt og at vi ikke ser andre barns behov eller mister helheten. Det blir viktig å skille mellom det private og det personlige. For å kunne være en ivaretagende profesjonell omsorgsutøver må omsorgen uttrykkes spontant og intuitivt og bli synlig gjennom det personlige engasjementet vi har for den andre. Som barnehagelærer og omsorgsperson skal vi være deltakende uten å invadere barnet og vi skal være tilgjengelig uten å være påtrengende. Profesjonell omsorg kjennetegnes ofte ved at den er gjennomtenkt og planlagt. Den er også tuftet på våre verdier og holdninger

både til barn og til omsorgsutøvelse som fenomen. Samtidig er den påvirket av etiske retningslinjer for profesjonen og for kulturen i den institusjonen man jobber i. Hvilket barnesyn er det for eksempel som råder i akkurat denne barnehagen. Vi kan kanskje oppsummere profesjonell omsorg med at den må være upartisk og saksorientert og samtidig personlig og emosjonell. Vi må tørre å la oss berøre av den andre.

Tholin (2014) hevder at:

«Omsorg danner grunnlaget for det pedagogiske arbeidet i barnehagen, og angår både å tilegne seg faglige kunnskaper, sosiale ferdigheter og etiske holdninger. Det er gjennom sine handlinger barnehagelæreren viser sin kunnskap» (s.25).

Nortvedt (2001) hevder at omsorg skal gjennomsyre alt arbeidet i barnehagen og dermed må det bygge på etisk funderte holdninger. For at gode holdninger, empati og vennlighet skal kunne være spontane og naturlig uttrykk for god omsorg, må de være uttrykk for stabile personlighetstrekk hos den profesjonelle «hjelperen» (s.57).

Jeg har i denne avhandlingen valgt å vektlegge den profesjonelle omsorgen og den profesjonelles side av omsorgen da det er det jeg søker en større innsikt og forståelse av.

Barn som omsorgsutøvere

Små barn helt ned i ett årsalderen deltar aktivt som omsorgsgivere og bidrar i fellesskapet med sin væremåte og innstillinger viser forskning gjort av Nina Winger (2008). De trøster og tar initiativ til å hjelpe andre. Et hvert møte mellom mennesker vil være preget av at det er nettopp de som forholder seg til hverandre.

Medvirkning og medbestemmelse kan også ses på i forhold til omsorgsrasjonalitet og pedagogisk omsorg. Barns rett til medvirkning og medbestemmelse er forankret både i barnekonvensjonen og ikke minst gjennom rammeplan (2017) kap. 1 og 3. Medvirkning ble også lovfestet i barnehageloven (KD 2005). Ifølge Østrem (2009) har dette vært et av de områdene det har vært mest krevende å omsette i praksis (s.196). Denne rettigheten hevder hun videre har ført til endringer i etablerte forestillinger om barn. Så også når det gjelder omsorg. Tradisjonelt har det vært tenkt at barn er passive mottakere av voksnes omsorg. Nyere forskning gjort av blant annet Winger (2008) viser at barn deltar aktivt som omsorgsgivere og at de bidrar til fellesskapet med sin væremåte og innstillinger.

Det at barn har en rett til å få medvirke krever at barnets stemme blir hørt. Det skal være både naturlig og selvfølgelig at barn skal ha muligheten til å påvirke og å ha innflytelse i forhold til innholdet i sin egen barnehagedag. Bae (2011) sier følgende: «*Barns rett til medvirkning har kommet for å bli*» (s.14). Hun sier videre at hvis barnehagelærerne tørre å slippe kontrollen av det som har vært de en oppfatning av barns evne til medvirkning, vil det kunne åpne seg nye muligheter for barn til å bli viktige omsorgsaktører i barnehagen. Det kan også sies at det har vært ei holdningsendring og ei endring i synet på barnet med utgangspunkt i at det av Kjørholdt (2010) ble beskrevet som et paradigmeskifte, en revolusjonerende endring sett i et lengre, historisk perspektiv, der hun videre uttrykker at det kan kreve andre holdninger og praksis i samvær med barn (s.12). Hvor hun uttrykker at det kan kreve at man tar på nye eller nypussede «briller» for å kunne se og møte barn med et annet utgangspunkt.

Tholin (2014) hevder at barn er unike og forskjellige enkeltindivider. En barnegruppe består av like mange forskjellige enkeltindivider som en personalgruppe. Å være unik er menneskelig, uavhengig av alder og utvikling (s.37).

Ifølge Rammeplan (2017) for barnehagen skal barns behov for omsorg og lek og fremme læring og danning ses i en sammenheng. Løken (2007) hevder at pedagogens oppgave i dannelsesstenkingen er å gå sammen med barnet, stille spørsmål og undre seg sammen med dem (s.186).

Danning er en prosess der mennesket deltar aktivt i sin egen subjektskaping, og at barna formes og forvandles i vekselvirkning med verden. (ibid., s. 29). Barna påvirker og påvirkes i samspill med mennesker i barnehagen, men også av lek, og andre prosjekter med faglig innhold. På bakgrunn av dette må vi ifølge Vetlesen (2004) la oss berør av barnet.

Johansson (2002) kan i artikkelen «Små barns etikk» publisert i *Pedagogisk Forum* dokumentere at barn viser medlidenhet og empati og at dette ikke er avhengig av at barnet har nådd en viss alder. Hun fremhever videre at det skjer ustanselig hvis barnehagelærerne oppsøker og se etter slike handlinger. Også Winger (2008) peker på det samme, og sier det er helt vanlig at små barn viser omsorg for hverandre. Forskningsprosjektet «Barns omsorgskarriere», som Winger, Eide, Hognestad og Svenning er en del av, dokumenterer at småbarn trøster andre barn, hjelper når de faller og involverer seg følelsesmessig overfor andre barn når de er glade eller lei seg. Også andre småbarnsforskere som Løkken (2004) og Sandvik (2000) har funnet mye av de samme resultater i sine forskninger. Ulla (2011) er opptatt av at om personalet ser og tar imot små barns bidrag som omsorgspersoner vil det

kunne bidra til å forskyve den etablerte forståelsen av hva barnehagens omsorg kan være (s.71). Johannesen (2002), Løkken (2004) og Sandvik (2000) kan alle tre dokumentere at 1-2 åringene bruker sitt nonverbale språk til å formidle både vennskap, glede og fellesskap.

Bae (2004) er i sin forskning på små barn opptatt av at ansatte i barnehagen må være mer opptatt av det som skjer *mellom* barna og barnas initiativ til de voksne.

Kvaliteten på omsorg som gis, egenskap og dyd

Vetlesen (2001) er opptatt av forbindelsen mellom omsorg, dyder og sosialitet, med dyder og omsorg på den ene siden og den sosiale praksisen som fremmer denne egenskapen på den andre siden. Vetlesen (2001) hevder at omsorg omhandler holdningene våre omsatt i praksis. Vår utøvelse av omsorg kan ses på som en dyd - verdifull egenskap vi har. Dyd er en egenskap ved en person som skal utøve omsorg. Denne egenskapen består av ærlighet, rettferdighet, mot og integritet. Dette er egenskaper som oppøves ved gjentatte omsorgshandlinger: *«Omsorgen – som fenomen i menneskets livsverden og som handling mellom givere og mottakere – er å forstå primært som uttrykk for en opplevd moralsk forpliktelse» (Aristoteles).*

I barnehagen snakkes det en del om den tause kunnskapen til personalet. Det som gjøres og er blitt gjort så mange ganger at man ikke lengre pratet om det. Jakobsen tar utgangspunkt i Löfdal og Folke-Fichtelius sin forskning og funn når hun i en artikkel publisert 07.08.2017 i VETUVA, stiller spørsmålet «Hvorfor snakker vi ikke lenger om omsorg i barnehagen»? Der hun viser til at Löfdal og Folke-Fichtelius gjennom sin kartlegging av barnehagelærerne og deres ledere, at det ble snakket svært lite om omsorg i barnehagen, og omsorgen ble heller ikke godt dokumentert (s.5). Når noe ikke løftes og diskuteres og blir gjort til gjenstand for diskusjon eller refleksjon, forblir det en del av den tause kunnskapen. Når omsorg ikke diskuteres i barnehagen, kan den bli gjort til noe «privat». Vetlesen (2001) er opptatt av at omsorgen som gis kan bli avhengig av de individer som lykkes med å tilegne seg den egenskapen eller de ferdigheter som stimulerer ansvarsfølelsen for andres ve og vel (s.282). En måte å sikre kvaliteten på den omsorgen barna rettmessig har krav på kan være å løfte omsorg og omsorgsbegrepet opp som en del av fagspråket i barnehagen

Martinsen (1989) hevder at den omsorgen som gis blir avhengig av de menneskene som lykkes med å tilegne seg egenskaper som forståelse av og innlevelse i den andres perspektiv og med en holdning som ivaretar den andres verdighet og en forpliktelse på ansvar for den andre. og føler ansvar for andres ve og vel. Kvaliteten i omsorgen kan kanskje beskrives som

det å bry seg og at man vil den andre vel. Den som skal yte omsorgen må ha egenskaper som preger samhandlingen med den det skal gis omsorg til. Martinsen (1990) fremhever at faglige kunnskaper og ferdigheter ikke er nok. Det må være et forhold og en relasjon mellom partene som er bygd på tillit og nærhet. Hun snakker om god og dårlig omsorg der kvaliteten av relasjonene mellom giver og mottaker er det sentrale.

Ruyter (2001) hevder at det mest grunnleggende og allmenne og nære betydningen av omsorg er knyttet til medmenneskelige forhold motivert ut fra den enkeltes ansvar for den andres vel (s.70). Videre er han opptatt av at omsorg lar seg vurdere ut fra giverens intensjoner, men det viktigste er likevel måten omsorgshandlingen utføres på og omsorgsgiverens moralske egenskaper for kvaliteten. Han beskriver kvalitet som at noen virkelig bryr seg, og vil den andres beste (s.86).

Ruyter forklarer videre kvalitet i omsorgen som to viktige utfordringer omsorgen står overfor i en velferdsstat. 1. Å gjenoppdage nødvendigheten av omsorg som en dyd/egenskap og ikke bare som et teoretisk fag, men som en holdning som viser seg i praksis. 2. Å anerkjenne at uansett hvor mye som planlegges, effektiviseres og organiseres, kommer man aldri bort fra omsorgens tvetydighet (s.86).

Ruyter (2001) uttrykker også at for ekthet fordrer det at den som yter omsorg, har egenskaper som preger samhandlingen med den som trenger hjelp. Det er ikke tilstrekkelig med faglig kunnskap og ferdigheter, som mange utdannes til å tro. Man kan sikkert gjøre en tilforlataelig jobb med profesjonell distanse, men det skaper ikke nærhet og grunnlag for tillit og samspill i en prosess som skal føre til at den trengende skal kunne frigjøres og realisere seg selv. Det viktige er hvordan det kan læres og tilegnes ved erfaring og praktiseres (s. 86 og 87).

Vetlesen (2001) gjengir Lögstrup på følgende måte:

«Han har i sin leting etter det sant menneskelige trukket frem noen grunnleggende forutsetninger for skapende liv og muligheter for fellesskapet mellom mennesker. Livet er skapt og livet er en gave. Det som er grunnleggende fellesskapsbyggende, kaller han livsytringer: tillit, oppriktighet, solidaritet, indignasjon og medfølelse. Disse livsytringene er en del av menneskets fødsels gave.»

Lögstrup (2012) som er opptatt av tillit i omsorgsrelasjonen hevder at:

«Tillit er en gave, en gave vi ikke kan ødelegge selv. Den kan bare tas fra oss av andre. Andre kan misbruke denne tilliten. Ved å bli oversett, invadert, mishandlet, ødelegges barnets trygghet til den person som skulle vedlikeholdt barnets naturgitte tillit til livet (s. 18).

Jeg velger å avslutte dette underkapittel med Martinsen (2006) sine ord, hentet fra Aslanian (2016): «Det er snakk om å knytte øyet til hjertet og så til hånden gjennom handling» (s.49).

Omsorgsrasjonalitet, sosial omsorg og pedagogisk omsorg

Wærness (2001) forklarer omsorgsrasjonalitet slik: Fornuft, følelser og rasjonelle handlinger er faktorer som bidrar til god omsorg. Videre hevder hun at å ha personlig kjennskap, evne og mulighet til å leve seg inn i andres situasjon er en forutsetning for å kunne utøve god omsorg (s.275). Hun er da opptatt av at både menneskelige og moralske kvaliteter i den offentlige omsorgen bare kan fremelskes i situasjoner som ikke er preget av travelhet. Det må være ro nok til at den som trenger hjelp får tillit til og trygghet for at den som skal hjelpe oppfatter den som skal hjelpes som en konkret person. Videre sier hun at: «For å løse de konkrete problemer i omsorgens hverdag kreves en tenkemåte som er kontekstuell og beskrivende, ikke formell og abstrakt (s.276).

Ruyter (2001) Skiller mellom sosial og pedagogisk omsorg. Sosial omsorg innebærer gjensidighet og at man blir ivaretatt dersom det skulle være behov for det. Sosial omsorg er oftest knyttet til nære, følelsesmessige relasjoner slik en familie ofte er, en relasjon der det gis og mottas omsorg i en sosial trygghet og likhet (s.71)

Pedagogisk omsorg er utelukkende den voksnes ansvar å ivareta, der det gis omsorg til barnet med utgangspunkt i hvordan den voksne oppfatter og forstår barnet eller en situasjon. Den voksne kan ikke kreve eller forvente omsorg den andre veien, eller noe tilbake.

Wærness (2001) hevder at god omsorg i det offentlige bare kan fremelskes i situasjoner som er preget av ro nok til at det kan etableres og skapes tillit og trygghet hos barna på at de får oppleve den voksne som en helt konkret person. Barna må få oppleve at de voksne rundt dem vil dem vel. Hennes forklaring av begrepet omsorgsrasjonalitet søker å ivareta alle sider ved profesjonell omsorg, både fornuft, rasjonelle handlinger og følelser, der alle er viktige elementer for utøvelse av god omsorg og at de lar seg kombinere (s. 275).

Ofte blir barn påvirket, styrt og regulert gjennom dagsrytme, organisering, struktur, planer og møter og er dette en form for disiplinering? Det har tidligere vært nevnt at barnehagelærere synes det er vanskelig å beskrive mening med omsorg og at det da tas i bruk profesjonelle strategier. Det sies kanskje ofte at dagsrytme, struktur og organisering skaper forutsigbarhet, trygghet og har stor grad av gjenkjennelse for barna og at det er bra. Men er det barna eller barnehagelæreren som trenger dette mest, og kan det også være en måte å utøve makt og kontroll på?

I omsorg ligger det også en maktdimensjon. Makt i barnehagen er ulikt fordelt i og med at relasjonen barn – voksen er asymmetrisk og man har ulik innflytelse i kraft av ulike posisjoner og alder.

Nordin-Hultman (2004) viser til i artikkelen «Pedagogiske miljøer og barns subjektskaping» publisert i *Pedagogisk Forum* at personalet i barnehagen forstår barn ulikt i forskjellige sammenhenger og situasjoner, der blant annet dagsrytme og ulike aktiviteter kan bidra til å regulere barns mulighet for innflytelse. Hun oppfordrer til å sammen reflektere over det asymmetriske forholdet og maktdimensjonen i forhold til omsorg, samt se det i sammenheng med organisering og dagsrytme som nyttig for å øke bevisstheten hos personalet rundt makt relasjonen barn – voksen.

Vetlesen (2001) mener at kjærlighet til en annen innebærer omsorg, men omsorg kan ikke i ethvert tilfelle, i enhver kontekst, være tuftet på kjærlighet. Han bruker begrepet menneskekjærlighet som et uttrykk for delaktighet, innlevelse og engasjement for andre mennesker (s.28). Det handler ifølge Inge Eidsvåg (2000) om den gleden og varmen man må ha for å gjøre en forskjell for barna. Varme for barna og fremelske mangfoldet de representerer. Både Holm (2008), Vetlesen (2001) og Eidsvåg (2000) er opptatt av det egen unyttige engasjementet, noe utenfor seg selv som er rettet mot den andre. Omsorg kan da betraktes som den profesjonelle barnehagelærerens utøvelse av disse verdiene i barnehagen. Der de hevder at omsorg for andre er bærebjelken og fundamentet for barnehagelærerens yrkesutøvelse, og at små barn er fullstendig prisgitt personalet i barnehagen. De trenger voksne som tar vare på dem, beskytter dem og ser hvilke behov de har.

Dette kapittelet ønsker jeg å avslutte med Vetlesen (2001) sine ord:

«Omsorg er å gi til den som trenger – ikke bare til den andres, men også til egen berikelse. Der det er omsorg og omtanke som gis, blir begge parter rikere» (s.321).

Eller med Torstein Lerhol sine ord fra Lindmo, fredag 29.mars 2019 «*Omsorg er at noen har troa på deg*».

Kapittel 3 - Metode

Forskningsdesign

Dette studiet er et empirisk studium der det er gjennomført en konkret undersøkelse. Problemstillingen dannet utgangspunkt for metodevalg, der gruppeintervju ble valgt som metode for denne undersøkelsen. I forkant av gruppeintervjuene ble det gjort et grundig arbeid og forberedelser i utarbeidelsen av intervjuguiden. I og med at forskningsspørsmålet var forholdsvis åpent, valgte jeg å lage intervjuguiden som besto av forskningsspørsmål, aktuelle underspørsmål og mulige oppfølgingsspørsmål. Dette som ei hjelp for å klare å holde en rød tråd fra problemstilling til innhold i intervjuene og på den måten bidra til at jeg fikk svar på min problemstilling. I forkant av intervjuene ble det gjennomført prøveintervju, de erfaringene jeg gjorde meg der, bidro til noen endringer og konkretiseringer av under – og oppfølgingsspørsmål og jeg fikk noe erfaring med hva som kunne være bra å ha fokus på når selve intervjuene skulle gjennomføres.

Forskningskissen med informasjonsskriv, samtykkeskjema, intervjuguide og lagring av data ble sendt NSD for godkjenning før forespørsel om deltakelse ble sendt ut til aktuelle barnehager. (vedlegg 1.) Informasjonsskrivet ga informasjon til både arbeidsgiver, leder og informantene om hva materialet skulle brukes til, lagring, anonymitet og muligheten til å trekke seg fra studiet. (vedlegg 2.) Jeg valgt meg en region i Nordland å søke mine informanter fra, en region bestående av 4 kommuner med i alt 16 barnehager. Regionen består av både store og små barnehager, fordelt på by og bygd. Jeg valgte videre å ikke invitere styrerne som en del av gruppen, med begrunnelse i at jeg var usikker på graden av åpenhet i det som ville bli uttrykt dersom også leder skulle være en del av intervjuet. Gjennom prøveintervjuet erfarte jeg blant annet at det ble fokusert på leder, og det de opplevde som lite faglig fokus. Videre valgte jeg, ut fra både praktiske og forskningsetiske hensyn, å ikke invitere barnehagelærere fra egen barnehage med i undersøkelsen. Her var også begrunnelsen usikkerhet rundt åpenhet og en mulig tenking at de enten kunne oppleve seg underlegen, eller svare ut fra hva de trodde jeg ønsket som svar.

Etter min forespørsel fikk jeg positiv tilbakemelding fra totalt 17 informanter som ble fordelt på 4 grupper. Informantene representerer alle de 4 kommunene i regionen, og fordeler seg på 6 forskjellige barnehager. Fordelingen av informanter er fra både store og små barnehager, og fra by og bygd. Dette vurderer jeg som et akseptabelt utvalg av informanter for å gi meg innsyn i hva barnehagelæreres forståelse av omsorg som begrep i barnehagen.

I følge Postholm (2010) er det mine informanters kjennskap til og forståelse av begrepet som er gjeldende, og at det ut fra det kan karakteriseres som en form for lokal «sannhet» (s.84).

I mitt studium spør jeg etter barnehagelærernes forståelse av omsorg som begrep, der omsorg er fenomenet som skal studeres. Det forskes på et fenomen i virkeligheten, og hvordan virkeligheten oppleves for informantene. Ut fra det, kan det sies at studiet har en ontologisk tilnærming.

For å finne ut av, og for å få en forståelse av barnehagelærernes forståelse av begrepet omsorg i barnehagen, valgte jeg en kvalitativ forskningsmetode. Mitt studium omhandler barnehagelærernes forståelse av omsorg som fenomen, der forskningsmetoden jeg valgte er gruppeintervju. Begrunnelsen for valg av metode var at ved et gruppeintervju håpet jeg informantene, gjennom samtalen sammen ville kunne trekke vekslers på hverandre og skape en refleksjon i gruppa over spørsmålsstillingen.

I informasjonsskrivet som ble sendt ut, og da jeg tok personlig kontakt med forespørsel om deltakelse ble det informert om anonymitet, muligheten for å trekke seg, lagring, innleveringsfrist på oppgaven og at alle opptatte samtaler ville bli slettet og makulert etter innleveringsfrist.

Kvalitativ metode

Ifølge Monica Dalen (2004) er et overordnet mål for kvalitativ forskning å utvikle forståelsen av fenomener knyttet til personer og situasjoner i deres virkelighet, (s.16) og formålet er å fremskaffe fylldig og beskrivende informasjon om hvordan andre mennesker opplever noe (s.15).

Kvale & Brinkmann (2012) forklarer kvalitative forskningsintervjuer slik: «*Det kvalitative forskningsintervjuet søker å forstå verden sett fra intervjupersonenes side*» Å forstå intervjupersonens forståelse for noe ut fra informantens livsverden (s.21).

Postholm (2010) forklarer kvalitativ forskning som det å utforske menneskelige prosesser i en virkelig situasjon (s.9).

I følge Postholm (2010) innebærer kvalitativ forskning å utforske menneskelige prosesser eller problemer i en virkelig setting. Videre poengterer hun at i kvalitativ forskning skal forskeren være åpen for hva deltakerne gjør og sier, for så å løfte deres perspektiv frem (s.9) Gruppeintervju som metode, og som en arena for refleksjon, håpet jeg skulle gjenspeile informantenes perspektiv og forståelse, og at temaet ble sett som en del av en hverdags-handling i sin naturlige kontekst.

Postholm (2010) hevder videre at i kvalitativ forskning skal forskeren være åpen for hva deltakerne gjør og sier. For så å løfte deres perspektiv frem (s.9). Videre mener hun at en kvalitativ forsker har som mål å forstå feltet som studeres (s.84)

Ifølge Kvale & Brinkmann (2012) er kvalitative forskningsintervju et forsøk på å forstå verden ut fra informantenes ståsted og på den måten avdekke informantenes livsverden (s 21).

Felles for kvalitative studier er ifølge Creswell (1998) er at de er verdiladet. Omsorg omhandler både følelser og handlinger og bygger på enkeltindividets sitt verdigrunnlag.

Et slikt gruppeintervju som metode, i min søken etter å få en større forståelse av hva barnehagelærerne forstår med begrepet omsorg, vil kunne bidra til å konstruere ny kunnskap hos meg, gjennom den interaksjonen som oppstår mellom informanter og meg som intervjuer.

Fenomenologisk – hermeneutisk tilnærming.

Ifølge Kvale & Brinkmann (2012) er min tilnærming en fenomenologisk – hermeneutisk tilnærming (s.66). Fenomenologisk fordi det er barnehagelærernes egen opplevelse og forståelse man ønsker å få beskrevet, og hermeneutisk fordi det er min fortolkning av en forståelse eller mening. Analysearbeidet vil også ha preg av en Grounded Theory tilnærming.

Fenomenologisk tilnærming

Postholm (2010) hevder at i en fenomenologisk studie beskrives den mening mennesker legger i en opplevelse knyttet til bestemte erfaringer eller forståelse av et fenomen (s.41).

I min forskning vil informantenes forståelse av begrepet omsorg i barnehagen være det sentrale. Forståelsen til hver enkelt i gruppen vil være avhengi av informantenes livsverden og erfaring, hvor de selv står i livet på det aktuelle tidspunkt, og de vil også kunne være påvirket av kulturen og barnehagekulturen de er en del av. I dette studiet ville jeg møte informantene

på en så åpen måte som mulig for å finne svar på min problemstilling. Det var viktig å få en forståelse av både gruppens forståelse, og enkeltpersonene sin forståelse av omsorgsbegrepet. I presentasjonen av funnene vil det bli referert både til hele gruppen, men også sitat fra enkeltpersoner for på den måten få synliggjort forståelsen hos informantene. Videre vil det i analysearbeidet og presentasjonen bli viktig at jeg klarer å forholde meg til forskningsdeltakernes uttalelser.

Hermeneutisk tilnærming

Sentralt i hermeneutikken er ifølge Dalen (2004) å forstå og fortolke budskapet som blir formidlet i intervjuet. For å få tak i meningen, må budskapet settes inn både i en sammenheng og en helhet. Den hermeneutiske sirkel viser vekselvirkningen og samspillet mellom helheten og delene, mellom data og teori (s.20).

Ifølge Halvorsen (2016) omhandler hermeneutikk om å forstå eller fortolke en handling ved å undersøke intensjonene bak handlingen (s.23). Hermeneutikk forklares også som tolkningslæren. En forsker som representerer hermeneutisk tilnærming er en deltaker, ikke bare en tilskuer, noe som innebærer at forskeren står i et intersubjektivt forhold til det som blir forsket på.

Når vi skal forstå noe, bruker vi den kunnskapen vi har og vår forståelse/forforståelse for å fortolke det nye, der vår forståelse og fortolkning skjer vekselvis i en prosess.

Grounded Theory

Glaser & Strauss (1967) forklarer Grounded Theory med at det ikke er en teori, men en tilnærming som viser hvordan man skal gå fram for å utvikle empiribasert teori, der man ved å spesifisere sammenhenger mellom de kategorier man har identifisert i sitt datamateriale.

Halvorsen (2016) sier at *«siktemålet med kvalitative undersøkelser er ofte å danne seg begreper om et fenomen eller et begrep for ulike aspekter av samme fenomen»* (s.212). Han forklarer Grounded Theory som en måte og gruppere de kvalitative dataene etter ulike datasammenfatningsmetoder, der formålet er å utforme ny teori basert på erfaring (s.212).

Folkestad (2000) forklarer Grounded Theory i artikkelen «Om å gjøre Grounded Theory» publisert i *Nyhetsbrev Center for kvalitativ metodeutvikling, 3-14* med at Grounded Theory brukes for å oppdage teori som forklarer handlinger i den sosiale kontekst som studeres, der datainnsamling og analyse er parallelle prosesser. Han sier videre at utvikling av teoretiske begreper starter fra de første observasjoner med åpen koding, der utsagn og

hendelseelementer gis navn. Det skjer så en sammenligning av observasjoner som brukes for å utvikle kategorier og for å se relasjoner mellom dem. Han mener da at studiet blir mer fokusert på teoretisk sammenhenger som fremkommer ut fra data (s.3).

Ved bruk av Grounded Theory er det i forkant bestemt hvor og hvem informasjonen skal hentes fra. Stern (1980) hevder at metoden er egnet til å oppdage hvilke problemer som gjør seg gjeldende i et sosialt felt og hvordan de involverte løser eller mestrer dem (Folkestad, s.9).

Sammenhengen mellom hermeneutikk og Grounded Theory er at begge tilnærmingene omhandler å forstå og fortolke det som blir formidlet i et intervju eller de observasjoner som blir gjort og at det settes inn i en sammenheng og en helhet. Det er en vekselvirkning mellom helheten, delene, data og teori. Og på denne måten kan vi ha mulighet til å oppdage problemer som er gjeldende i et sosialt felt og hvordan dette kan løses.

Utvalg – hensiktsmessighetsutvalg

Som et hensiktsmessig utvalg for å få svar på problemstillingen valgte jeg barnehagelærere som informanter. Videre valgte jeg å søke etter informanter i en region i Nordland. Regionen består av 4 kommuner med i alt 16 barnehager. Informantene har bakgrunn fra både by og bygd, store og små barnehager og med ulikt antall års erfaring som barnehagelærere. Det var viktig å få informanter fra alle regionene, fra barnehager av ulike størrelser og med variasjon i hvor lenge de hadde jobbet som barnehagelærere. Dette ville kunne gi meg en bredde og variasjon av barnehagelærernes forståelse av begrepet omsorg i barnehagen.

Metode for datainnsamling

Gruppeintervju

Ved å velge gruppeintervju som metode håpet jeg det kunne bidra til å skape refleksjon og samtale i gruppene. Med samtaler og felles refleksjon i gruppe vurderte jeg det som en hensiktsmessig måte for å kunne gi meg en så bred innsikt som mulig, i forhold til om jeg hadde valgt et en til en intervju. I et gruppeintervju vil informantene kunne «spille» på hverandres uttalelser og jeg hadde flere og bygge blant annet oppfølgingsspørsmål på. Jeg som intervjuer kan ved hjelp av oppfølgingsspørsmål bidra til at de husker og kommer på hendelser og situasjoner de som gruppe har tilfelles eller på utsagn som er fremkommet tidligere i samtalen. Jeg vil også få muligheten til å studere både kroppsspråk, mimikk, reaksjoner og bekreftelser informantene imellom. Formen på dette gruppeintervjuet er et semistrukturert intervju, der det er jeg som har angitt spørsmålsstillingen, men likevel er

spørsmålet så åpent at den informasjon som kommer er med utgangspunkt i informantenes egen forståelse og erfaring. Informantene kan fortelle forholdsvis fritt. Det vil være rom for å følge opp intervjupersonene med oppfølgingsspørsmål. Postholm (2010) forklarer et slikt studium som epistemologisk tilnærming der jeg og kanskje også informantene kommer frem til, eller konstruerer ny kunnskap (s.84)

Analyse

Analysearbeidet mitt vil ha en tilnærming inspirert av Grounded Theory.

Teksten er transkribert der alt som ble formidlet er ordrett referert, med kunstpauser, små ord og på dialekt. Utgangspunktet for transkriberingen var lydopptak gjort med opptaker og nedskrevet i PC.

Analysen er gjort på følgende måte: For å skaffe meg en viss oversikt startet jeg med å fortette tekstmaterialet og ut fra det kategoriserte jeg begrepene som gikk igjen i samtalene. Det ble gjort en åpen koding som bidro til at jeg fikk identifisert begrepene. Analyse er ifølge Postholm (2010) «å ta noe i fra hverandre» (s. 88). Målet mitt for analysearbeidet var å finne likheter, mønstre og kontraster. For å systematisere dette for meg selv, valgte jeg å bruke skjema hentet fra Dale 2004 (s.66). Han bruker kolonnene *Informantenes egne ord og uttrykk/utsagn – egne refleksjoner – teori*. Ved å gjøre det på denne måten ville det kunne bidra til å løfte det materialet jeg satt på, fra å være beskrivende til å bli fortolkende. Min analyse er en deskriptiv analyse i og med at jeg reduserer datamaterialet i kategorier og setter de inn i et skjema. Ved å bruke dette skjema klarte jeg å løfte materialet fra et beskrivende, til et fortolkende nivå gjennom informantenes egne ord og utsag, mine refleksjoner og teori (vedlegg 4).

Analysene mine har også en induktiv tilnærming. Ifølge Kvale (2009) vil det si, at jeg tar utgangspunkt i informantenes forståelse av et begrep eller fenomen og utvikler teori ut fra empirien (s.209). Gjennom analysearbeidet kom det frem faktorer og elementer som gjentar seg i gruppene. Ut fra det lagde jeg følgende kategorier: *Holdninger – Rammer – Relasjoner – handlinger*. Disse kategoriene kom som et resultat av fortettingsarbeidet, og de områder jeg erfarte informanter var mest opptatt av.

Først ble hver enkelt gruppe analysert ut fra disse kategoriene, så ble alle fire gruppene satt inn i samme kategoriseringsskjema. Ut fra informasjonsmaterialet jeg nå hadde, hadde jeg et utgangspunkt for å se hva som var likt, antall ganger noe ble uttrykt i de ulike gruppene og

hva som var ulikhetene. Videre gikk jeg inn og analyserte hvilke forklaringer og begreper som ble brukt, og rangerte de etter antall bruk i skjema oppsettet.

I følge Postholm (2010) er det i en slik form for studie, jeg som forsker som analyserer materialet, og dermed er det jeg som er verktøyet i analysearbeidet (s.9). I en slik tilnærming vil det være en veksling mellom tolkning og forståelse og bidrar til en bedre forståelse og en utvidet mening, en hermeneutisk tilnærming. Sentralt innenfor hermeneutikken er samtaler og tekst i en vekselvirkning, sammen med teori. Ifølge Kvale (2009) er formålet med hermeneutisk fortolkning å oppnå gyldig og allmenn forståelse av hva en tekst betyr (s.69). Teksten i analysen og presentasjonen bygger på det transkriberte og kategoriserte materialet. Ved å fortette, kategorisere og analysere teksten har jeg fått en forståelse av informantenes forståelse, og ut fra det kunne produsere tekst.

Det ble så utarbeidet en beskrivelser for hva som karakteriserte hver enkelt kategori.

Holdninger: Syn på barnet. Premisser for kvaliteten ved de relasjoner vi går inn i.

Rammer: Det som er rundt barnet. Betingelser for all samhandling

Relasjoner: Kvaliteter ved relasjonen barn-voksen. Det som skaper rammer for handlinger.

Handling: Rettet mot barnet som et uttrykk for omsorg. Selve utøvelsen og handlingen. Det vi sier, og det vi gjør.

I presentasjonen av mine funn er målsettingen min å presentere funnene på en så objektiv måte som mulig.

Validitet – Reliabilitet

Postholm (2010) hevder at reliabilitet handler om pålitelighet i resultatene ved at de kan reproduseres og gjentas (s.169). Et intervju og svarene i et slikt åpent intervju vil vanskelig kunne la seg reproduseres. Hun mener at og presenterer begrepet *pålitelighet* som et mer hensiktsmessig begrep innenfor fenomenologisk forskning (s. 169). Påliteligheten og kvaliteten på studiet er, ifølge henne, avhengig av forskers evne til å behandle og tolke data (s.136).

Kvale (2009) er opptatt av at validitet i kvalitativ forskning omhandler om metoden som er valgt for undersøkelsen kan brukes for å undersøke det den sier den skal undersøke (s. 326). Postholm (2010) mener videre at validiteten i kvalitativ forskning har også fokus på

mangfoldet i informasjonen og forskerens evne til å analysere. Ut fra sammensetningen av informanter ivaretas et visst mangfold, iallfall lokalt (s.164).

For å styrke validiteten valgte jeg å ikke invitere styrerne med. Jeg har valgt å ikke gå særlig inn på ulikhetene. Bakgrunnen for det var at det var ikke særlig mye av det, og de som var representerte gjerne en informant i ei gruppe. Skulle jeg ha tatt med alle ulikhetene ville omfanget av oppgaven blitt veldig stor. I tillegg besto ulikhetene langt på vei av enkelt personers forståelse, der resten av gruppa ikke nødvendigvis tenkte likt, slike enkeltutsagn finner jeg vanskelig å forsvare i forhold til validiteten.

Forskningsetiske spørsmål

Forskningsetikk forklares av Halvorsen (2016) som handlingsregler for forskning som er i overenstemmelse med grunnleggende verdier og normer (s. 295).

Når man forsker på andre menneskers erfaringer, forståelse og opplevelser vil det kunne dukke opp ulike etiske spørsmål og dilemmaer. Ifølge Fangen (2004) som viser til at etiske spørsmål kommer allerede i utformingen av forskningsspørsmålene (s.43). Hun viser da til Kvale (1997) som hevder at formålet med forskning ikke bare bør dreie seg om å utvikle vitenskapelig kunnskap, men å «forbedre situasjonen til de menneskene man studerer». Det var av viktig og ble vektlagt stor vekt på at informantene skulle oppleve seg sett, ivaretatt og respektert når de har vist meg den tilliten de har gjort ved å dele sin forståelse med meg på en så åpenhjertelig og engasjert måte.

For gjennomføring av intervju var det viktig at informantene valgte sted og tidspunkt. Ved at de fikk velge sted, kunne de velge en arena de var trygge i. I informasjonsbrevet var også tidsramme foreslått. Denne informasjonen var viktig og formidlet før det ble inngått avtaler om å være informant. I og med at vi muligens ville kunne komme tett på hverandre, og at de skulle dele sin forståelse av et fenomen med meg, var det viktig at de var gjort kjent med mitt ansvar og taushetsklæring overfor hver og en av dem.

I min studie, analysearbeid og presentasjon har jeg vurdert det dit hen at det ikke foreligger større etiske spørsmål ved mitt arbeid.

Presentasjon

I presentasjonen søker jeg å presentere funnene på en så ryddig og objektiv måte som mulig. Likevel vil nok min forståelse av det som er blitt formidlet i samtalene i noen grad ha påvirket

min måte å lese eller forstå det transkriberte materialet på. Presentasjonen vil inneha ei kort innledning og en presentasjon av informantene. Presentasjon vil ta utgangspunkt i de 4 kategoriene som tidligere nevnt. Det som blir presentert er de utsagn som kom til uttrykk i samtlige grupper. I enkelte av temaene som blir presentert har jeg valgt å ha et underpunkt kalt utdypning. Dette for å ha muligheten til å utdype noe av det informantene ga uttrykk for i samtale. Videre vil det i presentasjonen refereres til hvilken gruppe og hvem i gruppen de ulike uttalelser kommer fra. Noen av utsagnene fra informantene vil ha støtte i relevant teori.

Avslutningsvis i presentasjonen vil jeg synliggjøre noe av de ulikhetene som kom frem i gruppene. Dette for å synliggjøre hva gruppene var opptatt av og hadde som utgangspunkt for sine besvarelser.

Egen posisjon

I følge Postholm (2010) møter forskeren forskningsfeltet med sin teoretiske bakgrunn og antagelser (s. 57). Selv har jeg jobbet som leder i barnehage i over 20 år, undervist på barnehagelærerutdanningen, tatt en del videreutdanning innenfor barnehagefeltet og fulgt de samfunnsmessige endringer, syn på og styringsdokumenter som omhandler barnehager. Der omsorg som en del av et fagspråk, slik jeg ser det er blitt mindre synlig. Med utgangspunkt i siste rammeplan (2017) for barnehager der omsorgsbegrepet er tilbake og viet et eget kapittel begynte jeg å reflektere over begrepet omsorg, viktigheten av god omsorg og omsorgens plass i barnehagehverdagen. På bakgrunn av dette valgte jeg tema for min masteroppgave.

Jeg har lest en del teori, artikler og nyere forskning om viktigheten av god omsorg i barnehagen. Min forforståelse var klart farget av fokuset i både litteratur, artikler og forskning som tydelig både formidler viktigheten, men også at fokuset på omsorg som en del av fagspråket er blitt borte (Tholin 2014). I henhold til rammeplanens (2017) formål og samfunnsmandat der det så klart uttrykkes at omsorg skal være grunnlaget for alt arbeid i barnehagen, og sett i lys av en del forskning som hevder at omsorg som begrep er blitt mindre synlig bærer nok min forforståelse preg av at barnehagelærere ikke er så opptatt av dette. At man har latt seg påvirke av det sterke fokuset på læring, kartlegging, dokumentasjon og status.

Et mere strukturert intervju med konkrete spørsmål kunne fort blitt veldig farget av min forforståelse og på den måten ville jeg kunne miste nyttig informasjon om barnehagelærerens faktiske erfaring og forståelse av begrepet omsorg.

Som forsker og intervjuer er det viktig å være bevisst egen forforståelse og egen subjektivitet. Både i forhold til barnehagelærerne som informanter, og det som er viktig for dem i deres arbeidshverdag, men også på eget syn, holdning, forståelse og engasjement for fenomenet omsorg i barnehagen. Gedamer (1960) forklarer forforståelse med det grunnlaget en forsker har for å forstå en tekst der denne forståelsen vil avhenge av hvem forskeren er. Han hevder videre at en forsker vil alltid gå inn i en fortolkningsprosess med hele sin forståelse som grunnlag.

Vurdering av gruppeintervju som kilde for informasjonsinnhenting.

Å bruke gruppeintervju som metode med forskningsspørsmål og intervjuguide for å få svar på problemstilling og forskningsspørsmål, erfarte jeg i dette studium som et riktig valg av metode. I samtalen observerte jeg hvordan informantene spilte på hverandre og at de fulgte opp hverandre sine uttalelser. Min opplevelse var at i samtalen ble det reflektert rundt tema, uttalelser og informantenes egne erfaringer med utøvelse av omsorg i hverdagen.

Alle intervjuene ble gjennomført på informantenes hjemmearena og jeg registrerte en positiv, rolig og vennlig stemning i alle fire gruppene.

Det å lytte til dialogen informantene imellom ga meg et godt innblikk i deres forståelse, erfaring og tanker rundt begrepet omsorg. Når man samler en gruppe slik som dette, der spørsmålstillingen i tillegg er så åpen, vil det være en viss mulighet for at noen «overtar» samtalen. Jeg erfarte at noen hadde mye de ønsket å formidle, mens andre var noe mer tilbakeholden. Min oppgave og ansvar var da å sørge for at alle fikk bidra. Et annet kritisk punkt i en slik metode vil kanskje være at noen kjenner seg underlegen i forhold til andre med tanke på egen faglighet, erfaring eller ferdigheter. I den ene gruppa opplevde jeg at tre pratet mye og hadde en tendens til å avbryte og prate i munnen på hverandre. Den fjerde var noe mer forsiktig og avsluttet samtalen når andre brøt inn. Det ble en utfordring for meg å løfte vedkommende og samtidig dempe de tre andre, og på en måte slik at de ikke skulle oppleve å bli avvist eller oversett.

Jeg erfarte også viktigheten og egen trygghet i forhold til egen faglighet og kunnskap om temaet. Samtidig medførte det at jeg «forsto» hva de mente, uten at de behøvde forklare eller utdype det de sa. Videre erfarte jeg at enkelte av mine oppfølgingsspørsmål ble for lite konkret. En mulig årsak til det kan være at jeg sitter på en kunnskap og bevissthet rundt tema

informantene mine ikke innehar. Tema omsorg er noe jeg har jobbet mye med i løpet av dette siste året av studiet mitt, og noe som har opptatt meg lenge. Dette bidro kanskje til at jeg «forventet» større tydelighet og bevissthet fra informantene. Graden av tydelighet og reflekterte tanker var noe ulikt i de fire gruppene.

For meg ble erfaringen med å gjennomføre gruppeintervju en ny, lærerik, positiv og spennende opplevelse. Samtidig som jeg erfarte hvor krevende det var. Både i forkant med å utarbeide en god intervjuguide, klare å finne tidspunkt for gjennomføring av samtaler, men spesielt hvor tidkrevende transkriberingen og analysearbeidet var. Materialet jeg satt på etter samtale og transkriberingen var ganske stort. Systematiserings – og kategoriseringsarbeidet var mer tidkrevende enn jeg hadde forutsett. Jeg erfarte også hvor krevende selve samtalsituasjonen var. Det å få med seg alt som skjer imellom informantene, med blikk, nikk og andre bekreftelser. Følge opp det som ble formidlet og ivareta både de som pratet mye og de som pratet mindre på en god, positiv og tilstedeværende måte.

Kapittel 4: Presentasjon av funn

Innledning

I denne delen vil jeg presentere mine funn av hva mine informanter forstår med begrepet omsorg i barnehagen. Det er i kapittel 3 - metode redegjort for hvordan presentasjon av funn vil bli gjort.

Mange ulike områder ble formidlet i samtale. Noen av områdene, der informantene brukte beskrivelser om hverandre for å forklare begrepet omsorg er slått sammen. Slik at det i alt er 16 overskrifter i presentasjonen. Disse 16 temaene vil bli presentert i forhold til kategoriene *holdning, ramme, relasjon og handling* og vil bestå av hoved essensen i de som kom til uttrykk i samtale.

Presentasjon av informanter

Informantene er alle pedagogiske ledere, med en erfaringsbakgrunn fra 2,5 til 34 års erfaring som pedagogisk ledere. Gruppene vil være kategorisert som gruppe 1, 2, 3 og 4, der hver enkelt i gruppen er kodet med bokstavene A, B, C og D. Dette for å synliggjøre på en mer tydelig og strukturert måte hvilken gruppe og hvem i gruppen som formidler hva. På den måten vil det være mer synlig om alle i gruppen bidrar, om jeg viser til den samme

respondenten eller til mange. Selv om det er gruppens forståelse jeg søker svar fra, vil det likevel være enkeltindividene i hver gruppe som uttrykker sin forståelse. Informantene presenterer pedagogiske ledere på småbarnsavdeling, storbarnsavdeling og utegruppe.

Hva forstår dere med begrepet omsorg i barnehagen?

Spørsmålet mitt til informantene var både forskningsspørsmålet og problemstillingen min.

En umiddelbar reaksjon fra samtlige grupper kom det klart frem at de så på omsorg og omsorgsbegrepet som stort og sammensatt, der de beskrev barnehagen som et sted bestående av mye omsorg.

På spørsmålet mitt kom det fort fra A i gruppe 1.

«Ja, det er jo ikke lite. Omsorgsbegrepet er jo utrolig stort, det favner jo alt, omsorgsbegrepet favner alt i barnehagen. Alt fra forståelse, trøst, mat, stell og til grensesetting».

En uttalelse som ble bekreftet med nikk og smil fra resten av gruppen. En uttalelse som understøttes av Tholin (2014) som sier at når det snakkes om omsorgsbegrepet vil det være et mangfold av følelser og tanker som settes i sving (s.17).

D i Gruppe B sitt umiddelbare utsagn på spørsmålet var: *«Det første jeg tenker på er trygghet».*

Trygghet

Dette var det begrepet som ble brukt flest ganger i samtlige av samtaler når omsorg skulle forklares. I tillegg til at det var noe av det første ordet som kom som en forklaring på omsorg. For å kunne ta imot omsorg måtte barna være trygge, oppleve trygghet og være trygg på de voksne.

Holdning

De hadde ei mening om at barna måtte få møte voksne som tydelig viste og signaliserte at de ønsket det beste for barnet. Først når barna er trygge kunne de oppleve og erfare barnehagedagen sin som god og positiv. Være genuint opptatt av barnet og dets ve og vel. Videre mente de at trygghet var en viktig del av det å yte omsorg og at det handlet om at barna både måtte være trygge i barnehagen, trygge i seg selv og trygg på de voksne for at

omsorgen skulle oppleves god og positiv. A i Gruppe 2 forklarte det slik: «*Det viktigste vi gjør er å jo å skape trygghet for barna*».

Videre ble trygghet forklart ut fra en holdning om et personal som ville det beste for barna og vise barna at de tror på dem. Ved å la barna medvirke og påvirke dagen sin bidro det til at barna opplevde og erfarte barnehagedagen sin som god og positiv.

Ramme

Trygghet ble brukt for å beskrive en ytre ramme for å skape trygge barn. B i Gruppe 4 forklarte det slik: «*Det er mye omsorg i rutiner, tenker jeg, gode rutiner, det er jo en trygghet og ganske omsorgsfullt*».

Og A i Gruppe 3 uttalte det slik: «*Omsorg er jo å skape forutsigbarhet for at barna skal bli trygge*».

Relasjon

Her ble «en god voksen» brukt og forklart med å være medmenneske, en som bryr seg, en som ser andre, som støtter deg og har troen på deg. Videre mente de at å skape trygghet handlet om den relasjonen man hadde til hvert enkelt barn, og at det var de voksnes ansvar å bygge og skape gode relasjoner til alle. De mente videre at det var personalets ansvar å bygge tillitsforhold til hvert enkelt barn for å skape trygghet.

Handling

Trygghet relaterte informantene til personalets væremåte, deres engasjement og nærvær i ulike situasjoner i dagen. Være engasjert. De mente videre at det var personalets ansvar å bygge tillitsforhold til hvert enkelt barn for å skape trygghet. Videre erfarte jeg at dette var noe personalet hadde et bevisst forhold til, jobbet mye med og ofte ble diskutert. Både trygghet som ramme og personalets rolle og ansvar. For å skape trygghet fremkom også dette med tid, det å investere og bruke av sin tid sammen med barna og at barna opplever voksne som er til å stole på, bryr seg og er engasjert i barnet.

Utdyping

Informantene mente at for å kunne yte god omsorg må man ønske det, noe de videre mente ville bli vanskelig dersom man ikke hadde evne til medmenneskelighet. Informantenes beskrivelser finner jeg å kan underbygge i det Aslanian (2016) hevder:

«At nærhet og trygghet skapes blant annet gjennom regelmessig fysisk nærhet, øyekontakt, smil, bli tatt på og dele glede med sine omsorgspersoner er viktig».

Dette er interaksjoner som ifølge Aslanian ofte blir tatt for gitt. Videre hevder hun at det er dette som bidrar til å skape opplevelsen av velvære og trivsel for barna i barnehagen» (s.58).

Med utgangspunkt i det informantene sier om trygghet og medmenneskelighet er det noe vi finner støtte i hos Lögstrup (2012) som er opptatt av tillit og Ruyter (2001) som er opptatt av medmenneskelighet.

Uttalelsene kan vi også finne igjen hos Löfgren og Folke-Fichtelius (2013). De deler omsorg i to, som en tilnærming som har et etisk perspektiv og omsorg som en aktivitet. Trygghet og det estetiske perspektiv kommer inn under kategorien rammer, mens informantenes beskrivelse av omsorg som en aktivitet kommer inn under handling.

Maslow`s behovspyramiden med sine fem nivåer ble også trukket frem som et grunnlag for omsorg både i forhold til fysisk omsorg og trygghet. Nivå 1 – de fysiologiske behov som å få dekt sult, tørst, søvn. Nivå 2 – trygghetsbehov, behovet for sikkerhet og beskyttelse, nivå 3 – sosiale behov, behovet for tilhørighet og kjærlighet, nivå 4 – anerkjennelse ved selvaktelse og status og nivå 5 – selvrealisering, både personlig og åndelig (Bjørn Norheim, NKI-forlaget).

Fysisk omsorg

Samtlige grupper nevnte fysisk omsorg som en del av deres forståelse der det ble nevnt som noe av det første som svar på mitt spørsmål.

Holdning

Her mente de at det å ha forståelse og kunnskap om at grunnleggende behov må dekket for at barn skal ha det bra var viktig. Det ble gitt uttrykk for at den fysiske omsorgen var viktig og at den var en del av grunnlaget for barns læring og trivsel og for at barna skulle oppleve å ha det bra.

Ramme

At barna fikk dekt sine fysiologiske behov for mat, drikke, trøst, søvn, bleie og tørre klær. Ha systemer og rutiner som gjør at man sikrer at barna har fått det som skal til. Her ble også trinn

1 og 2 i Maslow`s behovspyramide nevnt. Å få dekt fysiologiske behov ble sett på som en ramme rundt barnet for at barnet skulle ha det bra.

Relasjon

Å utøve sine handlinger med tilstedeværelse og nærhet i et samspill og på en slik måte at barnet opplever situasjonene som nær og som en omsorgsfull handling ble nevnt i forhold til relasjon.

Handling

Se barnet, tolke og forstå de signaler barna sender. Gi de mat, drikke, ny bleie og trøst At de blir lagt når de er trette. Måltid, påkledning og bleieskift ble trukket frem som viktige arenaer for omsorgsfulle handlinger ved å ha tid og rom for gode samtaler, skape nærhet og bygge relasjoner med barna.

Utdyping

Utover i samtalen ble handlinger knyttet til fysisk omsorg brukt som eksempler og konkretiseringer av andre begreper. Hverdagssituasjonene ble sett på som viktige og et sted for medvirkning, samspill og samhandling med andre, både barn og voksne. Informantene var opptatte av rutinesituasjoner også var situasjoner der nærhet og tilstedeværelse i øyeblikket og sammen med barna var viktig. Hverdags- og rutine situasjoner ble sett på som stunder og øyeblikk som ga personelt muligheten til å vise barna at de så dem, lærte de å kjenne, for så på en bedre måte bli i stand til å forstå og tolke barns signaler og behov. Dette var situasjoner de mente egnet seg godt for tilrettelegging, tilpasning og organisering ut fra hvert enkelt barn, noe de ga uttrykk for var viktig. I to av gruppene mente de at dette hadde de klart og få til. I de andre to gruppene opplevdes det noe vanskeligere både og få gjennomført og få aksept hos kolleger for at man brukte tid.

Barn er ulike og har ulike behov

Holdning

Barn er ulike og har ulike behov til ulike tider, der det kom frem at det var viktig å ha og vise respekt, forståelse og anerkjenne disse ulikheten hos barn.

Ramme

Tilrettelegging, gi tilbud og gjøre tilpasninger ut fra hvert enkelt barns behov og ønske.

Relasjon

Relasjon ble beskrevet som det å kjenne hvert enkelt barn godt og at det var en forutsetning for å kunne tolke og «lese» barna, deres behov og uttrykk.

Handling

Bruke tid sammen med barna i de ulike situasjoner og sammenhenger i hverdagen for på den måten kunne se de til enhver tid gjeldende behov og signaler som melder seg i øyeblikket.

Utdypning

Felles i alle gruppene var et stort fokus på at barn er ulike og at det var viktig å kjenne hvert enkelt barn så godt at de var i stand til å møte barna ut fra denne ulikheten. Det kom også frem viktigheten av å være i stand til å se hvert enkelt barn. Den relasjonen de klarte å etablere til hvert enkelt barn var viktig, der relasjonen oppsto som en konsekvens av personalets tilstedeværelse og nærhet til hvert enkelt barn i de ulike sammenhenger og situasjoner i dagen. Tid var for alle respondentene et tema.

Tilstedeværelse, nærhet, det å se barnet og tid var forutsetninger de mente måtte være tilstede for at barna skulle kunne oppleve relasjonen, væremåte og handling som omsorgsfull. B i Gruppe 1 beskrev det på følgende måte: «*Det handler jo om hvor pålogget man er som voksen*».

B i gruppe 4 uttalte det på følgende måte: «*Både kroppen og hodet må være med og tilstede, mentalt tilstede*».

Med utgangspunkt i tilstedeværelse kom det frem i samtalen at det å være profesjonell og utøve profesjonell omsorg krevde ei holdning og en oppfatning av at barna er de viktigste og at de har krav på din hele og fulle oppmerksomhet. Der barna skulle få eller ha opplevelsen av at de voksne så dem, var opptatt av dem, syntes barna var viktige og at den voksne skulle vise gjennom sin væremåte og tilstedeværelse at de ønsket å være sammen med barna.

Egen bevissthet, felles plattform og felles forståelse

Holdning

Egen bevissthet handlet for informantene om egne holdninger og verdier og måten disse kom til uttrykk på gjennom handlinger og i samspill og relasjonen med barn. En del av egen bevissthet omhandlet også det å være reflektert, gjennomtenkt og ydmyk.

Videre mente de at det å ha felles forståelse og felles plattform var viktig. Der en felles forståelse ville bidra til at alle barna ble møtt med samme holdning, tenking, forståelse og den samme forankringen hos de ansatte.

Ramme

Egen bevissthet mente informantene var en ramme for god omsorg. De var også tydelige på at de mente det var viktig at hele personalet hadde jobbet seg frem til en felles forståelse og felles plattform for hva omsorg var, hva det innebar, hva dette krevde av dem som personalgruppe og hvilke konsekvenser deres handlinger ville få for barnet. De uttrykte samtidig at en slik felles forståelse og ramme kunne bli en ytre eller praktisk forutsetning for omsorg og bidra til at man ikke tenkte selv. Den felles forståelsen og plattformen bidro til å kvalitetssikre omsorgen barna fikk. Samtidig ga de uttrykk for at en slik felles forståelse bidro til trygghet hos personalet. Trygghet og sikrere der de opplevde at de hadde et reflektert grunnlag for å gjøre valg og at det igjen handlet om kvaliteten på den omsorgen barnet fikk. A i gruppe 4 uttrykte det slik:

«Jeg tror at hvis vi ikke har diskutert oss frem til en felles forståelse av omsorg blir det problematisk. Å yte omsorg betyr eller innebærer noe for en og noe annet for en annen og da har vi plutselig 16 forskjellige måter å yte omsorg på i samme barnehage».

Relasjon

De var opptatt av at det var personalets ansvar å bygge en tillitsfull relasjon til barna, at barna hadde det bra, var trygge og opplevde omsorgen som god. Med et personale med felles forståelse for omsorg som fenomen bidro det til å skape forutsigbarhet hos barna med tanke på deres møte med personelt.

Handling

De mente det var viktig at det var samsvar mellom det man sier man står for og det man gjør, samsvar mellom ord og handling. Likeså det å ta ansvar for egne handlinger, valg og væremåte. Med en felles forståelse syntes de det var lettere å gjøre vurderinger og valg av handlinger og da med utgangspunkt i at de hadde noe med seg i «ryggsekken», en form for et fundament.

Utdyping

Informantene fremhevet det å ha en felles forståelse og plattform som noe som kunne bidra til at de ikke tenkte eller reflekterte selv. Med de eksemplene og forklaringene de kom med, tolket jeg de dit hen at de så på det som en viktig ramme og betingelse for samhandling i personalet. Der den felles forståelsen, mente de, ville bidra til at alle barna ble møtt med samme holdning, som igjen bidro til forutsigbarhet for barna i sitt møte med personalet. Det at de hadde diskutert seg frem til en felles forståelse av omsorg i barnehagen, bidro til å sette søkelyset på profesjonell omsorg vs. privat omsorg og forskjellen på det. Forskjellen på privat og profesjonell omsorg forklarte de med at med privat omsorg var den omsorgen og nærhet bygd på nære følelser og relasjoner mellom barn og foreldre. Mens den profesjonelle omsorgen beskrev de som det å ta ansvar, være kritisk og reflektert og handle til det beste for barnet. Denne forklaringen finner vi igjen hos Jensen (1993) som hevder at kjennetegnet på å være profesjonell eller ikke kanskje er evnen til kontinuerlig kritisk refleksjon, en kritisk faglig tenking som er tuftet på faglige og etiske overveielser (s.23). Informant B i gruppe 2 ga uttrykk for at det beste kanskje ikke alltid var at et barn fikk sitte på fanget hele tiden, men at en omsorgsfull handling her kanskje ville være å hjelpe barnet enten inn i lek, være sammen med andre eller tørre noe.

Profesjon, profesjonalitet og samfunnsmandat

C i Gruppe 2 uttrykte dette med profesjonalitet på en litt ny måte for meg. Det ble formidlet slik:

«Jeg tar meg selv i å gå rundt å kalle oss selv for voksen, og delte en dag med de andre på avdelingen at jeg er faktisk ikke her i barnehagen for å være voksen. Jeg er voksen når jeg våkner om morgenen og i barnehagen for å være pedagog. For å gjøre den jobben jeg skal og i forhold til det samfunnsmandatet jeg har i kraft av å være barnehagelærer, det er min tanke og holdning».

Denne måten å uttrykke seg på kan vi finne støtte i hos Greve i hennes artikkel publisert 11.11.2016 i *Gode Barnehageliv* som hevder at: «*Det å være profesjonell innebærer å ta funderte valg, utøve profesjonelt skjønn og vite hva som er best i den enkelte situasjon*».

Holdning

Holdningen til profesjonalitet og egen profesjonalitet hos informantene gikk helt klart i retning av at de var stolte over profesjonen sin. De var opptatt av at valgene alltid skulle være med utgangspunkt i hva som var til det enkelte barnets beste. Å se hvilke behov barna til enhver tid hadde.

Ramme

Informantene var også tydelig på viktigheten av å ha kjennskap til og være bevisst på hva samfunnsmandatet de hadde innebar. Videre var de opptatt av å ha den nødvendige kunnskapen og kompetansen som kreves for å være en god barnehagelærer, pedagog og omsorgsperson. Også det å ha kunnskap om omsorg, hva det er og hva det ville kreve av hver enkelt i sitt samspill med barn.

Relasjon

Ha kunnskap, kompetanse og ferdigheter i forhold til barn hvem de er og hvordan man tilnærmer seg barn på en god og positiv måte. Se hva dine valg og handlinger gjør med barnet og ta lærdom av det. Kunne la seg berøre av barnet.

Handling

Det å være profesjonell handlet om å være bevisst, kritisk og ha integritet. Se og erfare konsekvenser av egne valg, handlinger og væremåte. Se seg selv og kolleger i et fugleperspektiv og ha evne til endring og utvikling. Handle ut fra de behovene man ser barna har til enhver tid.

A i Gruppe 2 forklarte det slik:

«Vi er jo ikke her for å være den personen vi kanskje er hjemme, vi er jo her for å gjøre en jobb for barna og for barnehagen der det er barnehagens verdigrunnlag vi må forholde oss til».

Utdyping

Informantenes forståelse av profesjon, profesjonalitet og samfunnsmandat kan forankres i Martinsen (2003) sin tenking som går ut på at profesjonell omsorg omhandler å ta ansvar for andre og se hvilke behov de har (s.3). Hun hevder videre at faglige kunnskaper og ferdigheter ikke er nok, men at det må være et forhold og en relasjon mellom partene som er bygd på tillit og nærhet. Informantene var opptatt av det å se hvert enkelt barn for så å yte omsorg ut fra hvert enkelt barns behov. Der de mente at deres tilstedeværelse i øyeblikket og det å forstå barnas behov var viktig. At de som barnehagelærere ble berørt av barna. En uttalelse som understøttes av Vetlesen og Nortvedt (1996) som hevder at det er de voksnes empatievne som «muliggjør at jeg kan bli berørt av den andres berørthet» (s.58).

Profesjonell omsorg

Begrepet profesjonell omsorg kom som et tema da psykisk omsorg og mellommenneskelig relasjon kom opp. Det ble konstatert at det er forskjell på privat og profesjonell omsorg, men at den private omsorgen påvirker deg i din utøvelse av profesjonell omsorg. Dette punktet gikk til tider litt i punktet profesjon, profesjonalitet og samfunnsmandat. Det er grunnen til at jeg har satt de etter hverandre. Følgende sitat kan være et eksempel på at profesjonell omsorg og profesjon og profesjonalitet hang sammen for informantene. C i Gruppe 3 formidlet dette:

«Profesjonell omsorg i barnehagen høres så hard ut, mens hvis det for eksempel er snakk om en barnevernssak eller noe ubehagelig som må tas opp med foreldrene er det mye mer naturlig å tenke at nå må jeg være profesjonell».

Eller slik B i Gruppe 4 uttrykte det:

«Jeg tenker ikke så mye på at jeg er profesjonell og ofte tenker ikke særlig over hvorfor jeg gjør som jeg gjør. Tror jeg av og til tenker i øyeblikket at nå gjør jeg slik. Tror det handler om at jeg gjør ut fra hvem jeg er og hva jeg har erfart. Enten fra lignende situasjoner, eller med dette barnet eller i andre sammenhenger. Det er jo ikke helt bra at jeg er så lite bevisst på hva mine valg er begrunnet i. Kan det ha noe med at jeg er ganske nyutdannet?»

Alle gruppene brukte benevnelsen profesjonell omsorg, men i ulike sammenhenger og med ulik bruk av eksempler.

Holdning

A i Gruppe 1 beskrev profesjonell omsorg slik: *«Og så er det jo sånn profesjonell omsorg, vi er her, vi er på jobb og vi må være den samme person for alle».*

Slik jeg forstår dette utsagnet handler det om at som profesjonell må man ha kunnskap og et profesjonelt forhold til profesjonell omsorg. Der det innebærer at man ikke kan velge seg de barna man ønsker å være omsorgsperson for, omsorg er en rettighet barna har, som du som barnehagelærer i kraft av din rolle, funksjon og samfunnsmandat skal yte til alle. Omsorg i profesjonelt arbeid innebærer blant annet å ta ansvar for andre og se deres behov.

Å ha kunnskap og ferdigheter, der det også kom frem at omsorg er noe alle har en eller annen form for erfaring med, der dine egne erfaringer preget deg som omsorgsperson i dag.

Vider mente de at omsorg ikke er noe man kan lese seg til, det må sitte mer genuint i fingre, hjerte og ryggmarg ut fra hvem man er som medmenneske.

Der det å være omsorgsfull ikke er noe alle naturlig er, der de så på det å være omsorgsfull som en egenskap.

Ramme

Rammen for profesjonell omsorg ligger i Rammeplan for barnehagen (2017), Barnehagelov og Barnekonvensjonen. Som ansatt har vi et *«offentlig ansvar»* uttrykte A i Gruppe A.

Hvis vi tenker at rammer omhandler kvaliteter ved en relasjon, kan vi bruke C i Gruppe 3 sin uttalelse:

«Å være profesjonell er jo å ha kompetanse, ferdighet og kunnskap om barn, om omsorg og om konsekvensene av de handlinger jeg velger».

Relasjon

Mellommenneskelig eller det å være opptatt av andre ble brukt som en beskrivelse på en forutsetning for å kunne gi andre god omsorg og å være en god omsorgsperson sett i lys av det å være profesjonell.

Handling

Omsorg i profesjonelt arbeid innebærer blant annet å ta ansvar for andre og se deres behov.

B i Gruppe 2 formidlet følgende:

«Å være profesjonell er jo også å kunne eller tørre å stå i det når jeg har gjort en vurdering og et valg og kanskje andre mente jeg burde gjort det på en annen måte».

Dette ble utdypet ved at man gjør sine vurderinger på hva man mener er til det beste for akkurat det barnet akkurat der og da og at man må ha ryggrad og autonomi til å stå i det.

Samarbeid med foreldrene

Samarbeid med foreldrene mente de alle også var en viktig faktor i sin forståelse av begrepet omsorg.

Holdning

Viktig på den måten at barna skulle se, erfare og oppleve at foreldrene ble møtt med respekt og oppleve at barnehagen så på foreldrene som gode nok. De ga tydelig uttrykk for at barna skulle oppleve at i møtet mellom barnehage og foreldre, og at samarbeidet var bygd på gjensidig tillit og respekt, der begge parter var likeverdige. De hadde en forståelse av og oppfatning av at foreldrene var de viktigste i barnas liv og ekspertene på sine barn. Informantene mente at de hadde sin teoretiske kunnskap og kompetanse og var de som profesjonelle yrkesutøvere som hadde ansvar for å etablere et godt samarbeid med foreldrene. De tydeliggjorde også forskjellen på profesjonell omsorg og den omsorgsrollen foreldrene hadde overfor sine barn.

Ramme

Som en del av den omsorgen barnehagelærerne ga barna i hverdagen var relasjonen og samhandlingen med foreldrene en faktor for god omsorg og en viktig ramme og forutsetning for den omsorgen barna fikk i barnehagen. Barnehagen og foreldrene jobber sammen til det beste for barna.

Relasjon

Informantenes forståelse av omsorg i denne sammenhengen var at med et nært, positivt og godt samarbeid, der informasjon og inkludering av hverandre var en viktig kilde til å bli enda bedre kjent med barna. B i Gruppe 3 sa følgende:

«Jeg synes at det er viktig at vi har et godt forhold til foreldrene, både at vi kan og skal jo samarbeide med foreldrene. Det synes jeg er viktig for at

omsorgen skal bli god. Viktig at barna ser og forstår at vi har et godt samarbeid med foreldrene».

Samarbeidet med foreldrene og relasjonen med foreldrene må bestå av tillit, respekt og likeverd.

Handling

Her var samtaler, samarbeid, måten de pratet sammen på, å hilse, høflighet og ærlighet var sentrale faktorer. Relasjonen til foreldrene var viktig for å kunne yte god og riktig omsorg i barnehagen. For at omsorgen skulle bli så god og så riktig som mulig mente de at momenter fra den private omsorgen var viktig å ta med i vurderingen for utøvelse av profesjonell omsorg. Vi må møte de og prate med dem når de kommer. Være høflige, inkluderende og dele informasjon. Det må være en to-veis kommunikasjon.

C i Gruppe 1 var opptatt av at mange av barna bor i både to og kanskje tre hjem, og mente da at hverdagen til hvert enkelt barn ville ha betydning for barnet når det kom i barnehagen. Vedkommende sine tanker rundt foreldresamarbeid og viktigheten av det ble uttrykt på følgende måte:

«Da er jo samarbeid og informasjon kjempeviktig. At vi vet noe om hvordan helga for barnet har vært vil jo bidra til at vi på en måte kan yte god omsorg og gi de en god dag. For at barna skal få en god dag er vi helt avhengig av samarbeid og informasjon fra foreldrene. Det vil være med og gi oss forståelse eller innsikt i hvorfor barnet reagerer eller gjør som det gjør. Et godt samarbeid med foreldrene tenker jeg er alfa omega for at vi skal kunne gi barna den omsorgen de trenger i ulike situasjoner».

Videre var informantene opptatt av å vise foreldrene respekt og ikke virke nedlatende selv om man kanskje av og til kan bli litt irritert. Dette uttrykte vedkommende på følgende måte: «Og så tror jeg det er viktig at vi tørr å være ærlige med foreldrene. De må jo vite at de kan stole på oss».

Da er det jo også så viktig at vi viser foreldrene respekt og ikke er nedlatende,

Fundererte vurderinger og valg

Som en del av det å gi, vise og yte omsorg fremkom det å gjøre valg som en del av deres forståelse og som en del av bevissthet rundt omsorg. Der det i all hovedsak handlet om

handlinger og hvordan man møter de ulike barna og deres behov i de ulike situasjoner og sammenhenger.

Holdninger

Valg og vurderinger gjøres på bakgrunn av det ansvar de selv uttrykte at de hadde for hvert enkelt barn. Personalets ansvarlighet for sine valg og bevissthet rundt dette ansvaret kom frem som en holdning eller verdi. A i gruppe B uttrykte dette på følgende måte: *Det viktige er jo at det er samsvar mellom det jeg sier er viktig og det jeg gjør. Jeg må jo vite på hvilket grunnlag jeg gjør mine valg, hvorfor velger jeg en ting eller handling fremfor en annen».*

Rammer

Måten de møter barna på vil også få betydning for relasjonen mellom barnet og den voksne. Hver og en sin kunnskap, kompetanse og erfaring med barn og faget sitt ble trukket frem. Bevissthet rundt sine egne verdier ble også nevnt som en viktig faktor og ramme for utøvelse av omsorg.

Relasjon

Hvordan personalet møter barna, ser og imøtekommer de mente de videre hadde betydning for relasjonen barn-voksen. Å møte barn på en respektfull måte.

Handling

B i Gruppe 2 sa det slik:

«I øyeblikket skal det vurderes hvilke handlinger som vil være til det beste for akkurat dette barnet i denne situasjonen. Der man av og til kunne oppleve og måtte gjøre valg på hvilket barn skal trøste eller hjelpe først og sist. Måten de møter barna på vil også få betydning for relasjonen mellom barnet og den voksne. Det kunne være valg av handlinger som å gi et barn litt ekstra tid på fanget, litt ekstra hjelp med påkledning, litt ekstra tid og at det kanskje kunne gå på bekostning av noe annet».

Ivaretakelse – Anerkjennelse – Likeverd – Respekt

Begreper som ivaretakelse, anerkjennelse, likeverd og respekt var begreper som ble brukt for å beskrive en del handlinger og en holdning og gikk så mye i hverandre at det ble vanskelig å

skille de. For å konkretisere dette tar jeg med beskrivelsen fra C i Gruppe 3. Dette sitatet omfavner alle fire begrepene.

«Det er mitt ansvar som voksen å ivareta hvert enkelt barn og dets behov for omsorg. Når jeg signaliserer til barnet at jeg har troen på det og at jeg sier jeg synes de er gode nok, er det å anerkjenne. En anerkjennende væremåte er måten jeg møter og bekrefter barna på. Det er viktig at vi formidler til barna at alle er like mye verd. Alle har krav på å bli møtt med respekt og anerkjennelse. At jeg har respekt for den de er og anerkjenner den de er».

Ingen gikk konkret inn på å beskrive begrepene.

Holdninger

Slik jeg tolket informantene forsto de omsorg og en omsorgsfull handling som blant annet å vise barna at de hadde troen på dem og troen på at barn, kan ved å vise barna tillit, tydelig signalisere at barna er viktige og verd å lytte til og at alle skulle oppleve å bli sett og hørt.

Rammer

Omsorg ble sett på som en del av hverdagen, der hverdagen var en del av rammen rundt barnet.

Relasjon

Her mente informantene at for at en relasjon skulle oppleves god for barnet, måtte de møtes med respekt, anerkjennelse og som en likeverdige. Videre var de opptatt av at barna måtte møte ærlige og oppriktige voksne og som var tilstede sammen med barna i deres erfaringer i løpet av dagen.

Handling

Måten de mente de viste anerkjennelse, likeverd, respekt og ivaretagelse på var å respondere og svare barna på deres henvendelser, ha aksept for å være nysgjerrige på barnas ytringer og vise respekt for barnets person og personlighet. Dette ble vist gjennom å støtte, veilede, utfordre og undre seg sammen med barna. Ved å bekrefte de, rose, la de bidra og lytte til dem. Der omsorg og en omsorgsfull handling var å la barna få bidra og være bidragsytere i dagen, aktiviteter og samtaler. Informantene var også tydelig på at dette var de voksnes ansvar.

Barnesyn

Barnesyn eller syn på barn kom opp i den delen av samtalen som dreide seg om verdier, blant annet da samtalen dreide seg om profesjon og profesjonalitet. De var tydelige på at det synet og den holdningen de hadde på barn var forankret i verdiene deres og at det kom til uttrykk i måten de møtte barna på.

Holdninger

De var tydelige på at det synet og den holdningen de hadde på barn var forankret i verdiene deres og at det kom til uttrykk i måten de møtte barna på. Videre var de opptatt av at alle barn er unike og selvstendige individer med egne meninger og personlighet. Der omsorg i den forbindelse ble å ivareta denne unikheten, egenverdet og personligheten. En holdning som ble uttrykt slik av B i Gruppe 1.

«For at jeg skal kunne yte god og riktig omsorg må jeg sørge for at hvert enkelt barn får blomstre. Da må jeg klare å både være nær og ha nærhet og holde litt avstand, eller distanse. Jeg skal ikke overta, men la de prøve selv. Så må jeg være der for å gi støtte, oppmuntring og kanskje veiledning».

Informantene ga klart uttrykk for at de så på barn som individer med egne selvstendige meninger, og som en aktiv og viktig deltaker i et samspill og relasjon med andre. Videre uttrykte de også ei holdning om at både barn og barndommen i seg selv har egenverdi og er viktig. Barnesyn, likeverd, anerkjennelse og respekt henger sammen og at alle barn er unike i kraft av seg selv.

Rammer

Rammen for deres barnesyn var de verdiene, holdningene og forståelsen de hadde av barn,

Relasjon

I forhold til relasjon knyttet til barnesyn forklarte de det med hvordan kvaliteten på samhandlingen med barna var, der barns medvirkning og deltakelse var en del av denne relasjonen.

Handling

C i Gruppe 4 formidlet følgende: *«Vi må vise og signalisere til barna at vi tror på dem og at de kan».*

Med at de mente det var viktig å lytte til barna, la de bidra og være delaktige og ikke noe som skal påvirkes og formes. Gi barna tid, plass, rom, muligheter, la de bidra og medvirke og delta var handlinger som ble skissert. De mente videre at det var viktig å lytte og ikke overkjøre barna, eller gjøre valg og bestemmelser over hodet på barna uten å inkludere og involvere barna i det som angår dem.

A i Gruppe 4 sa det slik:

«Barna er jo også mennesker med meninger og personlighet, vi må jo høre på dem og forholde oss til dem som egne personer og ikke bare bestemme alt».

A i gruppe 3 formidlet det slik:

«Det er viktig at vi er gode rollemodeller, og når vi sier at vi syns barn og barndom er viktig så må jo barna se det og oppleve det i hverdagen i forhold til hvordan vi møter de og prater med de på».

Utdyping

Innholdet i samtalene leder meg til Buber (1992) sitt syn på interaksjonen mellom barn og voksne, der det snakkes om en omsorgsrelasjon mellom partene. I denne sammenheng omsorgsrelasjonen mellom barna i barnehagen og personalet.

Refleksjon

Refleksjon over egne holdninger og handlinger og refleksjon sammen med andre i personalet ble jevnlig trukket frem både som viktig og noe som ble gjort. De mente at en viktig del av det å være profesjonell var å ha evne og vilje til bevissthet, endring og utvikling. De så også på refleksjon sammen med andre som et viktig bidrag for å øke innsikt og forståelse for begreper, blant annet omsorg, noe som igjen bidro til at de ble en bedre omsorgspersoner for barna i barnehagen.

Informanter 4 i gruppe 1 uttrykte følgende:

«Vi må jo hele tiden diskutere og reflektere over jobben vår og innholdet. Vi har et ansvar for egen utvikling der målet vårt bør være å bli enda bedre på det vi gjør slik at det tilbudet barna får blir så bra som mulig».

Tholin (2014) forklarer begrepet refleksjon sett i forhold til omsorg som noe som refererer til det å snu seg tilbake, overveie og tenke etter, der det å reflektere sammen bidrar til at man ikke bare fortsetter å handle ut fra gammel vane (s.105). Uttalelsen til D i gruppe 1 finner vi støtte for i Tholin sin forklaring.

I gruppe 2 hadde de en del erfaringer med bruk av aksjonsforskning, der de så på aksjonsforskning og systematisk arbeid for bevisstgjøring, endring og utvikling som en del av rammen eller betingelser rundt barnet for utøvelse av omsorg.

Sitatene under i de ulike kategoriene gir meg en indikasjon på hvor viktig informantene syntes dette med refleksjon var. I gruppe 4 ble refleksjon i forhold til egne handlinger, holdninger og forståelse knyttet opp til taus kunnskap der det her kan knyttes til omsorgsrelasjonen barn-voksen.

Holdninger

De ga uttrykk for at å reflektere samme gjorde de tryggere på seg selv og sin forståelse av fenomenet omsorg, som igjen ga seg utslag i handlinger, væremåte og holdning, og at dette kom barna til gode.

Rammer

A i Gruppe 2 beskrev denne erfaringen slik:

«Det var akkurat som om at det ble en ny barnehage etter at vi begynte å bruke aksjonsforskning i forhold til relasjon, relasjonskompetanse og relasjonsbygging. Før brukte vi måltidene og utetiden til å ha pauser, nå er vi sammen med barna og kan gi dem den støtten, oppmuntringen og bekreftelsen i disse situasjonene. Plutselig har hverdagssituasjonene fått en stor og viktig plass i barnehagen»

Relasjon

C i Gruppe 3 uttrykte seg slik:

«Omsorg er et så kjempe viktig tema og vi må snakke mer om det, snakke alle i lag. Jeg tror jo vi alle tenker på omsorg og på måten vi møter barn på, på en god og positiv måte, men når vi prater om det i lag blir vi mer bevisst. Det er liksom litt sånn at vi gjør ting litt forskjellig, det blir privat på en måte».

Også her kan vi vise til Jensen (1993) som er opptatt den kontinuerlige kritiske refleksjonen.

Handling

De mente de ble bedre på å møte hvert enkelt barn ut fra dette barnets behov etter å ha utviklet sin forståelse av omsorgsbegrepet og konsekvenser av sine valg og handlinger.

D i Gruppe 1 sa følgende:

«Når vi reflekterer sammen kommer det frem flere sider og momenter om det vi reflekterer rundt. Vi blir litt mer bevisste og kritiske til oss selv og hva vi gjør eller hvordan vi gjør det».

D i Gruppe 2 fulgte da opp med følgende uttalelse:

«Gjennom å gjøre aksjoner så fikk vi en dokumentasjon på hvilke barn vi hadde kontakt med, hvilken type kontakt, hvem barn tok vi faktisk fysisk på og hvem barn hadde i løpet av ei uke liten voksenkontakt. Vi oppdaget plutselig at det var noen få barn som kun hadde voksenkontakt ved at vi sa hei og takk for i dag og ellers kun praktisk hjelp og trøst hvis de hadde slått seg. Da kan man virkelig snakke om å være gode omsorgspersoner for alle barn, der vi også da sa at alle barn er like viktige og har de samme rettigheter på å bli ivaretatt og sett av oss».

Bekreftelse

Holdninger

Bekreftelse så informantene på som en viktig del av det å være barnehagelærer og å se barn.

C i Gruppe 3 sa følgende om det: *«Alle trenger bekreftelse for å kunne blomstre og bli den beste utgaven av seg selv».*

Rammer

Sitatet over vil også kunne stå som en beskrivelse av en ramme for det som er rundt barnet og en betingelse for samhandling.

Relasjon

Relasjonen i forhold til bekreftelse omhandler ifølge informantene mye om hvordan man møter barna og har en anerkjennende væremåte. Sitantene både under holdning og handling sier en del om de ansattes væremåte i sitt møte med barna. Slik jeg forstår informantenes beskrivelse av bekreftelse, og sett i lys av omsorg var det å formidle til barna at de er sett, du er viktig og jeg setter pris på deg og at du er her sammen med oss viktig. At det var viktig å formidle til barna at «*Jeg liker å være sammen med deg*». De var opptatt av at bekreftelse langt på vei handler om de små øyeblikkene akkurat der og da.

Handling

I forhold til bekreftelse kom også dette med å se, bekrefte, anerkjenne og løfte dem og deres personlighet frem. Som igjen har en sammenheng med det de uttrykte i forhold til barnesyn. Det var gjennom blikk, ord, nikk, et smil, hei, takk for i dag, så bra du kom, nå ble jeg glad for å se deg og øyekontakt de bekreftet barna.

Bae (1996) er opptatt av akkurat dette, og beskriver det å bekrefte barn på følgende måte: «*Gjennom bekræftende kommunikasjon basert på forståelse og lytting, opplever barnet at det har rett til sin egen opplevelse, sine egne tanker og følelser*» (s.151). Hun hevder videre at dette samværet mellom barn og voksen vil kunne være med å prege barnets selvoppfatning, og at det å bekrefte omhandler at man på ulike måter kommuniserer og formidler at man ser og anerkjenner den andre.

A i Gruppe 4 uttrykte bekreftelse som en handling slik: «*Det handler jo om starten på dagen, si hei, bruke navnet til barnet, så fint at du kom, prate med dem, hvis de er lei seg så anerkjenne den følelsen*».

Medvirkning og medbestemmelse

Dette er også begreper som ofte har gått igjen i samtale. Min opplevelse gjennom samtale er at informantene har vært opptatt av medvirkning, medbestemmelse og påvirkning eller innvirkning på innholdet i egen dag.

B i Gruppe 4 sa følgende i forhold til dette punktet, synes det omfatter alle de 4 kategoriene.

Vedkommende jobbet på småbarnsavdeling.

«Vi ser jo så mye de kan, får til og er med på de minste barna på storavdeling, som er like gamle som de største hos oss på små. Vi blir kanskje for opptatt av rutiner og at vi tror de ikke kan eller, vi slipper de ikke til fordi vi fort går oss fast i rutinene. Og at vi tenker at rammer og forutsigbarhet er så bra for dem. At vi glemmer bort å slippe dem til».

B i Gruppe 3 forklarte det slik:

«Hvis jeg bare gjør for dem, så er jo det nesten å kjøre over dem, det synes ikke jeg er en omsorgsfull handling, omsorg er jo også å stille krav og ha noen forventninger til dem».

Holdninger

Informantene var opptatt av at alle barn har noe å bidra med, og at de skal få opplevelsen av å være en viktig bidragsyter inn i fellesskapet var en holdning som kom til uttrykk. Videre gir de uttrykk for at barnet er det viktigste, eller sagt på en annen måte, barnet skal være i sentrum og at barna er aktive deltakere i sin egen dag, i relasjon og samhandling med barn og voksne.

Rammer

De vektla rammeplanen og Barnekonvensjonen som en klar ramme for barnas rett til medvirkning og medbestemmelse. Medbestemmelsen barna har over seg selv ble poengtert som en viktig ramme for hvert enkelt barn slik at personalet ikke tråkket inn over barns intimsone, overtok eller tvang seg.

Relasjon

I forhold til relasjon ble det uttrykt at for at barn skal ha reell medvirkning og medbestemmelse måtte personalet godta at barna hadde egne meninger og var kritiske, at de hadde egne meninger. I forhold til relasjon ble dette knyttet til at personalet måtte ta barna og deres ytringer på alvor. Det samme poenget om medbestemmelse under ramme ble også brukt av respondentene i forhold til den relasjonen barn og voksne har og hvordan denne relasjonen må vises respekt og forståelse.

Handling

Denne retten gjør at voksne må slippe barna til, gi de en stemme, bli hørt og få en reell mulighet for å påvirke og ha innflytelse. Momenter som å ta de med på råd, diskusjoner og

samtaler, gi de tid og plass, støtt, oppmuntre, utfordre og undre seg sammen med dem ble presentert som handlinger.

En god voksen – Egen væremåte – Nestekjærlighet – Tilstedeværelse - Nærhet

Da det ble snakket om å være en omsorgsfull person, ble begrepet «gode voksne» brukt. Der beskrivelsen av en god voksen blant annet var en voksen som er ansvarlig, som er medmenneske, som lar seg berøre og engasjere og som vil andre vel. De var også opptatt av at det som var tenkt fra den voksnes side som en omsorgsfull handling, ikke trengte å bli opplevd som det av barnet. Og at det som var en omsorgsfull handling overfor et barn ikke trengte være det for et annet barn. C i Gruppe 2 formidlet denne ulikheten slik:

«Å sitte med et barn i fanget kan jo se ut som omsorg, men så er det kanskje noe helt annet barnet trenger. De trenger kanskje å bli løftet ut og frem. Det er ikke alltid det er kos og klem som er den omsorgsfulle handlingen, kanskje er det et lite «spark bak» som gjør at barn tørr».

Informantene var opptatt av at for å kunne være en god omsorgsperson forutsatte det stor grad av bevissthet over egen holdning og væremåte.

Holdninger

Deres væremåte og hvordan samspillet og relasjonen de hadde til barna, mente de ville få konsekvenser for hvordan omsorgshandlingen ble. Det å være medmenneske mente de var viktig i en omsorgsrelasjon. En holdning var også at barna er det viktigste og at de hadde krav på de voksnes hele og fulle oppmerksomhet. A i Gruppe 4 sa følgende: *«Det er jo for barna vi er her, all voksen snakking kan vi ta i pausen eller på privaten».*

Rammer

I forhold til væremåte, fremkom det fra informantene, at det å ha tid sammen med barna var viktig for dem. Videre ga de uttrykk for det å se hele barnet, bry meg om de, være engasjert og tilstedeværende som viktige faktorer.

Martinsen (1990) fremhever også dette med å ha tid eller ta seg tid som viktig der hun hevder at det å gi god omsorg kan være vanskelig hvis alt rundt er hektisk og man er mer opptatt av å være effektiv.

Relasjon

Betegnelser som nærhet og nestekjærlighet opp i samtalen rundt det å være en god voksen. Nestekjærlighet ble av informantene mine forklart med å oppriktig bry seg, være opptatt av barnet og vil det vel og ta vare på, oppriktighet og engasjement. Bidra til at barna har det bra i barnehagen og trives der.

Begrepet avhengig ble også så vidt nevnt, der A i Gruppe 1 uttrykt: «*Barna er jo avhengige av oss*».

Begrepet avhengig ble ikke brukt på en negativ måte, der barn blir sett på som «hjelpeløse», men slik jeg forsto de mer avhengig av personalet for hjelp, støtte, tilrettelegging og veiledning for at hvert enkelt barn skulle få blomstre. Informantene var også opptatt av det å være mentalt tilstede, være opptatt av barna, nærhet, engasjement og å la seg berøre.

C i Gruppe 2 sa:

«Vi må tørre å la oss berøre av barn og sammen med barna. Det handler jo om å ha og vise følelser. Å være en god voksen for barna tror jeg ikke er mulig hvis barna bare er en «ting» liksom».

Handling

Dette tenkningen uttrykte informantene kom til syne gjennom det å være gode rollemodeller og at det er samsvar mellom det man sier man står for og handlinger og væremåte. At det var samsvar mellom holdning og handling. B i Gruppe 3 sa det så enkelt: «*Måten jeg er på*».

I forhold til tid snakket de en del om å velge barna fremfor praktiske gjøremål. I handling og væremåte mente informantene at barna måtte oppleve at du så dem, bekrefte og tydelig vise at du ønsket å være sammen med dem.

Ansvar

Tema ansvar var den siste faktoren som kom frem i samtalene i alle 4 gruppene.

Holdninger

Informantene holdning var at det er de voksne som har ansvaret, uansett hva det måtte være i forhold til. B i Gruppe 2 formidlet det slik:

«Det er de voksnes ansvar at alle barna har det bra, at de blir sett og ivaretatt. Får de muligheter de har krav på til å utvikle hele seg og alle sidene i seg».

A i Gruppe 1 uttrykte at: *«Barna er mitt ansvar, og jeg er den ansvarlige».*

Rammer

Rammen for omsorg fremhevet de å dreie seg om egen bevissthet og være på en slik måte at barna hadde tillit.

Relasjon

Som en del av relasjon barn – voksen fremkom det at de voksne hadde et ansvar for å yte omsorg for alle barna. B i Gruppe 1 formidlet det på følgende måte:

«Vi må jo gjøre det samme med alle. Det er kanskje slik at av og til så er det de barna som trenger det mest som får minst og kanskje også slik at de som trenger det mest er de som er mest uspiselig eller de som dytter deg vekk».

Her ble også begrepet nestekjærighet brukt. At relasjonen måtte bære preg av nestekjærighet.

Handling

Å både se og tenke over hvilket behov hvert enkelt barn hadde påpekte respondenten som viktig. Her ble faktorer som det å være tydelig og sette grenser nevnt som en omsorgsfull handling for enkelt. Bekrefte og anerkjenne og ha en anerkjennende væremåte i samvær med barn. Vise barna gjennom bekräftelsen at de er viktige. Nestekjærighet som handling beskrev de som å være opptatt av barna og til barnas beste. Ta vare på dem. Ansvarsdelen kan oppsummeres med Lögstrup (2012) sine ord: *«Den enkelte har aldri med et annet menneske å gjøre uten å holde noe av dette menneskets liv i sine hender».*

Barn som omsorgsutøvere

Barn som omsorgsutøvere ble i alle gruppene så vidt nevnt, jeg velger å avslutte presentasjonen av likheter i alle gruppene med B i Gruppe 1 sin kommentar:

Det er helt rørende å se hvordan de aller minste bryr seg om hverandre, de henter sutten når noen er lei seg, eller stryker de over håret, kjenner jeg får tårer i øynene når jeg ser dem gjøre slikt».

Ulikheter

Som tidligere nevnt har jeg valgt å ha hovedfokus på likhetene jeg fant i alle fire gruppene. Jeg vil helt kort si noe om ulikhetene, der jeg opplevde at utgangspunktet rammen rundt forståelse av begrepet omsorg var noe forskjellig.

I gruppe 1 dreide samtalene og forklaringene seg en del om at barna selv måtte få velge sin omsorgsperson og at det skulle utvises aksept og respekt for barnets valg. De var også opptatt av tilstedeværelse, det å se barnet, dets ønsker og behov og kunne ta deres signaler. Eller slik de selv ofte uttrykte det: «å være pålogget». Der de var opptatt av at man måtte være tilstede og kunne tolke barnas signaler for å kunne yte barna den riktige omsorgen de hadde behov for der og da. Det de var opptatt av kan kanskje knyttes til Martinsen (2006) som snakker om «å knytte øyet til hjertet og så til hånden gjennom handling» (Aslanian, 2016, s.49).

For gruppe 2 var de særlig opptatt av voksenrollen, og skillet mellom profesjonell og privat omsorg. Der de fremhevet den rollen de hadde, og det ansvaret det innebar å være profesjonell. Alle barna hadde en rett på å møte barnehagelærere som var bevisst sin rolle som omsorgsutøvere, og at alle skulle bli møtt med anerkjennelse. De var opptatt av at alle barn hadde rett på samme omsorg. Ikke på den måten at alle barn skulle behandles likt, men behandles ulikt og kunne få den omsorgen de trengte der og da. Videre var de også særdeles opptatt av at de voksne skulle være tilgjengelig for alle barna og være de som oppsøkte barna der barna var. Det var ikke barna som skulle måtte oppsøke de voksne. Personalet skulle på en positiv og tilstedeværende måte være en naturlig del av barnas hverdag og lek, og ikke være en tilskuer på sidelinjen. Informantene i denne gruppa hadde over tid jobbet med aksjonsforskning som metode, for blant annet å synliggjøre voksenrollen. Som et resultat av dette arbeidet hevdet de selv at de var blitt langt bedre omsorgspersoner for barna med å sette fokus på hvor og hva de voksne brukte tiden på, hvordan de møtte hvert enkelt barn og hvilke barn som fikk mest/minst oppmerksomhet og hvilken type oppmerksomhet. De hevdet selv at de gjennom aksjonsforskningen hadde fått økt egen kunnskap og kompetanse om barn generelt og på egen rolle som omsorgspersoner. Og at dette gjaldt for hele personalet. Det denne gruppa var opptatt av kan knyttes til Bae`s (2004) forskning om åpenhet i møtet med hvert enkelt barn som hun beskriver som å inngå i *romslige kommunikasjonsprosesser* der

hun hevder at det er gjennom *innlevelse* og *fokusert oppmerksomhet* prøver å sette seg selv i stand til å forstå barns opplevelse. Bae er opptatt av åpenhet og evne til å ta imot andres forutsetter at man ikke er forutinntatt og at man tør å slippe noe av kontrollen. For henne er dette *anerkjennelse* og innebærer at de voksne ser på barnet som en som med rettigheter over egen opplevelse.

Gruppe 3 hadde stor grad av fokus på omsorg og omsorgsutøvelsen som en viktig del av det å bidra til barns selvstendighet. Dette kan ses på i sammenheng med Bastiansen (1994) sin definisjon om å gi hjelp og støtte til mennesker i deres livssituasjon eller å fremme utvikling. Der omsorg også kan være å stille noen krav. Dette var den gruppen der det flest ganger ble nevnt barna som omsorgsutøvere i langt større grad enn i de andre gruppene. De hevdet også i sine uttalelser at å være en tydelig voksen, og stille krav handlet om forutsigbarhet for barna og at det bidro til trygghet. Videre var de opptatt av omsorg som handling og en måte å forholde seg til barn på. Dette kan ses i forhold til Löfgren og Folke-Fichtelius (2013) som deler omsorg i to. Som en tilnærming med et etisk perspektiv og omsorg som en aktivitet.

I gruppe 4 ble det en del pratet om omsorg på et mer generelt plan enn i de andre gruppene. De hadde også en del fokus på alle de praktiske gjøremål i dagen som tok mye tid og stor plass, og som de mente var med og bidro til at de opplevde at de ikke fikk vært de nære omsorgspersonene de ønsket. Det kom tydelig frem, at det i liten grad hadde vært pratet om omsorg som fenomen i en samlet personalgruppe. Dette var den gruppen jeg opplevde det var vanskeligst å få tak på hva de forsto med fenomenet omsorg og den gruppen de snakket mest hver for seg. Med utgangspunkt i det, er også her Löfgren og Folke-Fichtelius (2013) sin forskning aktuell der resultat fra deres forskning viser at barnehagepersonell sjelden snakker om omsorg.

Kapittel 5 Drøfting

Jeg vil i dette kapittelet drøfte utsagn fra datamaterialet opp mot brukt teori i kapittel 2 i forhold til problemstillingen. Videre vil jeg komme med noen kritiske refleksjoner knyttet til funn, teori og tidligere forskning i forhold til problemstillingen. I forkant av drøftingen valgte jeg å gjøre en ytterligere fortetting av temaene i presentasjonen. Dette for å få en mer helhetlig oversikt over de ulike tema og for å sikre ivaretagelse av temaene informantene var opptatt av. Den sammenstillingen som ble gjort ut fra informantenes utsagn, innebærer at jeg kom ut med tre kategorier. Punktene i kategoriene vil her stå som underoverskrifter.

Kategori A omhandler barnehagelæreren som omsorgsperson. Kategori B omhandler barnets behov og muligheter, mens kategori C dreier seg hovedsakelig om rammene for utøvelse av omsorg.

Det meste av det som skjer i barnehagen henger sammen, dermed vil det være både unaturlig og til dels vanskelig å drøfte punktene i de 3 kategoriene helt isolert. Temaene under hver enkelt kategori har jeg valgt som underoverskrifter i drøftingen.

På mitt forskningsspørsmål som var «*Hva forstår du med begrepet omsorg i barnehagen*»?

kom det fra A i gruppe 1: «*Ja, det er jo ikke lite, omsorgsbegrepet er jo utrolig stort, det favner jo alt i barnehagen*». Et utsagn som vi kan finne støtte for blant annet hos Tholin (2014). Hun hevder at omsorg skal gjennomsyre alt arbeidet i barnehagen. Vi kan også finne dette igjen i rammeplanen (2017) der vi kan lese at omsorg er en forutsetning for barnas trygghet og trivsel. Videre står det i rammeplanen, at det skal tilrettelegges for omsorgsfulle relasjoner (s.19).

Löfdahl og Folke-Fichtelius (2013) har gjennom sin forskning vist at barnehagepersonell sjelden snakker om omsorg, og at omsorg heller ikke blir godt nok dokumentert. De erfarte at barnehagepersonalet opplever det vanskelig å beskrive omsorg og omsorgshandlingen, der de stiller spørsmål ved at når omsorg ikke blir dokumentert, hvordan kan da barnehagelærere vite om dette arbeidet blir gjort godt nok eller om det bør forbedres? Löfdahl og Folke- Fichtelius hevder også at det er viktig å bruke begrepet omsorg for på den måten å bevisstgjøre barnehagelærerne på hva omsorg er, hvordan barnehagelærerne ser på omsorg og handlinger i praksis. Der de også gir uttrykk for at begrepet omsorg må brukes og kommuniseres for at det kan løftes som en del av fagspråket i barnehagen. Vetlesen (2001) er opptatt av forbindelsen mellom omsorg, dyd og sosialitet, der han forklarer dyd som en egenskap ved den personen som skal utøve omsorg. En egenskap han hevder består av ærlighet, rettferdighet, mot og integritet. Han mener at omsorg handler om holdninger omsatt i praksis. Det er disse holdningene omsatt i praksis som er med på å sette kvaliteten på den omsorgen som gis. Ruyter (2001) utdyper dette med å forklare kvalitet som:

1. «*å gjenoppdage nødvendigheten av omsorg som en dyd og ikke bare som et teoretisk fag, men som en holdning som vises i praksis*».
2. «*å anerkjenne at uansett hvor mye som planlegges, effektiviseres og organiseres, kommer man aldri bort fra omsorgens tvetydighet*» (s.86).

A Barnehagelæreren som omsorgsperson

Profesjonell omsorg

Nygren (1995) hevder at profesjonell fagutøvelse omhandler målrettet og systematisk bruk av teoretiske kunnskap og en teoribasert metodikk. Dette forklares med det å ha både faglig kunnskap *om* omsorg, og ferdigheter og kompetanse *i* omsorg (s.17).

Greve (2016) forklarer profesjonell omsorg med at det innebærer å ta funderte valg, utøve profesjonelt skjønn og vite hva som er best i den enkelte situasjonen. Informant B i gruppe 2 uttrykte seg slik: *«I øyeblikket skal det vurderes hvilke handlinger som vil være til det beste for akkurat dette barnet i denne situasjonen. Måten vi møter barna på, vil også få betydning for relasjonen mellom barnet og den voksne»*. Dette utsagnet kan ha støtte i Greve (2016) sin forklaring av profesjonell omsorg.

Vetlesen (2001) hevder også, på samme måte som Nygren (1995), at det å være profesjonell innebærer både teoretisk kunnskap og praktisk kunnskap og ferdighet. Ifølge Vetlesen (2001) er noe av kritikken mot omsorgsprofesjonen, at den har manglende personlig innlevelse. Det forklarer han med at kjernen i all omsorg er personlig holdningsdannelse og moral, og at profesjonsomsorgen forutsetter samme vektig av personlig holdningsdannelse og moral. Vetlesen forklarer profesjonell omsorg med ivaretagelse som en upartisk vurdering med nødvendig medfølelse og omtanke (s.60). Denne kritikken kan ses i sammenheng med

Martinsen (1990) som er opptatt av at faglig kunnskap og ferdighet ikke er nok. Men at det må være en relasjon mellom partene bygd på tillit og nærhet. Hun forklarer det med god og dårlig omsorg der kvaliteten av relasjonen mellom giver og mottaker er det sentrale.

På den ene siden kan man si at profesjonell omsorg forutsetter teoretisk kunnskap og teoribasert metodikk, evne til å ta funderte valg, utøve profesjonelt skjønn og vurdere hva som er det beste i den enkelt situasjon og til barnets beste. Som er i henhold til Nygren (1995) og hans beskrivelse av profesjonell omsorg som målrettet og systematisk bruk av teoretisk kunnskap og teoribasert metodikk. Og på den andre siden kan man si at profesjonell omsorg krever evne til å gjøre upartiske vurdering med medfølelse og omtanke i en relasjon med tillit og nærhet. Som er noe av det Martinsen (1998) er opptatt av, når hun hevder at omsorg kjennetegnes med forståelse, innlevelse og nærhet. Beskrivelsen fra informant B i gruppe 2 kan også knyttes til Lögstrup (2012) som er opptatt av at den etiske fordring ligger i tillit til,

og det ansvaret man har for hverandre. Fordringen i hans tenking, er menneskers gjensidige avhengighet av hverandre der nestekjærlighet er sentralt. Når Nygren (1995) snakker om ferdigheter og kompetanse i omsorg er det kanskje det samme Lögstrup beskriver som den etiske fordring. Som også kan ses i sammenheng med det Martinsen (1989) benevner som den betingelsesløse omsorgen, der det handler om at man er opptatt av den andres situasjon og ikke av hva man får tilbake.

Omsorg benevnes ofte som både en følelse og en handling. Jensen (1990) beskriver omsorg som noe som omhandler nærhet, relasjon og følelser, der hun skiller mellom privat og profesjonell omsorg.

Informant B i gruppe 4 uttrykte følgende: «Jeg tenker ikke så mye på at jeg er profesjonell og ofte tenker jeg ikke særlig over hvorfor jeg gjør som jeg gjør». Samme informant sier videre litt lengre ut i samtalen: «Det er jo ikke helt bra at jeg er så lite bevisst på hva mine valg er begrunnet i. Kan det ha noe med at jeg er ganske nyutdannet»? Denne uttalelsen kan ses i forhold til Øksnes (2007) som stiller spørsmål ved om det ikke lenger er faglig nok å arbeide med omsorg, og at det med det forblir en del av en taus kunnskap.

Eller slik Tholin (2011) hevder i artikkelen «Omsorgen blir borte i barnehagen» at omsorg er et hverdagsbegrep som brukes av alle, der det forutsettes at alle kan omsorg. Löfdal & Folke – Fichtelius (2013) sitt spørsmål vil også være aktuell i denne sammenhengen. De stiller nettopp spørsmål om hvis ikke omsorg dokumenteres, hvordan kan man da vite om det arbeidet som blir gjort blir gjort godt nok eller om det er noe som bør forbedres?

Omsorg i profesjonelt arbeid mente informantene innebar å ta ansvar for andre og å se deres behov.

Funderte vurderinger og valg, refleksjon, egen bevissthet, en god voksen og egen væremåte

Disse punktene velger jeg å drøfte under ett. Hos informantene ble disse begrepene brukt for å beskrive og utdype deres forståelse med begrepene.

Gjennom samtalene i intervjugruppene kom det tydelig frem at de var opptatt av og at det var viktig for dem å være en omsorgsfull person for barna. Og at dette skulle synes gjennom deres omsorgsfulle handlinger og væremåte. Målet og ønsket til informantene var at de skulle vise sin omsorg på en slik måte at barna opplevde og skjønnte at de voksne ville det beste for

barnet, og at barna oppleve dem som nære, trygge og omsorgsfulle personer. Min opplevelse gjennom samtalene var at informantene var ganske bevisst og reflektert rundt deres rolle og ansvar som omsorgsperson. Samtidig som jeg opplevde at graden av bevissthet og refleksjon rundt egen væremåte var noe ulikt i de fire intervjugruppene. I de gruppene der informantene kom fra større barnehager, med mange barnehagelærere opplevde jeg en langt større grad av refleksjon rundt temaet. De var mer tydeligere og konkret i sine uttalelser, enn det jeg erfarte i de gruppene der informantene kom fra mindre barnehager.

I Barnehageloven (2010) står det at en målsetting for arbeidet i barnehagen er at personalet er reflekterte og bevisste aktører, og i rammeplan (2017) finner vi at det skal jobbes for at personalet reflekterer over egne holdninger. Dette beskrev A i gruppe 2 på følgende måte: *«Det viktige er jo at det er samsvar mellom det jeg sier er viktig og det jeg gjør»*. Da er vi inne på det etiske aspektet ved omsorg. Etikk handler om å gjøre valg og det ansvaret vi har for valg og handling. Vetlesen (2001) mener at det er viktig at barnehagelæreren er bevisst og reflektert over de etiske sider ved det å være en omsorgsperson (s.39). Dette forklarer han med at å gi omsorg handler om å trå over grenser og ta seg inn i livet til en annen, mens det å motta omsorg handler om at man blir oppsøkt av en annen. Små barn er i mindre grad i stand til å uttrykke hva de synes er greit og ikke. Med det som utgangspunkt vil det være viktig å være bevisst at omsorg krever og forutsetter tillit.

Egen bevissthet ble av informantene forklart med egne holdninger og verdier, og måten disse kom til uttrykk på i handlinger og samspill med barn. Der informantene utdypet egen bevissthet med det å være reflektert, ydmyk og at deres valg var gjennomtenkt.

Innledningsvis i oppgaven, under overskriften «Barnehagepedagogikkens barndom», har jeg referert til Østrem mfl. (2009) sin evaluering av implementeringen av rammeplanen (2006) med tittelen «Alle teller mer». Der det i evalueringen kom frem at 85% av barnehagestyrerne hadde uttrykt at omsorg var lite krevende å omsette i praksis. Det kan kanskje tenkes at en slik evalueringen med påfølgende forskningsprosjekt «Verdier i barnehagen. Mellom ideal og realitet» gjennomført i 2014 av Johansson mfl. kan ha vært med og bidratt til at fokuset på omsorg i rammeplan (2017) er noe større enn det var i forrige rammeplan fra 2011?

I de gruppene der jeg opplevde bevisstheten størst, var også i de gruppene der barnehagelærerne over tid hadde gjennomført systematisk arbeid med ulike faglige spørsmålsstillinger. Her var det blant annet brukt aksjonsforskning som metode for bevisstgjøring, utvikling og endring av praksis. En mulig forklaring på dette kan kanskje være

at et større fagmiljø der man har flere og reflektere sammen med bidrar til å skape økt bevissthet heve kompetansen hos personalet. Og at systematisk utviklingsarbeid over tid bidrar til økt faglig forståelse, i dette tilfellet for begrepet omsorg? Men det kan også være andre faktorer som bidro til at jeg opplevde ulikheter, som for eksempel at det i noe mindre grad var en del av innholdet i samtalene i de andre gruppene, og at jeg ikke på en god nok måte klarte å følge opp dette.

Relasjon

Tholin (2014) har sett på maktforholdet barn-voksen der hun hevder at det å definere hvilke behov et barn har er en form for makt og at denne relasjonen må være gjenstand for kontinuerlige etiske vurderinger (s.29). Hun viser til forskning gjort av Bae (1996) som hevder at måten voksne svarer på barns kommunikasjon, hvordan de setter ord på deres handlinger og opplevelser og hva og hvordan man reagerer eller responderer barna på, handler om den voksnes definisjonsmakt (s.147). Bae sier videre, at det krever at man er spesielt oppmerksom på barnets opplevelse av seg selv, situasjonen og relasjonen. I en av gruppene ble omsorg og en god voksen forklart med at omsorg er å være en god voksen der måten man prater med barna på og egen væremåten i møte med barna var viktig å være bevisst i forhold til når det skulle bygges relasjoner.

Noddings (2013) snakker om det tosidige i omsorgsrelasjonen, der det her vil være snakk om barnet og barnehagelæreren. Hun er opptatt av at begge parter må bidra for at det kan kalles en omsorgsrelasjon, og forklarer dette med blant annet med at det må være en gjensidighet for at det skal kunne kalles en omsorgsrelasjon. I følge Noddings forutsetter dette at barnehagelæreren er i stand til å tre ut av egne referanserammer og inn i barnas ramme. Dette betyr ifølge Noddings, at omsorg fullbyrdes med at den omsorgen er rettet mot, opplever og aksepterer det som omsorg. I gruppe 2 var de opptatt av at det de som voksne tenke var en omsorgsfull handling ikke nødvendigvis ble oppfattet slik av barnet. Dette noe de vektla og ofte formidlet i løpet av samtalen. Og at det som opplevdes som en omsorgsfull handling hos ett barn, ikke trengte å oppleves som en omsorgsfull handling hos et annet barn.

Felles i alle gruppene var at de var opptatt av nærhet og egen tilstedeværelse for barna.

Informant B i gruppe 4 uttrykte følgende: *«Både kroppen og hodet må være med og tilstede, mentalt tilstede»*. Denne uttalelsen kan gjerne knyttes til Martinsen (2006): *«Det er snakk om å knytte øyet til hjertet og så til hånden gjennom handling»*.

Omsorg er et relasjonelt fenomen, der tillit er en av flere viktige faktorer. Lögstrup (2012) forklarer relasjon som en forbindelse og bånd mellom mennesker der vi angår hverandre, hvordan møter andre mennesker og hvordan man ivaretar andre. Noen av informantene mente at for at en relasjon skulle oppleves god for barna, måtte de møtes med respekt, anerkjennelse og som en likeverdig. Buber (1992) snakker også om møtet mellom mennesker, der han fremstiller menneskelig eksistens som et nettverk av relasjoner. En relasjon han benevner med Du-Jeg relasjon. Ved å bruke Du-Jeg forholder man seg til den andre som et subjekt. Det motsatte er å se på den andre som objekt, et Jeg-Det forhold. Denne interaksjonen beskriver Buber som et møte, og at *«all interaksjon mellom mennesker handler om møter, og at livet må leves med det fundamentet i fellesskap med andre. Målet med alle møter må være at begge deler sine synspunkter og opplevelser med hverandre, og at dette kan berike fellesskapet»* (s.13).

Nestekjærlighet – tilstedeværelse – nærhet – ansvar - barnesyn

Tyssen (1991) har definert omsorgsbegrepet som *«det å bry seg om og ta vare på andre menneskers beste»*. Bastiansen (1994) sin definisjon av omsorg er: *«Å gi hjelp og støtte til mennesker i deres livssituasjon eller å fremme utviklingen deres»*:

En god omsorgsperson kan man kanskje beskrive som en tilstedeværende og anerkjennende person. En beskrivelse man kan finne støtte i ut fra Tyssen (1991) sin definisjon av omsorg, der han mener omsorg handler om å bry seg om og ta vare på andre menneskers beste.

Merleau-Ponty (1962) og Bengtson (1998) er begge opptatt av at når vi møter barnet i deres livsverden, møter vi hele barnet med alle de erfaringer de har med seg. Lillemyr (2004) hevder at et helhetlig læringssyn handler om måten man møter barn på, der det er snakk om å oppfatte, oppleve, handle, forstå, føle og mene. Bae (2005) snakker om anerkjennelse i forhold til omsorg, der anerkjennelse handler om å se på den andre som et subjekt. For å kunne vise anerkjennelse må den andre møtes med åpenhet, innlevelse og oppmerksomhet for å kunne klare å sette seg inn i den andres opplevelse. Foss (2009) er opptatt av den omsorgsfulle væremåten og går så langt at hun hevder at vi kan se på omsorg for barn som livsnødvendig og at uten omsorg dør barnet (s.10). Hun sier videre at en omsorgsfull væremåte handler om å være tilgjengelig og inkluderende. Der hun mener at å være tilgjengelig handler om å se enkeltbarnets behov og stille seg selv spørsmålet om hva «jeg» kan gjøre. C i gruppe 3 beskrev dette på følgende måte: *«Det er mitt ansvar som voksen å ivareta hvert enkelt barn og dets behov for omsorg»*.

Informant B i gruppe 1 beskrev tilstedeværelse og nærhet slik: *«For at jeg skal kunne yte god og riktig omsorg, må jeg klare å både være nær og ha nærhet, men samtidig holde litt avstand. Jeg skal ikke overta, men støtte, oppmuntre og veilede, det er da jeg tror jeg kan klare å bidra til at hvert enkelt barn får blomstre»*. Dette uttrykte informanten både som en del av sitt barnesyn, sitt ansvar og sin funksjon som barnehagelærer og som en del av voksenrollen i barnehagen.

Her kan vi trekke parallell til Löfdahl og Folke–Fichtelius (2015) sin tenking om at omsorg er både en tilnærming og en aktivitet. Informantene uttrykte at de mente det var viktig å se og kjenne barnet godt for å kunne velge handling som var til barnets beste. Dette var noe de var opptatt av i hverdagen og så i sammenheng med relasjonsbygging og tillit. Slik jeg kunne tolke innholdet i samtale og deres forklaringer og utdypninger, var dette noe de brukte tid på å diskutere og reflektere over sammen.

Felles plattform – felles forståelse

Informant B i gruppe 2 formidlet følgende: *«Å være profesjonell er jo også å kunne eller tørre stå i det når jeg har gjort en vurdering og et valg selv om andre mente jeg burde gjøre det på en annen måte»*. Dette ble uttalt i forbindelse med at samtalen dreide seg om det å ha jobbet seg frem til en felles forståelse og plattform. Der denne plattformen og de diskusjoner og refleksjoner som hadde vært hadde bidratt til at man kjente seg tryggere og turte stå opp for seg selv og sine egne valg. I tillegg uttrykte de at en felles plattform bidra til at det opplevdes lettere å gjøre vurderinger og valg fordi det lå en faglig forståelse i bunnen.

Informant A i gruppe 4 kom med følgende uttalelse: *«Jeg tror at hvis vi ikke har diskutert oss frem til en felles forståelse av hva omsorg er kan det bli problematisk»*. Dette ble videre forklart med at om man ikke har noen form for felles forståelse eller plattform av hva omsorg i en profesjonell sammenheng i barnehagen er, kunne barna oppleve 16 ulike måter og bli møtt på. Felles plattform ble også sett på som en faktor for å sikre kvaliteten på den omsorgen barna fikk. En slik uttalelse kan relateres både til Jenssen (1993) som sier at det som kjennetegner det å være profesjonell er kontinuerlig kritisk faglig tenking som er tuftet på faglige overveielser. Men utsagnet kan også ses i sammenheng med Øksnes (2007) som er opptatt av tause kunnskap eller Nygren (1995) som er opptatt av bruk av systematisk og målrettet bruk av teoretisk kunnskap og teoribasert metodikk som utgangspunkt for både utarbeidelse av felles plattform og refleksjon som grunnlag for funderte valg.

B. Barnets behov og muligheter

Denne kategorien handler i stor grad om holdninger, relasjon og handlinger knyttet opp mot barna. Dette området hadde stor plass i informantenes beskrivelser av hva de forstår med begrepet omsorg. Noen av disse områdene ble også berørt under punkt A, barnehagelæreren som omsorgsperson.

Trygghet

Trygghet ble nevnt flest ganger i samtalene i alle fire gruppene. Der det ble formidlet at de mente barna måtte være trygge, oppleve trygghet og være trygg på de voksne for å kunne motta omsorg fra dem og at barna måtte oppleve barnehagedagen sin som god og positiv. A i gruppe 2 forklarte dette slik: «*Det viktigste vi gjør er jo å skape trygghet for barna*». Der det videre ble gitt uttrykk for at det var viktig med voksne som viste og signaliserte til barna at de ønsket det beste for dem. Informantene mente videre at først når barna var trygge kunne de oppleve barnehagedagen sin som god. For å skape trygghet mente de at barnehagelæreren måtte være genuint opptatt av barnet og dets ve og vel. Deres forklaring av trygghet kan man finne igjen hos Aslanian (2016) som mener at nærhet og trygghet skapes gjennom regelmessig fysisk nærhet, øyekontakt, smil, bli tatt på og å ha noen å dele en glede med (s.58).

Noen av informantene var også opptatt av tid, rutiner og struktur. Dette bidro til å skape forutsigbarhet for barna og at det også var en viktige faktorer for å skape trygghet. På den ene siden kan rutiner bidra til trygghet, på den andre siden kan rutineene bidra til mindre fokus på tilstedeværelse sammen med barna. B i gruppe 4 kommenterte akkurat det på følgende måte: «*Vi blir kanskje for opptatt av rutiner*». Kan det da tenkes at rutiner blir de uprofesjonelle strategiene Löfdal & Folke-Fichtelius (2013) snakker om. Der de gjennom sin forskning har kommet frem til at barnehagepersonell sjelden snakker om omsorg og at det oppleves vanskelig å beskrive? Uttalelsen kan også knyttes til Nordin-Hultmann (2004) som hevder at personalet i barnehagen forstår barn ulikt i forskjellige sammenhenger og situasjoner, der blant annet dagsrytme og ulike aktiviteter kan bidra til å regulere barns mulighet for innflytelse. Hun oppfordrer til å sammen reflektere over det asymmetriske forholdet og maktdimensjonen i forhold til omsorg, samt se det i sammenheng med organisering og dagsrytme som nyttig for å øke bevisstheten hos personalet rundt makt relasjonen barn – voksen.

Kan vi da kanskje si at barnehagelærere sier de ønsker mer tid sammen med barna, men at de velger å bruke tid på rutinearbeid? I flere av gruppene kom det frem opplevelsen av mangel på tid og på at dagene var fylt opp med mange ulike praktiske gjøremål. Gjøremål som bidro til mindre tid direkte sammen med barna. Martinsen (1990) tar også opp dette med tid, der hun fremhever at det å gi god omsorg kan være vanskelig hvis alt rundt er hektisk og man er mer opptatt av å være effektiv.

Ivaretakelse – anerkjennelse – likeverd – respekt - bekreftelse

Informant C i gruppe B uttrykte følgende: *«Det er mitt ansvar som voksen å ivareta hvert enkelt barn og dets behov for omsorg. En anerkjennende væremåte er måten og bekrefte barna på».*

I forhold til anerkjennelse kan informantens uttalelse være et eksempel på det Bae (2005) er opptatt av, når hun sier at sentralt i omsorg er tillit og anerkjennelse. Der det å anerkjenne et annet menneske handler om å se på den andre som subjekt. Videre sier hun blant annet at for å vise en annen anerkjennelse må de møtes med åpenhet, med innlevelse og oppmerksomhet for å kunne klare å sette seg inn i den annens opplevelse.

Alle informantene i samtlige av gruppene var klare på at det var deres ansvar å påse at alle barna hadde det bra, at de ble sett, møtt og ivaretatt. At alle barna var like mye verd og hadde krav på like mye omsorg uavhengig av hvem barnet var. De uttrykte også tydelig at barn hadde ulike behov og at det var barnehagelærernes ansvar å kjenne hvert enkelt barn så godt at de kunne være en god omsorgsperson for alle ut fra hva barnet søkte der og da. Ruyter (2001) hevder at omsorg er knyttet til det ansvaret man har for andre og bruker betegnelser som forpliktelse, støtte og beskyttelse. Dette var også betegnelser som kom frem i samtalene i de ulike gruppene som noe de så på som en del av det å være en omsorgsperson og som en del av deres forståelse av omsorg. Ruyter (2001) sier videre at da har man benevnt omsorg med utgangspunkt i en form for svakhet hos den andre. Det ble ikke i noen av gruppene benevnt som en svakhet.

Wærness (2001) er opptatt av at barn må få oppleve at de voksne rundt dem vil dem vel og hevder at rasjonell handling, fornuft og følelser er viktig for utøvelsen av god omsorg. Dette uttrykte informant B i gruppe B på følgende måte: *«Det er de voksnes ansvar at alle barna har det bra».*

Eide og Winger (1994) hevder at omsorg handler om innlevelse og at man handler til den andres beste. Det er egentlig det samme som jeg tolker at informant B i gruppe 2 gir uttrykk for.

Når samtalene i gruppene dreide seg om anerkjennelse, ble begrepet bekreftelse ofte tatt med i samme setning. Der bekreftelse ble forklart med hvordan man møter barn og den voksnes holdning og handling i sitt møte med barna. Deres forståelse ser jeg i sammenheng med Bae (1996) som beskriver det å bekrefte barn på følgende måte: «*Gjennom bekræftende kommunikasjon basert på forståelse og lytting, opplever barnet at det har rett til sin egen opplevelse, sine egne tanker og følelser*» (s.151). Dette samværet vil igjen kunne ha betydning for barnets selvoppfatning. For å forklare dette med nærvær, tilstedeværelse og engasjement uttrykte C i gruppe 2 det slik: «*Vi må tørre å la oss berøre av barna og sammen med barna. Det handler jo om å ha og å vise følelser. En god voksen for barna tror jeg ikke er mulig hvis barna bare blir en ting*». Noe som kan ses i forhold til både Bae (1996) og Buber (1992) som begge er opptatt av viktigheten av å se på barnet som subjekt, for at omsorgsrelasjonene skal bli så god som mulig.

Barn er ulike og har ulike behov

Informantene var mer opptatt av at barn er ulike, har ulike behov og at hvert enkelt barn har sin personlighet og at den var det viktig å ivareta. Videre ble det formidlet at det at barn er ulike og har ulike behov til ulike tider skulle møtes med respekt, forståelse og anerkjennelse. Ruyter og Vetlesen (2001) hevder videre at omsorgsgiver ikke skal overta, men støtte i veien videre. Det var også informantene opptatt av. B i gruppe 3 formidlet følgende: «*Hvis jeg bare gjør for dem, så er det jo nesten å kjøre over dem, det synes jeg ikke er en omsorgsfull handling*».

En annen faktor i forhold til at barn er ulike og har ulike behov var viktigheten av å investere tid i hvert enkelt barn slik at man ble godt kjent med hver enkelt. Det mente de var en forutsetning for å kunne vurdere hva som var til det beste for barnet i øyeblikket.

Barn som omsorgsutøvere

Barna som omsorgsutøvere hadde ikke særlig stor plass i noen av gruppene. Jeg ønsker å ta med uttalelsen fra B i gruppe 1. «*Det er helt rørende å se hvordan de aller minste bryr seg om hverandre, de henter sutten når noen er lei seg, eller stryker de over håret. Kjenner jeg får tårer i øynene når jeg ser dem gjøre slikt*». Denne uttalelsen kan være et eksempel på

forskning gjort av blant annet Løkken (2004) og Sandvik (2000) der de hevder at også små barn under tre år bidrar på betydningsfulle måter og at små barn er bidragsytere i fellesskapet og kulturen i barnehagen. Gjennom Winger (2008) sitt forskningsprosjekt «Barns omsorgskarriere» ble det dokumentert at småbarn trøster hverandre, hjelper andre barns fysiske når de for eksempel faller og involverer seg følelsesmessig når andre barn viser glede eller er lei seg. Johansson (2002) hevder at hvis barnehagelæreren oppsøker og se etter slike handlinger, vil de se at små barn viser empati og medlidenhet. Ulla (2011) er også opptatt av at om barnehagelærerne må oppsøke og se etter slike handlinger og at barnehagepersonalet må se og ta imot de minste sitt bidrag som omsorgspersoner. Hun sier videre at dette vil kunne være med å bidra til å forskyve den etablerte forståelsen av hva barnehagens omsorg kan være (s.71). Bae (2004) er også opptatt av dette, og mener at ansatte i barnehagen må være mer opptatt av det som skjer mellom barna og barnas initiativ til de voksne. Ut fra informantens uttalelse kan vi nok se at barnehagelæreren registrerer at små barn utøver omsorgsfulle handlinger, men kanskje mest som noe som blir registrert i øyeblikket. Jeg fikk ikke forståelsen av at dette var et tema som ble diskutert i personalgruppen. Da vil det nok bli vanskelig å, slik Ulla (2011) sier det, å forskyve den etablerte forståelsen av hva barnehagens omsorg kan være. Videre kan temaet barns som omsorgsutøvere ses i sammenheng med Löfdal og Folke-Fichtelius (2013) som stiller spørsmålet «*Hvorfor snakker vi ikke lenger om omsorg i barnehagen*»? og Tholin (2014) som spør om «*Omsorgen blir borte*»? Og vi kan også se det i forhold til at omsorg kan forstås på ulike måter, og kan være vanskelig å finne en entydig definisjon på. Der A i gruppe 1 sin uttalelse på spørsmålet om hva de forstår med begrepet omsorg svarte: «*Ja, det er jo ikke lite. Omsorgsbegrepet er jo utrolig stort og det favner alt i barnehagen*».

Dersom det da er riktig at omsorg i mindre grad blir snakket om i barnehagen, slik både Löfdal og Folke-Fichtelius (2013) og Tholin (2014) stiller spørsmål ved, kan det også være en fare for at fenomenet omsorg, som en del av et samspill og samhandling mellom barna også i liten grad blir berørt, slik Johansson (2002) og Ulla (2011) har satt fokus på?

Felles for både Sandvik (2000), Johansson (2002), Løkken (2004), Bae (2004) Winger (2008) og Ulla (2011) er at de hevder at også små barn viser empati og medlidenhet, og at det ikke er avhengig av barnets alder.

Informantene var opptatt av at det skulle utvises respekt og aksept for barnas egne meninger, og at barna måtte få tid og mulighet til å være aktive deltakere i egen dag kan ses i

sammenheng med det Bae (2011) er opptatt av. Hun hevder at det å la barnas stemme bli hørt og at barna skal kunne påvirke og ha innflytelse på alt arbeidet i barnehagen er viktig, og at det gjennom bekreftende kommunikasjon basert på forståelse og lytting bidrar til at barn opplever at det har rett på egne opplevelser, tanker og følelser (s.151).

C. Rammer for utøvelse av omsorg

Fysisk omsorg - tid

På mitt spørsmål til informantene om deres forståelse av begrepet omsorg, var fysisk omsorg noe av det som ble nevnt først. Der informantene var tydelig på at å få dekt sine fysiologiske behov, som mat, drikke og trøst var et viktig grunnlag for barns trivsel, læring og opplevelsen av å ha det bra.

I samtalene kom dette med tid frem som en faktor. Ofte opplevdes dagene så travle, at en del av de daglige aktivitetene ble mer som et «samlebåndsaktivitet» og ikke en arena for å bygge nære relasjoner.

I to av gruppene opplevdes det noe vanskeligere både å få gjennomført og å få aksept hos kolleger for å bruke tid. De ga uttrykk for at om de brukte lengre tid på for eksempel bleieskift, kunne dette kommenteres med at de var «seine». Der det også ble uttrykt at enkelte følte at noen mente de «lurte seg vekk» dersom de lot barna få ta mye del i daglige gjøremål som å dekke bord, eller om man hadde en situasjon med 1-2 barn. At det da ble så mange barn igjen på de andre. Selv om de kunne oppleve slike kommentarer, var de likevel klare på at de mente disse situasjonene var viktige arenaer for samspill, samhandling og medvirkning.

Informant A i gruppe B sa det slik: *«Men, det handler jo egentlig mest om meg selv. Jeg må kanskje bli tøffere på og stå opp for meg selv på det jeg mener er viktig. Og samtidig kunne si noe om hvorfor jeg mener at det er viktig».*

Denne uttalelsen kan ha støtte i Jenssen (1995) som mener at det kanskje er evnen til kontinuerlig kritisk tenking tuftet på faglige og etiske overveielser som kjennetegner om man er profesjonell eller ikke. A i gruppe 1 sin beskrivelse sett i forhold til Jenssen, kan også ses i forhold til underoverskriftene profesjonell omsorg og funderte vurderinger og valg da det omhandler voksenrollen.

En slik vurdering som A i gruppe 2 uttrykker det kan kanskje også ses på som etisk side av omsorg, og slik Noddings (2013) beskriver det. Der hun hevder at omsorg som et etisk begrep der det etisk ideal er det sentrale og at idealet skal fungere på bakgrunn av alle gode omsorgsopplevelser og erfaringer man får. For at omsorg skal være et etisk ideal, kan det ikke styres av regler. Da må omsorg forstås som en del av en relasjon og fundert i kjærlighet og etisk praksis (s.16). Informant A i gruppe 2 sin uttalelse kan også støttes av Foss (2009) som hevder at å arbeide med mennesker kan være krevende fordi det utfordrer oss. Eller slik Esther Nørregård-Nielsen (2006) sier det, at barnehagepedagogene ikke har tilstrekkelig nok tro på egen verdi og en manglende anerkjennelse fra omverden (s.52).

En mulig forklaring på at slike rutinesituasjoner kan oppleves som «samlebåndsaktivitet» kan også være at barnehagelærerne i for liten grad har reflektert over rutine eller hverdagssituasjoner som en arena for nærhet og tilstedeværelse. Men mere ser på det som en nødvendighet. En av informantene viste til Maslow`Behovspyramide da tema fysisk omsorg kom opp, der kun nivå 1 og 2 ble nevnt i denne sammenhengen. Her kan vi igjen trekke fram Martinsen (1990) som er opptatt av at det å gi god omsorg også krever at man har tid eller tar seg tid. Der hun videre hevder at det kan være vanskelig hvis alt rundt er hektisk og man er mer opptatt av å være effektiv.

Benevnelsen psykisk omsorg ble ikke nevnt, men det ble snakket noe om privat og profesjonell omsorg. Informantene forklarte den private omsorgen med det som skjer mellom barn og foreldre, den profesjonelle omsorgen dreide seg om det å ta ansvar, være kritisk, reflektert og handle til det beste for barnet. En beskrivelse vi finner igjen hos Jensen (1993) som skiller mellom privat og profesjonell omsorg. Hun forklarer privat omsorg som spontan, personorientert og intim og en omsorgsfunksjon som blir ivaretatt av familien.

Tholin (2014) skiller mellom fysisk og psykisk omsorg, der fysisk omsorg omhandler stell og pleie, mens psykisk omsorg omhandler kvaliteten på forholdet barn – voksen (s.23). Dette innebærer at omsorg både er kroppslig og mellommenneskelig. C fra gruppe 3 sin uttalelse kan ha støtte i Tholin sin forklaring, der vedkommende uttaler: *Det er mitt ansvar som voksen å ivareta hvert enkelt barn og dets behov for omsorg*. Eller som A i gruppe 1 sa det: *«Barna er mitt ansvar, og jeg er den ansvarlige»*. Som også B i gruppe 2 uttrykte det: *«Det er de voksnes ansvar at alle barna har det bra, at de blir sett og ivaretatt»*. Disse beskrivelsene kan ses i tilknytning til Noddings (2013) som er opptatt av at måten man møter andre på gjøres ut fra en vurdering av hva som er rett og galt eller klokt og ikke klokt og ikke bare ut

fra fornuft, regler og prinsipper. Ruyter (2001) er også opptatt av dette, og knytter det til medmenneskelighet. Han hevder at det mest grunnleggende og allmenne og nære betydningen av omsorg er motivert ut fra den enkeltes ansvar for den andres vel (s.70).

Medbestemmelse og medvirkning

Informantene i alle fire gruppene var opptatt av at også rutinepregede aktivitetene måtte skje med tilstedeværelse og nærhet. Først da kunne man betegne det som en omsorgsfull handling. De var også opptatt av at slike rutiner var en viktig del av samspillet mellom barn og voksen og en arena for å bygge gode relasjoner.

I alle fire gruppene var de også enige i at hverdagsaktiviteter var viktige arenaer for medvirkning, samspill og samhandling. I to av gruppene mente de at disse situasjonene ble brukt til å bygge relasjoner og at det var samspill og samhandlinger. Der barnas deltakelse og delaktighet ble sett på som både viktige og som medvirkning. Situasjoner som påkledning og å dekke bord ble brukt som eksempler.

Gjennom samtalene ble ofte begrepene medbestemmelse, medvirkning, påvirkning eller innvirkning i egen dag ofte nevnt. Der de hadde en filosofi om at alle barn har noe å bidra med og at alle skulle ha en opplevelse av å være en viktig bidragsyter inn i fellesskapet. For at dette skulle være en realitet mente de at personalet måtte ha, og vise respekt og aksept for barnas egne meninger. De ga også uttrykk for at barna var det viktigste, barna skulle være i sentrum og at barna skulle få tid og mulighet til å være aktive deltakere i egen dag.

Informantenes holdning var at barnet skulle være i sentrum, at barna var det viktigste og at de skulle få tid og mulighet til å være aktive deltakere i egen dag. En slik holdninger går direkte inn i det blant annet Østrem (2009) har uttrykt, der hun viser til at barn deltar aktivt som omsorgsgivere og bidrar i fellesskapet med sin væremåte og onnstilling og at barnet skal være i sentrum.

Østrem (2009) hevdet at medvirkning var et av de mest krevende områdene i rammeplanen å omsette i praksis. Det utfordret noe av barnehagekulturen frem til 2006. Det kan tenkes at nettopp medvirkning og medbestemmelse er noe av de områdene det har vært arbeidet og diskutert en del rundt fra 2006 og frem til i dag. Med utgangspunkt i den tydelige holdningen hos informantene om viktigheten av, og ikke minst barnas evne til medvirkning og påvirkning, er det grunn til å tro at dette er et område det har vært fokus på i barnehager de siste årene.

Et kritisk spørsmål her kan kanskje være om forskning innen barnehagefeltet, gjort i 2006 og 2011 lengre kan defineres som nyere forskning? Med det økte fokuset på barnehage som en viktig samfunnsaktør, en del av et helhetlig utdanningsløp og økt fokus på innhold, kvalitet og økt pedagognorm, vil det være nærliggende å tro at det kan ha skjedd en ytterligere endringer og utvikling i Norske barnehager i løpet av de senere årene?

Profesjon – profesjonalitet – samfunnsmandat

En aktuell spørsmålstilling her kan være om omsorg ses på som lite viktig i barnehagelærerutdanningen? Esther Nørregård-Nielsen (2006) hevder i sin avhandling «Pædagoger i skyggen» at barnehagelærere strever med å både å definere og få respekt for kunnskapsgrunnlaget sitt. Nørregård-Nielsen sier videre at det kan ha en sammenheng med at barnehagepedagogene ikke tilstrekkelig nok tror på sin egen verdi og en manglende anerkjennelse fra omverden, og at det igjen kan ha en sammenheng med at barnehagelærerne selv ikke har faglig definert omsorg som begrep (s.52). Et eksempel på nettopp dette kan være informant B i gruppe 4 som uttalte at: *«Det er jo ikke helt bra at jeg er så lite bevisst på hva mine valg er begrunnet i. Kan det ha noe med at jeg er så nyutdannet?»*

Gjennom samtalen i alle fire gruppen opplevde jeg kun barnehagelærere som var stolte av profesjonen sin og ikke på noen måte opplevde mangel på anerkjennelse og respekt fra samfunnet.

Informant C i gruppe C beskrev sin forståelse av profesjonalitet og det å vise profesjonell omsorg på følgende måte: *«Å være profesjonell er jo å ha kompetanse, ferdighet og kunnskap om barn, om omsorg og om konsekvensene av de handlinger jeg velger»*. Denne forståelsen kan vi finne støtte for hos Nygren (1995), Greve (2016) og Vetlesen (2001) sine beskrivelser av hva det innebærer å være profesjonell omsorgsutøver. Utsagnet kan også ses i sammenheng med Martinsen (1990) som har gått litt lengre i sin beskrivelse med å ta med tillit og nærhet i en relasjon.

Alle grupper var helt klare på at de så på seg selv som profesjonelle yrkesutøvere.

Informant C i gruppe B forklarte det med å uttrykke at voksen var hun når hun våknet, og i barnehagen er jeg pedagog. *«Jeg er i barnehagen for å gjøre den jobben jeg skal og i forhold til det samfunnsmandatet jeg har i kraft av å være barnehagelærer»*.

På den ene siden kan man si at profesjonell omsorg forutsetter teoretisk kunnskap og teoribasert metodikk, evne til å ta funderte valg, utøve profesjonelt skjønn og vurdere hva som

er det beste i den enkelt situasjon og til barnets beste. Dette i henhold til Nygren (1995) og hans beskrivelse av profesjonell omsorg som målrettet og systematisk bruk av teoretisk kunnskap og teoribasert metodikk. Og på den andre siden si at profesjonell omsorg krever evne til å gjøre upartiske vurdering med medfølelse og omtanke i en relasjon med tillit og nærhet. Som er noe av det Martinsen (1998) er opptatt av når hun hevder at omsorg kjennetegnes med forståelse, innlevelse og nærhet. Beskrivelsen fra informantene kan også knyttes til Lögstrup (2012) som er opptatt av at den etiske fordring ligger i tillit til, og det ansvaret man har for hverandre. Fordringen i hans tenking er menneskers gjensidige avhengighet av hverandre der nestekjærlighet er sentralt. Når Nygren (1995) snakker om ferdigheter og kompetanse i omsorg er det kanskje det samme Lögstrup beskriver som den etiske fordring. Som igjen kan ses i sammenheng med det Martinsen (1989) benevner som den betingelsesløse omsorgen, der det handler om at man er opptatt av den andres situasjon og ikke av hva man får tilbake.

Foreldresamarbeid

Det siste tema i denne drøftingen dreier seg om samarbeidet med foreldrene. I alle grupper ble det gitt uttrykk for at de så på samarbeidet med foreldrene som en viktig del av den omsorgen barnehagelærerne ga barna når de var i barnehagen. Der barnehagen og foreldrene jobbet sammen til det beste for barnet. Dette var noe de mente bidro til å skape en bedre ramme rundt barnet. Videre uttrykte de viktigheten av at barna skulle oppleve at foreldrene skulle bli møtt med respekt og som likeverdige parter. B i gruppe 3 uttrykte det slik: *«Jeg tror det er viktig for at omsorgen skal oppleves god og oppriktig for barnet at barnet ser at vi har et godt samarbeid med foreldrene deres»*. C i gruppe 1 var opptatt av ærlighet og at man måtte være ærlige overfor foreldrene. Det ble uttrykt slik: *«De må jo vite at de kan stole på oss»*. Tillit forutsetter ærlighet og åpenhet, men kanskje også oppriktighet. Det vil være vanskelig å bygge tillit til foreldrene om de ikke opplever barnehagelæreren til å stole på. Denne uttalelsen kan ses i tilknytning til Lögstrup (2012) sin tenking rundt tillit. Der han mener at det er et grunnleggende kjennetegn ved mennesket å møte hverandre med tillit. Han sier at: *«Det hører vort menneskeliv til, at vi normalt mødes med en naturlig tillid til hinanden. Det er ikke blot tilfældet, når vi treffer et menneske, vi kender godt, men det gælder også, når vi møder en vilddfremmed»* (s.17). Han sier videre at å vise tillit betyr å utlevere seg selv.

Tillit er ikke noe man kan velge eller kreve. Det er barnehagelæreren som sitter på ansvaret for å bygge tillit til foreldrene. For å opparbeide tillit krever åpenhet. Barnehagelæreren må på

den ene siden fremstå som tydelig og trygg, og på den andre siden fremstå som respektfull og lyttende. En del av det Lögstrup (2012) benevner som den etiske fordring.

Gjennom mine drøftinger håper jeg at den kan bidra til å fremkalle noen refleksjoner, stille kritiske spørsmål og kanskje skape diskusjon rundt fenomenet omsorg i barnehagen. For på den måten å kanskje være en bidragsyter til å løfte fenomenet omsorg til en del av barnehagelærernes fagspråk. Videre håper jeg at teksten vil kunne gi noen mening og at den oppleves meningsfull for leseren.

Avslutter drøftingen med Nortvedt (2001) som hevder at omsorg skal gjennomsyre alt arbeidet i barnehagen og dermed må det bygge på etisk funderte holdninger (s.57). Mitt inntrykk var at informantene var opptatt av omsorg. Både det å gi omsorg, være gode omsorgspersoner og ikke minst viktigheten av god omsorg for at barna skulle kunne trives og ha en positiv utvikling.

Kapittel 6. Konklusjon

Tittel på oppgaven, «Hvordan forstår barnehagelærerne begrepet omsorg i barnehagen, og ser de på omsorg som en del av barnehagelærerens profesjon»? og problemstilling og forskerspørsmål som er det samme, og er «Hva er barnehagelærerens forståelse av begrepet omsorg»? har jeg gjennom samtaler med 17 informanter, presentasjon av funn, teori og drøfting, søkt å finne svar på mine spørsmål.

Jeg har i oppgaven hatt fokus på begrepet omsorg i barnehagen.

Målet mitt var å få økt innsikt og forståelse i barnehagelærernes forståelse av omsorg. De utsagn, beskrivelser og forklaringer jeg har fått av mine informanter har i høyeste grad bidratt til det. Samtidig har arbeidet med denne oppgaven gitt meg økt innsikt og forståelse av helheten rundt det å være profesjonell omsorgsutøver, der jeg nå, på en helt annen måte har fått forståelse av mangfoldet av omsorgsbegrepet. Dette kom tydelig frem da jeg prøvde å finne en entydig definisjon av omsorg. Videre ble mangfoldet klart etter hvert som jeg leste ulike teori og forskning, der innholdet i omsorg og omsorgshandlingen hadde mange ulike innfallsvinkler. Det var et spekter av elementer som må være på plass for at man kan si at en omsorgsfull handling er fullendt. Alt fra etikk, teoretisk og metodisk kunnskap og ferdighet,

medmenneskelighet, følelser, kunne la seg berøre, væremåte og handling bare for å nevne noe.

Ikke minst har det å se sammenhengene mellom styringsdokumenter, teori, forskning og samfunnsutvikling i forhold til hvordan barnehagelærerne i mitt forskningsområde forstår omsorg vært lærerikt. Måten informantene så på seg selv som profesjonelle omsorgsutøvere og hvor opptatt de var av omsorg og det å være gode omsorgspersoner for barna ga meg mye inspirasjon i arbeidet med oppgaven.

I konklusjonen tar jeg utgangspunkt i de tre kategoriene fra drøftingsdelen, A) *barnehagelæreren som omsorgsperson*, B) *barnets behov og muligheter* og C) *rammer for utøvelse av omsorg*.

A. Barnehagelæreren som omsorgsperson

Informantene var alle tydelige på at de så på seg selv som profesjonell og som profesjonelle omsorgsutøvere. De ga også klart uttrykk for at de var stolte over profesjonen sin. Dette var det området de uttrykte seg mest i forhold til. Noe som kan være en indikasjon på at de var opptatt av det ansvaret de hadde overfor hvert enkelt barn.

Videre var de opptatt av at det krevdes faglig kunnskap om barn, om omsorg og omsorgens betydning for barns trivsel, trygghet og utvikling for å kunne være en god omsorgsperson for barna. Dette kan knytte opp til Nygren (1995) som er opptatt av at profesjonell fagutøvelse omhandler målrettet og systematisk bruk av teoretisk kunnskap og teoribasert metodikk. De mente også at fagligheten deres ga dem grunnlaget og fundamentet de gjorde sine vurderinger og valg ut fra.

Omsorg og trygghet var to begrep informantene ofte brukte sammen, og sto i en form for gjensidighetsperspektiv til hverandre. Dette ble blant annet formidlet ved at barn måtte ha opplevelsen av trygghet for å kunne ta imot omsorg, og at omsorg favnet alt de gjorde i barnehagen.

Samtlige av informantene ga også uttrykk for det ansvaret de selv mente de hadde for at alle barna hadde det bra. Det var viktig for dem at alle barna ble sett, møtt og ivaretatt ut fra hvem hvert enkelt barn var og ut fra hvert enkelt barns behov.

De mente også at alle barna var like mye verdt og hadde krav på like mye omsorg. For at det skulle være mulig, forutsatte dette at barnehagelærerne hadde godt kjennskap til hvert enkelt

barn og var i stand til å tolke de signaler barna sendt på hva behovet deres var, både i øyeblikket, men også totalt sett. Videre mente de at dette var nødvendig for at barnehagelærerne kunne være den gode omsorgspersonen og «den gode voksne» som de ønsket og som barna hadde krav på. Denne forståelsen av omsorg finner vi igjen hos Ruyter (2001) som hevder at omsorg er knyttet til det ansvaret man har for andre og hos Eide og Winger (1994) som mener omsorg handler om innlevelse og at man handler til den andres beste.

Ut fra utsagnene til informantene, presenter og drøftet i kapittel 5, mener jeg å kan konkludere med at barnehagelærerne ser på omsorg som en del av barnehagelærerens profesjon jf. r tittelen på masteroppgaven. Gjennom sine beskrivelser gir det en indikasjon på at omsorg var viktig for dem i sin utøvelse av yrkesprofesjonen. Deres forståelse av begrepet omsorg og omsorg som handling handlet mye om hva som ville være til det beste for barnet. Det å være en tilstedeværende voksen, som anerkjente, støttet, bygde gode og nære relasjoner var viktig, og noe de mente de gjorde. Med utgangspunkt i det informantene ga uttrykk for, finner jeg i mindre grad igjen Tholin (2011) sin bekymring i hennes artikkel «Omsorgen blir borte». Mitt inntrykk er at omsorg er en viktig del av innholdet i de barnehagene som var representert gjennom mine informanter. Jeg finner at omsorg, omsorgsfulle handlinger og væremåte opptar informantene i stor grad og at det blir sett på som en viktig del av det å være barnehagelærer. Min opplevelse var at å gi barna en «god» omsorg var noe de etterstrebet i sin hverdag.

Gjennom mine undersøkelser kan jeg se sammenhengen mellom det informantene har formidlet og det Löfdahl & Folke-Fichetelius (2013) har stilt spørsmål ved. Der de har kommet frem til gjennom sin forskning at omsorg i liten grad snakkes om i barnehagen, og hvordan man kan vite at det man gjør er riktig, når det ikke dokumenteres? Uttalelsene fra informantene bekrefter langt på vei deres funn i sin forskning. Informantene var opptatt av omsorg i hverdagen, men det ble i mindre grad gjort til gjenstand for diskusjon, dokumentasjon og refleksjon. Funnene kan også knyttes til Øksnes (2007) som stiller spørsmål ved om det ikke lenger er faglig nok å arbeide med omsorg, og at det med det forblir en del av en taus kunnskap. Min erfaring ut fra innholdet i samtalerne, er at informantene ser på det å arbeide med omsorg som en viktig del av deres faglighet, men at det samtidig var en del av den tause kunnskapen i og med at det var et begrep som ikke i særlig grad var løftet opp som en del av barnehagens fagspråk.

Informantenes forståelse omhandler de verdier, holdninger og det barnesynet de har som utgangspunkt for deres valg av handlinger, til det beste for hvert enkelt barn. Barnets behov og trygghet er en viktig del av deres forståelse, og at dette er barnehagelærerens ansvar og plikt og en viktig del av barnehagelærerprofesjonen.

Med utgangspunkt i problemstillingen og målsettingen min, mener jeg og kan si at jeg har fått innsyn i hvordan barnehagelærerne ser på seg selv som omsorgspersoner, og at dette er noe som opptar dem. Der jeg sitter igjen med opplevelsen av at omsorg og deres rolle og ansvar som gode omsorgspersoner var viktig for dem.

B. Barnets behov og muligheter

I denne kategorien var informantene opptatt av holdninger, relasjoner og handling. De ga uttrykk for at de syntes det var viktighet å bygge gode, nære, trygge og positive relasjoner til hvert enkelt barn. Der måten å gjøre det på var å skape tillit mellom barnet og de selv, og at dette var et særlig ansvar de hadde.

I deres beskrivelser kan jeg finne igjen Tyssen (1991) sin definisjon som sier at grunnleggende i omsorg omhandler å bry seg om og ta vare på til andre menneskers beste. Og Bastiansen (1994) som forklarer omsorg med å gi hjelp og støtte til mennesker i deres livssituasjon. Informantene brukte begreper og benevnelser som tilstedeværelse, anerkjennelse, nærhet, tillit og ivaretagelse ofte når de skulle beskrive sin forståelse av begrepet omsorg i forhold til barnas behov. De var særlig opptatt av møtet med hvert enkelt barn. Informantene var opptatt av det å være nær og ha nærhet, samtidig litt avstand for å kunne se helheten og ikke overta for barna. Dette er noe også Foss (2009) har satt fokus på når hun snakker om den omsorgsfulle væremåten og at det handler om å være tilgjengelig og inkluderende. Eller når Löfdahl & Folke- Fichtelius (2015) sier at omsorg er både en tilnærming og en aktivitet.

Samtlige av informantene kom med beskrivelser av egen dag og møte med barna som besto av å skape trygghet, se dem, møte hvert enkelt barn ut fra hvem de var og ut fra hvert enkelt barn sine behov. Begrepet likeverd ble ikke så ofte brukt, men innholdet i deres utsagn var av en slik art at jeg valgte å benevne det som likeverd i drøftingen. De var alle også veldig opptatt av å bekrefte hvert enkelt barn, der de så på hver enkelt som unik. Gjennom informantenes uttalelser kan det konkluderes med at de var opptatt av enkeltbarnet og hadde et stort ønske om at hvert barn skulle oppleve en barnehagedag som besto av trygghet og anerkjennelse, der de skulle bli møtt med respekt. Uttalelsene til informantene finner jeg støtte i hos Martinsen

(1989) som i sin beskrivelse av hva som kjennetegner omsorg sier at det handler om forståelse og innlevelse i den andres perspektiv og med en holdning som ivaretar den andres verdighet og en forpliktelse og ansvar.

Gjennom informantenes uttalelser har jeg også her fått økt forståelse av hva barnehagelærerne er opptatt av og hva de ser som viktig for at omsorgen i barnehagen skal ivaretas til det beste for hvert enkelt barn. Der min konklusjon er at omsorg har stor plass i hverdagen og i mange ulike sammenhenger og situasjoner.

C. Rammer for utøvelse av omsorg

I denne kategorien som omhandler rammer, var elementer som mangel på tid, mange ytre krav gjennom ulike styringsdokumenter, fravær og vikarer/mangel på vikarer et tema. Dette var alle faktorer de mente var med og bidro til at de hadde mindre tid til hvert enkelt barn enn det som var ønskelig.

I alle fire gruppene så de på og brukte hverdags situasjonene og rutinesituasjonene som en arena for relasjonsbygging. Disse situasjonene var også viktige arenaer for barnas medbestemmelse og medvirkning. Videre uttrykte mange av informantene at de så det som viktig at de fulgte barna ut fra barnas interesser, ønsker og behov, mer enn at barna skulle være de som måtte oppsøke de voksne for å «be» om noe. Videre kom det også til uttrykk at rutiner og rammer bidro til å skape forutsigbarhet for barna, for på den måten også skape trygghet.

Det kom ganske klart frem at graden av bevissthet for faglig begrunnelse for valg var ulikt i gruppene. Dette kan ses i forhold til Löfdahl & Folke- Fichtelius som spør om hvorfor det ikke snakkes om omsorg i barnehagen.

Ut fra hva som ble formidlet i samtalene kan jeg oppsummere med at jeg sitter med en opplevelse av at informantene så på noen av rammene som viktige for å skape en arena for god omsorgsutøvelse, mens andre rammer kunne bidra til å flytte fokuset bort fra barnet og over på bestemmelser gitt utenfra. Der det også ble uttrykt at kanskje burde barnehagelærerne være tydeligere på å signalisere hva de mente var viktig og riktig bruk av tid på.

Oppsummering

Som en oppsummering på det jeg har klart å lese ut fra informantenes uttalelser, teori og forskning er det grunn til å tro at omsorg har stor plass i de barnehagene som har vært representert gjennom informantene i de ulike gruppene. Det jeg sitter igjen med av erfaring er

at de barnehagelærerne som har bidratt i denne oppgaven har en forståelse av omsorg og omsorg som en del av sin profesjon jeg finner igjen hos Vetlesen (2001). Han forklarer sosial og pedagogisk omsorg med begrepet menneskekjærlighet og som et uttrykk for delaktighet, innlevelse og engasjement for andre mennesker (s.28). Og hos Eidsvåg (2000) sin beskrivelse av menneskekjærlighet, som den gleden og varmen man må ha for å gjøre en forskjell for barna.

Jeg erfarte videre at omsorg hadde stor plass i hverdagen i de ulike barnehagene, og at det langt på vei gjennomsyret arbeidet deres. Jeg opplevde samtidig at ikke alle valg var like godt forankret i funderte faglige og etiske vurderinger. Dette kan relateres til Nortvedt (2001) som hevder at omsorg skal gjennomsyre alt arbeidet i barnehagen og at arbeidet og handlinger må være bygd på etisk funderte holdninger (s.57).

Samtidig finner jeg igjen hos informantene det Nørregård-Nielsen (2006) presenterer i sine funn, at barnehagelærerne ikke selv har faglig definert omsorg som begrep (s.52). Men ser ikke å finne igjen hos informantene der hun hevder at barnehagelærerne strever med å definere og få respekt og anerkjennelse fra omverden for sin kunnskap, og at de ikke har tilstrekkelig nok tro på sin egen verdi. Min erfaring etter samtalen i intervjugruppene er at informantene har tro på egen verdi, egen faglighet og at de opplever respekt og anerkjennelse fra omverden for den profesjonen de innehar.

Mitt inntrykk er at informantene ser på omsorg på samme måte som Holm (2008) gjør det, der han beskriver omsorg som et kjernebegrep, og at omsorg er den profesjonelle pedagogs kjærlighets - og kjerneytelse.

Litteraturliste

- Askland, L. (2011, 2. utgave, 1. opplag). *Kontakt med barn*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Aslanian, T. H. (2016). *Kjærlighet som profesjonsutøvelse i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bae, B. (1996). Det interessante i det alminnelige. *Oslo, Pedagogisk Forum*.
- Bae, B. (2005). *Å se barn som subjekt - noen konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehagen*. Oslo: Barne - og familiedepartementet.
- Balke, E. (1995). *Småbarnspedagogikkens historie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bastiansen, A. (1994). *Barndom og profesjonell omsorg*. Oslo: Tano.
- Bengtsson, J. (2005). Med livsvärden som grund. *Bidrag till utvecklandet av en livsvärds fenomenologisk ansats i pedagogisk forskning*. Sverige: Studentlitteratur.
- Buber, M. (1992). *Jeg og du*. Oslo: Cappelens upopulære skrifter.
- Creswell, J. (1998). *Qualitative Inquiry and Research Design. Choosing Among Five Traditions*. Thousand Oaks: Sage Publications Inc.
- Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode, en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eide, H. o. (1996). *Kompetente barn og kvalifiserte pedagoger i den nye småskolen*. Oslo: Cappelen Akademiske.
- Eidsvåg, I. (2000). *Læreren. Betragtninger om kjærlighet og gjerninger*. Oslo: Cappelen.
- Fangen, K. (2004). *Deltagende observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Folkestad, Helge. (2000, 3 14). Om å gjøre Grounded Theory. *Nyhetsbrev Center for kvalitativ metodeutvikling, Psykologisk institut, s. 13*.
- Foss, E. (2009). *Den omsorgsfulle væremåte: En studie av voksnes væremåte i barnehagen*. Bergen: Universitetet.
- Gilligan, C. (1982). *In a different Voice: psychological theory and women's development*. London: Harvard University Press.
- Glaser, B. o. (1967). *The discovery of grounded theory, strategies for qualitative research*. New York: Aldine de Gruyter.
- Glaser, V., Moen, K. H., Mørreaunet, S., & Søbstad, F. (2018). *Barnehagens grunnsteiner. Formålet med barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gotvassli, K. H. (2012). *Kompetansebehov i barnehagen*. Steinkjær: Trøndelag forskning og utvikling AS.
- Greve, A. (2016, 11 11). Profesjonalisert omsorg. *Gode barnehageliv*.
- Halvorsen, K. (2016). *Å forske på samfunnet*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag as.

- Haugen, S. (1998). *Omsorg og pedagogikk - kvalitet i barnehagetilbud for små barn*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Holm, C. (2008). High-on-love. Professionsetik for en menneskekærlig profession. <http://www.bupl.dk/publikationer/etik/>.
- Holthe, V. G. (2003). *Profesjonalisering av barneoppdragelsen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Holthe, V. G. (2003). *Profesjonalisering av barneoppdragelsen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hultmann, A. L.-F. (2015). *Barnehagens nye klær, omsorg når det gjelder læring og kunnskap*. Sveriges Forskningsråd.
- Jakobsen, S. (2017, 08 07). Hvorfor snakker vi ikke lenger om omsorg i barnehagen. *VET DU HVA*.
- Jakobsen, S. E. (2017, 08 07). Hvorfor snakker vi ikke lenger om omsorg i barnehagen? *VEYUVA*, s. 4.
- Jensen, K. (. (1990). *Moderne omsorgsbilder*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Jensen, K. (1993). Den fremtidige profesjonsutdanningen. I M. N. Kirkevold, *Klokskap og kyndighet*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Johanesson, E. (2002). Små barns etikk. *Pedagogisk Forum*.
- Jonassen, T. (2017, 09 19). Krever mer omsorg i barnehagen. *Forskning*.
- Jonassen, T. a.-J. (2017, 9 19). *Forskning*.
- Jonasson, T. (2017, 9 19). Krever mer omsorg i barnehagen, av Anne Gertsen. *Forskning*.
- Kjørholt, A. (. (2010). *Barnehagen som lekegrin for autonomi og valgfrihet - Barn som samfunnsborgere - til barnets beste?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Klefbeck, J. O. (1999). *Nettverk og økologi, Problemløsende arbeid blant barn og unge (3. utgave)*. Oslo: Tano AS.
- Kunnskapsdepartementet. (2010). *Lov om barnehage*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementetn. NOU. (2010:8, 06 - 2009 19). Med forskertrang og lekelyst. *Systematisk pedagogisk tilbud til alle førskolebarn. Utredning fra utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon*. Oslo, Norge: Kunnskapsdepartementet.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2012). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lillemyr, O. (2011). *Lek - opplevelse - læring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Löfdahl, A. o.-F. (2013). *Barnehagens nye klær; omsorg når det gjelder læring og kunnskap*. DiVA portal.
- Lögstrup, K. E. (2012). *Den etiskt fordring*. Århus: Forlaget Klim.
- Løkken, G. (2004). *Toddlerkultur: om ett - og to åringersosiale omgang i barnehagen*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Løkken, G. (2007). Barnehagepedagogikk og dannelse. I T. o. Moser, *Ny rammeplan - ny barnehagepedagogikk*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Løvlie, L. (1990). *Omsorgsperspektiver*. Oslo: Gyldendal.
- Martinsen, K. (1981, nr.8). Omsorgens filosofi og omsorg i praksis. *Sykepleien*, ss. s 4-10.
- Martinsen, K. (1989). *Omsorg, sykepleie og medisin*. Oslo: Gyldendal.
- Martinsen, K. (1990). Omsorg i sykepleien: En moralsk utfordring. I K. (. Jensen, *Omsorgsbilder*. Oslo: Gyldendal.
- Martinsen, K. (2006). *Care and Vulnerability*. Oslo: Akribe Forlag.
- Merleau-Ponty, M. (1994). *Kroppens fenomenologi*. Oslo: Pax forlag.
- Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier. Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Noddings, N. (2013). *Caring, A Relational Approach to Ethics and Moral Education*. Berkeley: University of California Press.
- Nordin.Hultman, E. (2004). Pedagogiske miljøer og barns subjektskaping. *Pedagogisk Forum*.
- Nortvedt, P. (2001). Profesjonell omsorg. I A. (. RuytermK.W og Vetlesen, *Omsorgens tvetydighet*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Nygren, P. (1995). *Profesjonelt barnevern som barneomsorg. Fra teori til verktøy*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Nørregård- Nielsen, E. (2006). *Pædagoger i skyggen: om børnehavepædagogers kamp for faglig anerkjendelse*. Odense: Syddans universitetsforlag.
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode, en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ramberg, T. (2012). *Omsorg i den pedagogiske relasjon*. Bergen: NLA Høgskolen i Bergen.
- Ruyter, K. o. (2001). Omsorgens tvetydighet. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Sandvik, N. (2000). Når munterhet rommer livets alvor. Fenomente munterhet blant 1-3 åringer i barnehagen. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Skålid, Jon Olav. (2011, 11 26). Omsorgen blir borte. *Omsorgen blir borte*. Lillehammer, Norge: Høgskolen i Sørøst-Norge.
- Strandlie, G. (2014). Omsorg i barnehagen. Trondheim: NTNU, pedagogisk institutt, og Dronning Mauds Minne Høgskole.
- Syse, H. (2006). *Veier til et godt liv. Filosofiske tanker om hverdagslivets etikk*. Oslo: Aschehoug & Co.
- Tholin, K. (2003). *Etisk omsorg i barnehagen og skolen: en utfordring for profesjonelle omsorgsarbeidere?* Oslo: Abstrakt forlag.
- Tholin, K. (2011, 11 26). *Omsorgen blir borte, Det blåser en læringsvind over barnehage-Norge. Det fører til redusert oppmerksomhet om omsorg, mener barnehageforsker*. Hentet fra forskning.no: <https://forskning.no/barn-og-ungdom-pedagogiske-fag-skole-og-utdanning/2011/11/omsorgen-blir-borte>
- Tholin, K. R. (2014). *Omsorg i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tyssen, S. (1991). *Omsorg for de 2-6 åring*. København: Danmarks pædagogiske institutt.

- Ulla, B. (2011). Omsorgens omfattende områder - kritiske refleksjoner om omsorg i barnehagen. I A. o.-J. Otterstad, *Barnehagepedagogiske diskurser*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Vetlesen, K. W. (2001). *Omsorgens tvetydighet - egenart, historie og praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Wibech, V. (2010). *Fokusgrupper. Om fokuserade gruppintervjuer som undersøkingsmetode*. Malmö: Studentlitteratur.
- Winger, N. (2008). "Vi jobber på gulvet". *Omsorg for de yngste barna i barnehagen - sett fra personalets synsvinkel*. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- Winger, N. E. (2008). *Små barns stemmer i forskning*. Oslo: Stortingsmelding - Kvalitet i barnehagen.
- Wærnes, K. (2001). Omsorgens tvetydighet. I K. o. Ruyter. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Øksnes, M. (2007). Er det ikke faglig nok å arbeide med omsorg og lek?
- Østerud, Ø. E. (2003). *Makten og demokratiet. En sluttbok fra Makt - og demokratiutredningen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Vedlegg 1. NSD godkjenning

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Omsorg - En del av barnehagelærerens profesjon

Referansenummer

879960

Registrert

07.01.2019 av Key-Anne Riksen - key-anne.riksen@student.nord.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Nord universitet / Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag / Barnehage

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Oddbjørn Knutsen/ Øystein Lund, oddbjorn.knutsen@nord.no/oystein.lund@Uit.no,
tlf: 7505788075517077

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Key-Anne Riksen, key.anne.riksen@gmail.com, tlf: 94058225

Prosjektperiode

29.01.2019 - 15.11.2019

Status

21.01.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

21.01.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 21.01.2019. Behandlingen kan starte. MELD ENDRINGER Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringer gjennomføres. TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 15.05.2019. LOVLIG GRUNNLAG Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a. PERSONVERNPRINSIPPER NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om: - lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen - formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål - dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet - lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet DE REGISTRERTES RETTIGHETER Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20). NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned. FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). Dersom du benytter en databehandler i prosjektet må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig

institusjon. OPPFØLGING AV PROSJEKTET NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet. Lykke til med prosjektet! Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 2 Forespørsel om deltakelse og informasjonsskriv.

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Omsorg – en del av barnehagelærerens profesjon”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få økt forståelse og innsikt i barnehagelærerens forståelse av begrepet omsorg i barnehagen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

I forbindelse med mitt 3-årige masterstudie og masteroppgave ønsker jeg å gjøre min forskning rundt barnehagelærerens forståelse av begrepet omsorg i barnehagen. Selve masteroppgaven utgjør 45 studiepoeng av et studieløp på 120 studiepoeng. Formålet med forskningen er å få økt innsikt og forståelse for hva barnehagelærerne forstår med begrepet, og er min forskning og masteroppgave. Det foreligger noe forskning på området, men håper min forskning kan være et bidrag til økt innsikt både for profesjonen, samfunnet og meg selv i mitt videre virke.

Problemstillingen er: «Hva er barnehagelærerens forståelse av begrepet omsorg i barnehagen».

Dette vil også være mitt forskningsspørsmål. Med under spørsmål der informantene vil bli bedt om å beskrive omsorgsfulle handlinger og situasjoner, samt hva som kjennetegner en omsorgsfull væremåte, ut fra informantenes forståelse.

Opplysninger og informasjonen som fremkommer i intervjuene vil kun bli brukt i forbindelse med oppgaven. All transkribering makuleres og lydopptak slettes umiddelbart etter innlevering. Innleveringsdato er satt til 15.mai 2019.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Ansvarlig er Nord Universitet, avd. Nesna er ansvarlig for prosjektet.

Fagansvarlige er:

Dosent Oddbjørn Knutsen epost: oddbjorn.knutsen@nord.no og 1.amanuensis Øystein Lund epost: Oystein.lund@uit.no

Øystein Lund er min veileder på oppgaven.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Mitt utvalg er barnehagelærere i 4 kommuner i en region i Nordland. Målet er totalt 25 informanter fordelt på 5 grupper.

Metodevalg: Gruppe intervju.

Forespørsel og henvendelse blir sendt pr. epost til styreere i 10 barnehager i regionen.

Barnehager av en størrelse som tilsier at det er mer enn 5 barnehagelærere i barnehagen.

Styreere bes videresende til sine barnehagelærere.

Hva innebærer det for deg å delta?

Metoden som er valgt er gruppeintervju. Intervjuene/samtalen vil bli tatt opp ved hjelp av diktafon og oppbevart i kodet safe. Det samme vil transkriberingen bli. Etter innlevering 15.mai 2019 makuleres transkriberingen og opptak slettes. Diktafon lånes fra utdanningsinstitusjonen.

Det er beregnet ca. 1 time pr. gruppe til intervju/samtale.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Jeg har taushetsplikt.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det vil kun være jeg som har tilgang på opptak. Transkribert materiale vil veileder kunne ha innsyn i forbindelse med veiledning i prosessen i forhold til analysearbeidet. Jeg gjør selv transkriberingen.
- Som nevnt vil all informasjon være innelåst i kodet safe. Ingen navn på hverken informanter eller barnehage vil fremkomme i arbeidet. I prosessen vil deltakere og barnehage bli kodet med bokstaver og tall.
- Samtykkeskjema som informantene skriver under på, makuleres etter innlevert oppgave.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.mai 2019. Da slettes og makuleres all informasjon og samtykke.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Nord Universitet, avd. Nesna har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Nord Universitet, avd. Nesna.

Dosent Oddbjørn Knutsen epost: oddbjorn.knutsen@nord.no og 1.amanuensis Øystein Lund

epost: Oystein.lund@uit.no

- Vårt personvernombud: Toril Irene Kringen
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Key-Anne Riksen
Prosjektansvarlig
Forsker

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet, Omsorg – en del av barnehagelærerens profesjon, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i Gruppe intervju med 5 deltakere

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 15.mai 2019.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3. Intervjuguide

INTERVJUGUIDE

Innledning:

Utdype noe mer enn det som står i min forespørsel om deltakelse om hva det er jeg skal forske på, bakgrunn og hvorfor. Jeg ønsker større innsikt i hva barnehagelærere forstår med omsorg, og omsorg som begrepet i barnehagen. Hva de legger i det og hva de tenker er omsorg og omsorg som handling.

Innledningsspørsmål:

- Hvor lenge har du/dere jobbet i barnehage?
- Jobber du som pedagogisk leder eller barnehagelærer?

Tema 1. Hva forstår dere med begrepet omsorg?

På hvilken måte viser dere omsorg i barnehagen?

Tema 2. Underspørsmål

- Kan dere beskrive situasjoner der dere opplever at dere gir omsorg?
- Kan dere beskrive handlingene deres i disse situasjonene?
- Hva mener dere kjennetegner en omsorgsfull væremåte?

Tema 3. Under/oppfølgingsspørsmål

- Kan dere utdype, eller si noe om den bakenforliggende tanken eller vurderingen dere har gjort for valg av handlinger i de ulike situasjonene?
- Hva gjør dere for å utvikle et miljø preget av omsorg i barnehagen?
- Snakkes det om omsorg i barnehagen?

Ja – på hvilken måte snakkes det om omsorg?

- Og i hvilke sammenhenger (situasjoner) snakkes det om omsorg?

Nei – har dere noen tanker om årsaken til at det ikke skjer?

Vedlegg 4. Fortetnings- og kategori-skjema

FORTETTING OG KATEGORISERING AV INTERVJU/SAMTALER

HOLDNINGER	RAMMER	RELASJONER	HANDLINGER	KOMMENTAR/TEORI